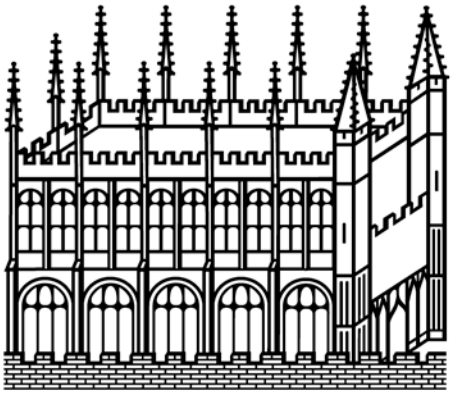

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

~~168 h 9~~ 29.
~~271 dd~~

Rep. Slav.
PH 3765. A2. 99

PETŐFI SÁNDOR

VEGYES MÜVEI.

1838—1849.

KIADTA

GYULAI PÁL.

II. KÖTET.

PEST.
PFEIFER FERDINÁND SAJÁTJA.
1863.

Pest. Nyomatott Emich G. m. akad. nyomdásznál. 1862.

TARTALOM.

Lap

III. Drámák :

Tigris és hiéna. (1847) 1

Coriolanus, Shakspearetől. (1848) . . 121

DRÁMÁK.

TIGRIS ÉS HIÉNA.

Történeti dráma négy felvonásban.

SZEMÉLYEK:

BORICS.
PREDSZLÁVA.
JUDIT.
MILUTIN.
II. BÉLA.
ILONA.
GÉZA.
LÁSZLÓ.
SÜLÜLÜ.
SÁMSON.
SAUL.
DENGEZ.
TIVADAR.
VAS.
GÖNDÖR.
BAJÁT.
ZSEMBER.
RÁD.
GEDŐ.
KÓROG.
BIAL.
BEGHEL.
PORKOLÁB.
SZOLGA.

Országnagyok. Nemesek. Udvarihölgyek.

Történethely : Galliczia s Magyarország ; idő : 113*)

ELSŐ FELVONÁS.

VADONERDŐ.

ELSŐ JELENÉS.

Borics. Saul.

SAUL (alszik a földön; feje alacsony sziklán nyugszik.)

BORICS. (gondolatokba mélyedve megy keresztül a szinpadon; megbotlik Saulban) Ki az? ki vagy?

SAUL (fölébred) Én? földönfutó. S te?

BORICS. Én? a földnek, melyen heversz, fejedelme!

SAUL. Máskor a magad lábán járj, s ne zavard álmomat. Ah, ugy is ritkán alhatom.

BORICS. Ejnye, gazember, nagyot hallasz?

SAUL. Nem.

Borics. Hallottad: mit mondtam? ki vagyok?

Saul. Hallottam.

Borics. S még is igy fél vállról mersz velem beszélni, mintha társad volnék? mi?

Saul. Ha nem vagy az, még lehetsz, (fölkel.) Hanem most nekem is van egy szóm hozzád. Gallíczia fejedelme, te engem gazembernek neveztél.

Borics. Az vagy, gazember!

Saul. S én azt mondom, hogy ezt nekem gazember mondja.

Borics. Hah, nyomorú féreg! (kardot ránt és Saulnak rohan.)

Saul (szintén kardot ránt s a Boricsét kiüti kezéből.) Ezért kár volt kihuznod. Máskor markold meg becsületesebben.

Borics. Ember! ördög vagy?

Saul. Vagy egyik, vagy másik. Mind a kettő tán csak nem lehetek egyszerre.

Borics. Hallod-e?

Saul. Hallom.

Borics. Te nekem tetszeni kezdesz.

Saul. Igazán?

Borics. Addsza jobbodat.

SAUL. Jó, hogy egyebet nem kérsz. Ezt megtehetem.

BORICS. Hát mondd meg csak: ki vagy tulajdonkép?

SAUL. A mint veszem észre, nem én hallok nagyot, hanem te. Hisz megmondtam már: ki vagyok? földönfutó.

BORICS. Hol a hazád?

SAUL. Földönfutónak hol a hazája? együgyű kérdés.

BORICS. Ne légy szőrszálhasogató. Hol születtél?

SAUL. Vagy ugy! hol születtem? Ott, hol nem rég Könyves Kálmán uralkodott, ki Galliczia mostani fejedelmének apja volt. Ha igaz.

BORICS. Hm, te karddal, nyelvvel egyaránt vágsz.

SAUL. Megtanultam a vagdalkozást a sorstól, mely engem már összevisszaapritott.

BORICS. S miért hagytad el hazádat, azt a szép Magyarországot?

SAUL. Kiokádott magából.

BORICS. Számüzettél?

SAUL. Nincs különben.

BORICS. Miért?

SAUL. Csak.

BORICS. Légy őszinte. Engem érdekelsz, szerencsétlen vagy, s azon fölül földim is. Szólj!

SAUL. Nem szólok.

BORICS. És miért nem?

SAUL. Mert ha szólok is: mi haszna?

BORICS. Ki tudja?... ha egyéb nem, könnyebbülni fog szived, ha fájdalmát részvevő szívvel osztod meg.

SAUL. Nem vagyok sem gyermek, sem aszszony. Nincs rá szükségem, hogy sorsomat másoknak elpanaszoljam. A nád recseg a veréb alatt, mely rá száll; a Kárpát némán tartja vállán a rá nehezülő eget.

BORICS. Becsüllek, derék férfi. Nem unszollak tovább sorsod felől; de beszélj hát Magyarországról, mely szülőföldem, s melyet ennélfogva szeretek.

SAUL. (félre) Elhiszem; mint a sas a galambot. Szeretnéd bele ütni tiz körmödet.

BORICS. Nos? hallgatsz? erről sem akarsz szólni?

SAUL. Dehogy nem! erről szívesen, ha kell. Hanem, tudod, mikor az embernek hazája jut

eszébe, melyből számüzetett: könnyen elmereng, gondolatokba sülyed. Egyébiránt már jó ideje, hogy elhagytam Magyarországot, s azóta nem sokat hallottam felőle; a mi pedig még akkor történt, az nem ujság többé, s alkalmasint magad is tudod. Meg különben is mit tudnék én olyat, mi téged érdekelhet? nem sok gondom volt a közdolgokra, igen csekély ember voltam hazámban.

Borics. De már erre azt mondom, hogy hazudsz.

Saul. Ejh, uram erre kardommal kellene felelnem, de nem fárasztom még egyszer fejedelmi derekadat.

Borics. Épen kardforgatási ügyességed gyanittatja, hogy nem voltál közönséges embere hazádnak. No de mi közöm hozzá: mi voltál, mi nem? csak beszélj hazádról, hazánkról; beszélj, barátom, hogy van Magyarország? boldog-e, mióta a jó II. István a holtak álmát aluszsza?

Saul. (félre) A jó II. István, mert téged akart örökösének, ugy-e?

Borics. Nos, meg van elégedve uj királyával Magyarország?

SAUL. Mit keritesz oly nagy feneket a dolognak? már szinte kételkedni kezdek: vajjon igazán magyar vérből származtál-e vagy sem?

BORICS. Mért?

SAUL. Azt gondolod, nem tudom, mire czélzasz? A' haza boldogságáról kérdezősködöl, s azt akarod kifürkészni. . .

BORICS. Ugyan mit?

SAUL. Nem lenne-e kedvező idő, berontanod . . . .

BORICS. És?

SAUL. És a magyar koronát fejedre tenned . . .

BORICS. Meglehet.

SAUL. De már az alig lehet meg.

BORICS. Mért?

SAUL. Csak azért, mert az most igen jó helyen van.

BORICS. Hát szeretik Bélát?

SAUL. Szeretik.

BORICS. Vak Bélát?

SAUL. Azt, vak Bélát. De van a ki lát helyette.

BORICS. S ki az?

SAUL. Ilona, a királyné.

BORICS. Derék asszony?

SAUL. Meghiszem.

BORICS. Szép?

SAUL. Amott a nap. Nézz bele.

BORICS. Nem nézhetek.

SAUL. Miért?

BORICS. Mert elvakít.

SAUL. No látod, olyan a királyné!

BORICS. Hm, milyen lelkesülés.

SAUL. Hja, a tűz a jeget is fölforralja.

BORICS. Hanem, tudod mit?

SAUL. Nem tudom, mig meg nem mondod.

BORICS. Hova szándékozol innen?

SAUL. Hova? azt bajos volna megmondanom. Megyek, mint a folyam, bizonytalanba, a merre sorsom, a véletlen visz.

BORICS. Jer velem.

SAUL. Veled?

BORICS. Légy vendégem.

SAUL. Miért ne? szívesen. Valahol csak kell lennem; s akárhol vagyok, mindegy. Hát merre menjünk?

BORICS. Merre? magam sem tudom hamarjában. Vadásztam s társaimtól eltévedtem. A

magyar korona jutott eszembe, azt üztem, vagy is az üzött idáig.

SAUL. Vigyázz magadra. Ez nem jót jelent.

BORICS. Hahaha, babonás golyhó!

SAUL. Nono!

BORICS. (körülnéz) Ah, látod amott a hegytetőn ama magános fenyvet? jer oda. Onnan meglátni váram tornyának zászlaját, mely utba fog igazítani. Jer. (el mind a ketten).

VÁLTOZÁS.

VÁRTEREM.

MÁSODIK JELENÉS.

Milutin.

MILUTIN. (be s egy ablakhoz fut) Ah, átkozott szikla szemeim előtt! (más ablakhoz fut) Ott, ott jön! Hála neked, isten, hogy hegyeket alkottál, melyekre az emberek várakat épitettek. Különösen hála istennek, hogy ez a várhegy oly meredek. Csak lassu léptekkel lehet feljöni

rá. Ő lassan közeledik. Annál hosszabban nézhetem. Hejh, ha most ez a hegy elkezdene emelkedni, s emelkednék oly mértékben, a mint ő közeledik, s így tartana, akár az örökléten keresztűl, hogy őt innen az ablakból bámulhatnám véghetetlenűl! — Ah, már a kapunál van. Bejött. Most hát én kimehetek. (indul ballagva) Alig birnak lábaim, mintha egy világ nehezednék rájok. Ugy is az nehezedik. A szerelem világa. Hah, már itt van. (hirtelen kiugrik egy ajtón.)

HARMADIK JELENÉS.

Predszlava. Judit.

PREDSZLÁVA (az ajtóhoz megy, melyen Milutin kiugrott) Milutin, Milutin!

MILUTIN. (visszajön) Parancsolj, kegyelmes asszonyom.

PRED. Máskor jobban elbújál az ablak mögé, kis fiam, mikor a herczegnőt lesed; mert ha ugy látlak, kénytelen vagyok hinni, hogy szerelmes vagy bele....

MILUT. (félre) Elvesztem. Ő tudja.

PRED. Elmehetsz, fiam.

MILUT. (reszketve hajtja meg magát s el)

JUDIT. (ki, midőn bejött, székre hanyatlott, s nem hallotta Predszláva beszédét) Ah ugy elfáradtam. Olyan meredek ez a hegy.

PRED. És annyit szaladgáltál. Ez nem illik.

JUDIT. Miért?

PRED. Mert nem vagy már gyermek.

JUDIT. Dehogy nem, anyám, mentsen isten, hogy az ne legyek. És rajta leszek, hogy holtomig az maradjak, mert én azt tartom: csak addig boldog az ember, mig kedélye gyermeki. Aztán még alig is vagyok tizenhat éves.

PRED. De már asszony vagy és fejedelemné.

JUDIT. S ezért illetlen szaladgálnom?

PRED. Igen.

JUDIT. Nem értelek, anyám.

PRED. Mint fejedelemnének illik fentarta, nod rangod méltóságát.

JUDIT Ne légy oly szigoru. Oh istenem, ha az nem fér meg rangommal, hogy a fűben futkossak virágok és pillangók után: akkor ohajtom, vajha ne volnék fejedelemné.

PRED. Együgyű gyermek, oly kevésre be csülöd a trónt?

JUDIT. És te, anyám, oly nagyra becsülöd, hogy méltónak tartod miatta lemondani az élet legszebb örömeiről?

PRED. Az élet legszebb öröme a trón. Oh a trón, ez a mennyország, és a korona napja e mennyországnak. A trónon ülni és uralkodni, ez földi istenség.

JUDIT. Tudja isten, én inkább űlök a szép zöld fűben, mint a trónon, és jobb szeretem fejemen a virágkoszorút, mint a koronát. A koronának csak súlyát érezem, de a virágnak élvezem illatát. (kürtök harsognak) Ah, a vadászok. A fejedelem. Hála Istennek! de nem, nem örülök, hanem haragunni fogok, igen haragunni.

PRED. Kire és miért?

JUDIT. Fiadra és azért, hogy oly sokszor hagy magamra. Oh, ha tudná, mily nehezemre esik, elválva lennem tőle, bizonynyal nem vadászna annyit. Szólj, hát szép az fiadtól, hogy nejét oly gyakran hagyja magára? Ugy-e, hogy nem szép? El sem képzelhetem, hogy mulathat akkor, midőn nem én velem van, holott nekem

egy perczem sem igazán boldog, ha őt nem láthatom.

PRED. Ez igen egyszerű. Te szered őt.

JUDIT. Oh igen, igen!

Pred. És ő nem szeret téged.

JUDIT. Anyám, az istenért...

PRED. Ő nem szeret téged.

JUDIT. Ne tégy engem boldogtalanná, anyám, és ne rágalmazd fiadat.

PRED. Ő nem szeret téged.

JUDIT. Mondj akármit, csak azt ne, anyám. Én gyönge virág vagyok, fiad szerelme a mindenható napsugár, mely éltemet fönntartja. Ha e nap nem süt rám, meghalok.

PRED. Bohó gyermek, nem fogsz meghalni. A szerelem egén nem egy nap van, számtalan; minden férfi az. Ha elfordul egy, van helyette más.

JUDIT. Soha, soha. És én nem hiszek szavadnak.

PRED. Nem is akarom, hogy szavamnak higy, hanem csak férjed tetteinek.

JUDIT. Ti nem szeretitek egymást, és azért....

PRED. Asszony!

JUDIT. Nem, nem gyanusítlak, anyám. Ezt aljasság volna föltennem rólad. Bocsáss meg, kérlek. Látod, nem is tudom: mit beszélek? annyira megzavart e gondolat. Nem hiszek mást, anyám, csak hogy meg akartál próbálni. Ugy-e, csak ezt akartad? De én kiállom a próbát. Hah, léptek! ez ő lesz. (az ajtó felé indul, ismét visszatér) Igen, hiszen haragunni fogok. Igenám, ha tudnék! (indul)

NEGYEDIK JELENÉS.

Előbbiek. Borics.

JUDIT. Férjem, szerelmem!

BORICS. (fegyverét elhányja s nagy léptekkel jár föl s alá.)

JUDIT. Férjem!

BORICS. Nos?.... Áh, te vagy, nőm? Jó estét, jó estét.

PRED. Fiam!

BORICS. Mi kell?

PRED. Egy kis tisztelet, ha szabad kérnem.

BORICS. Majd máskor. Most nem érek rá.

PRED. Nem érsz rá?

BORICS. Nem.

PRED. Fiu, ki vagyok én?

BORICS. Azt hosszu volna elbeszélni. Most sem időm, sem kedvem hozzá.

PRED. Semmirevaló!

BORICS. Hallgass, asszony!

PRED. Átok!

BORICS. Tudod-e, honnan hoztalak ki? a kolostorból. Tudod-e, hova küldelek, ha nem hallgatsz? a kolostorba. Ott majd átkozódhatol, a mennyit tetszik.

PRED. Hah, gyalázatos!

JUDIT. Oh anyám, minden szentekre kérlek, ne bántsd, ne ingereld.... hiszen tudod.. ..jer, anyám, kérlek, jer.... hagyjuk magára ....látod, rosz kedvü mostan, s kétség kivül van rá oka, hogy az legyen. Jer. Jer. Majd földerül, s ismét jóvá teszi hirtelen magaviseletét. Menjünk, anyám. (el)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Előbbiek. Saul.

SAUL. Ejh, uram, hát nálatok igy bánnak a vendéggel, hogy becsapják orra előtt az ajtót és ott kinn hagyják ácsorogni?

BORICS. Oh megbocsáss, bizony megfeledkeztem rólad. Anyám, ezen lovag vendégem, lásd szívesen.

PRED. (ki eddig folyvást merőn nézte Sault) Borzasztó arcz!

SAUL. Idvez légy, asszonyom.

PRED. (titkon Boricshoz) Fiam, fiam!

BORICS. Nos?

PRED. Ki ez?

BORICS. Vendégem.

PRED. De ki ő?

BORICS. Mindegy, akárki, csak hogy vendégem.

PRED. Nem mindegy. Nekem nem mindegy. Tudnom kell, ki ő?

BORICS. Magam sem tudom.

PRED. (Saulhoz közeledik) Lovag, öltözetedről itélve, magyar vagy.

SAUL. Az vagyok, asszonyom.

PRED. És arczodról itélve .... ah istenem, mit mondjak! — Lovag, ismered Sámsont, a...

SAUL (bámulva s felingerülve lép hátra.)

PRED. Ő az, nem csalódtam. (Boricshoz) Fiam, küldd el ez embert.

BORICS. Miért?

PRED. Kérlek, küldd el!

BORICS. De mi lelt?

PRED. Ne kérdezd, csak távolitsd el szemem elől. Kérlek, kényszeritlek!

BORICS. Megtébolyodtál?

PRED. Megtébolyodom, ha ezen ember nem távozik. Fiam, szeretett fiam, igen, szeretni foglak, gyermekem, és türök tőled minden méltatlanságot, türöm gyülöletedet, utálatodat, mindent! csak ezen embert küldd el.

BORICS. Dehogy küldöm.

PRED. Hát nincs szivedben egy csepp irgalom sem anyád iránt? nem küldöd el?

BORICS. Nem.

PRED. (Saulhoz) Uram.... lovag....

SAUL. Parancsolj, asszonyom.

PERD. Kérlek, távozzál.

BORICS. Hallgatsz, asszony!

PRED. Esdeklek, menj el innen, menj el e várból, e vidékről, ez országból.... nem, nem, nem állhatok ellen! (zokogva Saul nyakába borul.)

SAUL. (magában) Már ezt nem értem.

PRED. Ne bontakozzál ki karjaimból, lovag, nem eresztelek el szivemről. Oh szegény szi-

vem, be rég dobogtál igy a boldogság és a gyötrelem miatt! — De most menj, lovag, menj, hogy többé soha se lássuk egymást.

SAUL. (félre) Bolondok közé jutottam? — De oly csodálatos érzéseim vannak. Megmagyarázhatlanok. Ugy sajnálom e szegény asszonyt. Könnyei égetik arczomat. Milyen lázasan szorított kebléhez! majd elakadt lélekzetem.

PRED. (esdeklő hangon) Hát nem távozol?

SAUL. Ha ugy kivánod. Isten megáldjon benneteket. (el)

PRED. Isten veled, isten veled!

HATODIK JELENÉS.

Predszláva. Borics.

BORICS. (Saul után) Megállj, hallod? megállj! — És elment. — Asszony, örült, mit cselekedtél?

PRED. Elment, hála istennek .... és hála istennek, hogy itt volt.

BORICS. Holnap indulsz.

PRED. Hova?

BORICS. Kolostorba.

PRED. Nem megyek.

BORICS. Majd meglátjuk. Menj. Készülj.

PRED. Fiam, ne bánts, könyörülj, hiszen anyád vagyok.

BORICS. Mi közöm hozzá?

PRED. Hát egy szikrája sincs benned a fiúi érzésnek?

BORICS. Nincs.

PRED. Tehát eltaszitasz?

BORICS. Takarodjál.

PRED. (hosszan és merőn nézi Boricsot) Jó. Megyek. (el gyorsan)

BORICS. (csenget)

SZOLGA. (be.)

BORICS. Fussatok azon lovag után, ki most távozott. Gyorsan. Kérjétek, hogy jöjön vissza. Kérjétek nevemben. Ha nem akar jöni, tehát .... tehát hozzátok ide erővel!

SZOLGA (el).

HETEDIk JELENÉS.

Borics. Később Saul.

BORICS. Pokol és kárhozat! megbolondult azon asszony? Elküldte. Ölelgette. Mi lehet ez?

mi lehet ez? (némán jár föl s alá) S ha azon ember vissza nem jön?..... ah, itt van.

SAUL. (be) Megvallom, nincs annyi eszem, hogy a történteket meg tudjam magyarázni.

BORICS. Föl se vedd, barátom, föl se vedd. Szegény anyámnak néha nincs helyén az esze. Ez az egész.

SAUL. Csakugyan, tekintetéből magam is azt gyanitottam, hogy ilyesmi van a dologban.

BORICS. Hanem hagyjuk ezt. Hát..... hát .... hát....

SAUL. Hát?

BORICS. Hát hímezés-hámozás nélkül szólva, te számüzött vagy, nemde?

SAUL. Hímezés hámozás nélkül szólva, én számüzött vagyok.

BORICS. És nem szeretnél visszamenni hazádba?

SAUL. Nem biz én.

BORICS. Nem? a mennykőbe! és miért?

SAUL. Csak azért, mert a hóhér el találná tenni örök emlékül a fejemet. Pedig ugy fej nélkül csak szégyenlenék a világban járni.

BORICS. De jó pénzért?

SAUL. Jó pénzért?

Borics. És roppant remények fejében?

Saul. És roppant remények fejében?

Borics. Igen.

Saul. Például?

Borics. Nádorság.

Saul. Nádorság?... Ah értem. Nekem nádorság, neked királyság, ugy-e bár?

Borics. Ugy van.

Saul. De hátha a trón helyett akasztófa...

Borics. Azt is megosztom veled.

Saul. Páratlan nagylelküség!

Borics. Nos?

Saul. Várj egy kicsit, hadd gondolkozzam.

Borics. A meddig tetszik.

Saul. Hm, hm. (félre) Nem pénz, nem rang kecsegtet.... valami más, egészen más.

Borics. Határoztál?

Saul. Határoztam.

Borics. Mit?

Saul. Megyek.

Borics. Ember vagy! mikor?

Saul. Akár tüsténT.

Borics. Csak holnap. Éj van és zivatar. Pihenj. Kincstárnokom el fog látni utiköltséggel. A mi a jövőt illeti, csak azt mondom: saját ér-

deked kivánja, hogy érdekeimet előmozdítsd. Mindenek előtt . . . .

SAUL. Nem bizol eszemben?

BORICS. Sőt inkább.

SAUL. Tehát kérlek, ne oktass.

BORICS. Jó. Tégy, a mint neked tetszik. De mi kezeskedik nekem arról, hogy emberem lészsz?

SAUL. Semmi.

BORICS. Semmi?.... ez, igaz, legjobb a kötelezvény; sem el nem vesztheteм, sem el nem lophatják tőlem. Hanem tréfán kivül; mert én nem igen bízom az emberekben.

SAUL. Már pedig más kezest bajosan állíthatok.

BORICS. Legalább azt mondd meg: miért számüzettél?

SAUL. Azt nem mondom; de megmondom azt: mi csal vissza hazámba?

BORICS. Mi?

SAUL. A bosszúvágy.

BORICS. Bízom benned.

SAUL. Jó éjt! (el)

BORICS. Isten veled.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Borics. Később szolga.

BORICS. Villámlik, mennydörög. Épen, mint lelkemben. Mint a villámok a felhőn, ugy törnek keresztül a jövőn messzeható terveim. A villámok keletkeznek és elenyésznek. Terveim szinte. Mit nem kisértettem már meg? mind hiába. Oh nagyravágyás, lelkem ördöge, mit gyötörsz? — Sokszor kiáltottam már igy fel, de a nagyravágyás siket, csak egyszer nyilnak meg fülei, s akkor azt hallja, hogy a koporsó födelét szögezik rá. Milyen boldog lehetnék, ha ezen ördög nem bántana! .... van nőm, ki szeret, s kit én is szeretek; igen, szeretem .... ő az egyetlen a világon, a kit szeretek. (csenget)

SZOLGA. (be)

BORICS. Lenyúgodott már a fejedelemné?

SZOLGA. Igen, fejedelem.

BORICS. Elmehetsz.

SZOLGA. (el)

BORICS. Hozzá, hozzá! (fogja a lámpát s indul; visszateszi az asztalra) Nem, még ugy sem tudnék nyugonni. Pedig fáradt vagyok. Sokat

jártam. (karszékbe dől) Lelkem bolyong, messze, messze. Fejem nehéz. Tele van gondolatokkal. És terhes gondolatokkal. Mint a keresztes katonák a szent földre, ugy vándorolnak gondolatim seregesen Magyarországra. Mind oda. Mind. (elalszik)

KILENCZEDIK JELENÉS.

Borics. Predszláva.

PRED. (ki már titkon többször pillantott be egy ajtón, jön halk léptekkel) Csend. Elalutt. — Tehát kolostorba küldesz engem? én a más világra küldelek. — Csitt, anyai érzet, csitt! hiába riadsz föl, nem hallgatok szavadra. Bele fojtalak boszúm tengerébe. — Nem mondta-e ő az imént hidegen, határozottan, hogy semmi fiúi érzet nincs benne irántam? És ha nem mondta volna is, mutatta ezt minden eddigi tette. Világosan mutatta. Oh mennyit gyötört már engem. Kihozatott a kolostorból, nem kedvezésből, oh nem; csak azért, hogy kínozzon. Nem fogsz többé kinozni, jó fiú! (tőrét felemeli) Oly hideg van. Ugy fázom. Vérem csonttá fagyott. Mele-

gíts föl, pokol tüze! (a mint tőrét Borics mellének irányozza: villámlik, mennydörög)

BORICS. (a mennydörgésre fölébred) Mi vakít? (ujra villámlik) A villám.... (meglátja Predszlávát) vagy tőröd? vagy szemeid?

PRED. Talán mind a három.

BORICS. S mit akarsz, édes anyám?

PRED. Meg akartalak ölni, édes fiam.

BORICS. Hát ölj meg, ha mersz.

PRED. Szerencséd, hogy fölébredtél.

BORICS. S így nincs lelked, szembeszállni velem? nincs?

PRED. Hm!

BORICS. Édes anyám, te oly gyáva vagy, a mily gonosz. Megöllek hát én tégedet.

PRED. (megrettenve hátrál)

BORICS. Add ide azt a tőrt. Add ide, ha mondom. Vagy azt gondolod, ha szép szerével meg nem kapom, nem vehetem el tőled erővel?

PRED. (eljti a tőrt)

BORICS. (fölveszi).

PRED. (félre) Borzasztó. És könyörögjek életemért? Nem. Tőle nem könyörgök többé, semmiért. Inkább meghalok. (fenn) Ölj meg.

BORICS. Aztmegteszem, ha nem mondod is.

Pred. Végezz. Gyorsan. Minél elébb.

Borics. Igazad van, édes anyám, minél elébb végeznem kell. Már ugy is soká tart a komédia, s előbb-utóbb is csak ez lenne vége, mert mi határtalanul szeretjük egymást, nemde édes anyám?

Pred. Ugy van, édes fiam.

Borics. Mint az ördög a tömjént, mint.... mint .... ah egymás iránti szeretetünkre nincs hasonlat.

Pred. Valóban nincs.

Borics. Asszony, asszony! mért szültél engemet?

Pred. Fiú, fiú, mért szültelek téged!

Borics. A természet részeg vagy őrült volt, midőn téged anyámnak rendelt. Ezt józanan nem tehette.

Pred. Oh, ezt józanan nem tehette.

Borics. Az anya meg akarta gyilkolni fiát!

Pred. És a fiú meg akarja gyilkolni anyját!

Borics. Meg. Én gyülölném az egész világot; csak azért nem teszem ezt, mert sajnálnám másra pazarolni gyülölségemet, mint te

rád. Tiéd gyülölségem. Egyedül tiéd. Osztatlanul. Egész végtelenségében. És van rá okom. Adott nekem a sors egy paripát, melyen a föld felét hóditottam volna meg. A nagyravágyást. Asszony, te engem lerántottál e paripáról, mely most üres nyereggel száguld keresztül a világon, mig én itt nyögök .... a porban! — Te Magyarország királynéja voltál. Hűtelen lettél férjedhez. S ezért én lakolok. Mit kaptam a magyar korona helyett? E nyomorú gallicziai herczegséget. Ezt is kegyelemből, mint fillért a koldus. Anyám megöllek; imádkozzál, ha akarsz.

Pred. Nem akarok. Nincs mit köszönnöm a multért, s nincs mit kérnem jövőre. Ölj meg!

Borics. Halj meg tehát, és kárhozz el!... De nem, nem öllek meg.

Pred. Hah, ég .... isten .... te nem ölsz meg, nem ölsz meg, fiam? .... o hiszen az irtózatos is lenne.

Borics. Nem ontom véredet. Mondják, a kiontott vér égbe kiált és a földön elárul....

Pred. Ugy van, fiam, a kiontott vér elárul és égbe kiált. Te nem fogsz megölni.

BORICS. Nem, anyám, nem öllek meg. — Megfojtalak.

PRED. Mindenható! (székbe tántorodik)

BORICS. Megfojtalak, anyám. — Húnyd be szemeidet ég, húnyd be szemeidet pokol, hogy borzadásában meg ne rázkodjék a mindenség, mert ilyet vagy látott valaha, vagy sem. De mindegy. Meg kell lennie! (Predszlávához ugrik)

TIZEDIK JELENÉS.

Előbbiek. Judit.

JUDIT. (rohan be) Oh hála istennek, itt van valaki. Te vagy férjem? és te....

BORICS. Ki az? Ah, te vagy az, nőm? Jó, hogy jösz. Jó, hogy jösz. De, mit akarsz itt? ki hívt? mi bajod? mi lelt?

JUDIT. Oh férjem, de téged mi lelt, téged?

BORICS. Engem? Semmi. Mi lelne? Mit keressz itt?

JUDIT. Arczod sápadt.... szemed ég....

BORICS. Mit papolsz?

JUDIT. Férjem....

BORICS. Megbocsáss, édes nőm. Megbocsáss. Durva voltam. De eszem oly zavart.

Lásd, anyám roszul van. Azt sem tudom, mit cselekszem. De te mit keressz itt?

JUDIT. Rettentő álmam volt, férjem, rettentő. De már magam sem tudom, mit álmodtam, csak hogy valami iszonyút. Fölriadtam és leugrottam ágyamról, és futottam, hogy embert találjak. Még most is rettegek. Nem tudom bizonyosan, de ha jól emlékszem, anyánkról álmodtam. Mi bajod, anyám?

BORICS. Az meglehet. Meglehet. Az álom gyakran csodálatosan összeütközik a valóval. De már semmi baj. Ugy-e, édes anyám, semmi baj?

PRED. Semmi, édes fiam. Nyujtsd karodat, leányom, kissé gyönge vagyok. De nem szükség már. Erőm visszajött.

BORICS. Tehát jó éjszakát.

PRED. Adjon isten neked is, édes fiam. Köszönöm, hogy segitségemre siettél. Majd meghálálom gondoskodásodat. Addig is köszönöm.

BORICS. Szívesen, édes anyám, szívesen. Máskor is.

PRED. (menet, vadul tekintve vissza Boricsra) Tigris!

BORICS. (szintugy) Hiéna!

MÁSODIK FELVONÁS.

CSAPSZÉK.

ELSŐ JELENÉS.

Beghel, Bial, Kóro g egy asztalnál, melyen kancsó és poharak vannak. S a u l más asztalnál egyedül.

BEGHEL. Csak szép az a borozók asztala. Egész mennyország. A kancsó a hold, a poharak a csillagok. Igyunk, atyámfiai!

BIAL. Igyunk. a hazáért!

KÓROG. Igen, igyunk a hazáért. Ugy sem tehetünk érte mást mi szegény közönséges emberek.

BIAL. Legalább megteszszük azt, a mit tehetünk érte, s igy nem mond reánk itéletet a lelkiösmeret, mi nagy szerencse, mert ez ugyan szigorú biró, kit bezeg le nem kenyerezhetni

ám, mint a többit. Nem tudom: ugy van-e máshol is, mint itt nálunk Magyarországban? itt, minél kevesebb kivétellel, csak az a valódi hazafi, ki semmit sem tehet a hazáért; a ki pedig tehetne valamit, az gazember. Hiszik-e kelmetek, hogy nagyuraink közt akárhány akadna, ki ma is kész volna az országot átadni ennek a bitang Boricsnak?

SAUL. (figyelni kezd a beszélőkre)

BEGHEL. Meglássák kelmetek, hogy addig is kapkod ő felénk, mig egyszer a zsebébe dug bennünket.

BIAL. De már azt még sem éri el egy könynyen.

KÓROG. Nem ám, ha minden magyar ugy érezne, mint mink itten ..... csak hogy ..... hejh .... (poharat emel, nagyot kiált) Veszszen minden hazaáruló!

BIAL. } Veszszen minden hazaáruló.
BEGHEL. } (poharat emelnek)

SAUL. Hallod-e ezt, lelkem? — Hallod és borzadsz. Oh hogy én eltántorodhattam. Eltántorodtam, de el nem estem. Hála istennek. (a borozókhoz megy) Derék férfiak, megbocsássatok, hogy hivatlanul közétek lépek; de meg nem

állhatom, hogy szavaitok viszhangja ne legyek. Veszszen minden hazaáruló!

BEGHEL. Veszszen, még egyszer

BIAL. Veszszen, még ezerszer!

KÓROG. Ki és mi vagy földi?

SAUL. Mindegy, akárki, akármi. Bepecsételt levél vagyok, melynek czimét már hallottátok: „Veszszen minden hazaáruló.“ A jövendő föl fogja bontani e levelet; akkor elolvashatjátok tartalmát is.

BIAL. Akárki vagy, de becsületességed tetődtül talpadig ér. Űlj közénk és igyál velünk.

SAUL. Nem ugy, földiek. Ti igyatok velem, ugy is annyival tartozom nektek, hogy ha az itéletnapig innátok rovásomra, sem lenne lefizetve tartozásom. — Hejh, csaplár! (zsebébe nyúl s erszényt vesz belőle) Hah, kárhozatos pénz! Borics pénze. (az ablakhoz megy s észrevétlenül kiveti az erszényt) Már, földiek, ha megengeditek mégis csak veletek iszom. Pórul jártam. Elvesztettem erszényemet.

KÓROG. Se-baj, se-baj, űlj le és igyál.

SAUL. (közéjök űl, beszélgetnek, nem veszik észre, hogy Predszláva és Milutin jön)

MASODIK JELENÉS.

Előbbiek. Predszláva. Milutin.

MILUTIN. (széket ad Predszlávának) Űlj le, aszszonyom. Tudom, hogy elfáradtál. Sajnállak.

PRED. Talán te fáradtál el, kis fiam, én nem. Kit bosszúállás visz, az fáradatlan.

MILUT. S kit szerelem visz, szinte az. Csak hogy te már közel állasz czélodhoz, én még messze. Talán el sem érem.

PRED. Eléred, gyermekem, velem együtt fogod elérni. Ne csüggedj. Nem kevésbbé fekszik érdekemben: téged juttatni czélhoz, mint magamat. Menj és kérdezd meg utunkat azon emberektől. Valaha jól tudtam erre a járást, de már elfeledtem. Rég volt.

MILUT. (a borozókhoz közeledik). Uraim, ki sziveskednék megmondani, merre visz az út Sámson úr várához?

SAUL. (fölugrik) Sámsonhoz?... ki akar oda menni?

MILUT. Mi ketten, uram.

SAUL. (meglátja Predszlávát). Azon asszonyt

láttam valahol, ha nem csalódom. Igen, ő az. Ő. Azóta többször jelent meg képe lelkem előtt, akaratlanul. (Predszlávához megy) Asszonyom, ha más helyen látnálak, azt mondanám, hogy Gallíczia fejedelmének anyja vagy.

PRED. Csitt. Az vagyok.

SAUL. Valóban? Miként jösz ide és így?

PRED. S te.... igen, te vagy az, kit egyszer megöleltelek. Oh barátom, engedd, hogy ismét megölelhesselek.

SAUL. Szívesen, ha kedved telik benne (megölelik egymást) De mit csinálsz itt?

PRED. Szánakozzál rajtam. Én igen sajnálatra méltó vagyok.

SAUL. Szegény asszony. Hangod megindít. Részvétet gerjesztesz bennem irántad.

PRED. Köszönöm. Meg is érdemlem részvétedet, mert én szeretlek. Végetlenül szeretlek.

SAUL. S mint jutok e szerencséhez?

PRED. Ne kérdezd. Hisz ugy is mindegy. Csakhogy szeretlek. S minthogy részvéteddel ajándékozál meg, vedd érette cserébe bizalmamat. Oh barátom, képzelheted-e, mi történt velem? Fiam engem kolostorba küldött.

SAUL. S miért?

PRED. Mert gyűlöl és tudja, hogy irtózom a kolostortól. Oh ha kedvem lett volna kolostorba menni, akkor minden áron gátolta volna azt.

SAUL. Fiad gyűlöl?

PRED. Gyűlöl. Utál.

SAUL. Borzasztó. Hallatlan.

PRED. Ugy-e bár? hát ha mindent tudnál!

SAUL. S mint menekültél ki a kolostorból?

PRED. Fiam ezen ifjura bizott, ki szerencsémre lekötelezettem, s ki nem vitt kolostorba, hanem ide, Magyarországra, szökött velem.

SAUL. S most mi szándékod?

PRED. Boszút állani.

SAUL. Kin?

PRED. Mindazokon, kik boldogtalanokká tettek.

SAUL. Kik azok?

PRED. Majd meglátod. S te mit keressz itt?

SAUL. Fiad kéme vagyok.

PRED. Fiam kéme vagy?

SAUL. Vagy is voltam. Isten megőrzött a honárulástól.

PRED. S mi akart honárulóvá tenni?

SAUL. Szenvedélyem.

PRED. Mily szenvedély?

SAUL. A boszúvágy.

PRED. S kin akartad megboszúlni magadat?

SAUL. Nehezen ismered. Dehogy nem! említetted nevét, midőn nálatok voltam.

PRED. Sámson?

SAUL. Ő.

PRED. Ugy kezet foghatunk.

SAUL. Te is ellene vagy?

PRED. Oh! — Adj kezet, kössük meg a boszúfrigyet.

SAUL. Lemondtam a boszúállásról.

PRED. Miért.

SAUL. Mert nem akarok honáruló lenni.

PRED. S ha honárulás nélkül is megeshetik a boszú?

SAUL. Miként?

PRED. Majd megtudod. Adj kezet!

SAUL. Itt van.

PRED. Igy, most vezess Sámsonhoz.

SAUL. De neki nem szabad engemet látnia.

PRED. Csak vezess oda, s várj meg engem valahol a környéken. Milutin, jer.

SAUL. Menjünk. — Barátim, megengedjetek, hogy szivességtekkel nem élhetek; e hölgy-

nek kell utat mutatnom. Isten veletek. (Saul és Predszláva el).

BEGHEL
BIAL
KÓROG } Isten megáldjon!

HARMADIK JELENÉS.

Milutin. Beghel. Bial. Kórog.

MILUT. Oh istenem, én mindinkább rettegek. Sejtem, hogy Judit nem lesz az enyém, és hogy én a hóhéré leszek. Ha Borics utolér, végem van. Mindegy. Mindent koczkáztatok. Hisz boldogságért koczkáztatom életemet; ez ugy sem ér a nélkül semmit. (el)

BIAL. Talán már mi is takarodhatnánk, atyafiak?

BEGHEL. Eb a ki siet.

KÓROG. Igaza van Bial komának. Otthon ugyan csak várhatnak már bennünket, még pedig jó reménynyel, hogy vadakkal terhelve térünk haza. Mondhatom, szépen vadásztunk.

BEGHEL. Hahaha, az igaz. Jól lakhatnak vele, a mit lőtünk.

BIAL. Hogy vágjuk ki magunkat?

BEGHEL. Az a kérdés.

KÓROG. Valamit majd csak hazudunk. Ki tudna hazudni, ha a vadász nem? (mind a hárman el)

VÁLTOZÁS.

VÁRTEREM SÁMSONNÁL.

NEGYEDIK JELENÉS.

Sámson és Predszláva külön oldalról jönek

SÁMSON. Ki az?

PRED. Egy szegény öreg asszony.

SÁMSON. Mit keressz?

PRED. Már semmit. Megtaláltam, a kit kerestem. Téged.

SÁMSON. S mit akarsz velem, vén szipirtyó? Előre is mondhatom, hogy hiába jöttél, ha jövendőmondás a mesterséged. Nincs szükségem jóslatokra.

PRED. Nem vagyok jövendőmondó. Ellenkezőleg, a multról akarok neked beszélni.

SÁMSON. Mit?

PRED. Egy szép történetet, ha meghallgatod.

SÁMSON. S ha meg nem hallgatom ?

PRED. Meg kell hallgatnod ; különben álmadban fogok megjelenni, s ott zúgom füleidbe.

SÁMSON. Hm, beszélj hát.

PRED. Ezelőtt mintegy huszonöt évvel Magyarország királya Kálmán volt.

SÁMSON. Tudom.

PRED. A többit is tudhatod, csak emlékeztetni akarlak. Kálmán második nejével élt, Predszlávával.

SÁMSON. Ismertem azt a személyt.

PRED. Valóban ? ugy annál inkább érdekelhet a történet. Kálmán nagyon szerette Predszlávát, Predszláva is nagyon szerette ... nem Kálmánt, hanem udvarának egy ifju leventéjét.

SÁMSON. Valami Sámsont, ha jól emlékezem.

PRED. Igen, te jól emlékezel. Sámson is szerette, őrülten szerette Predszlávát.

SÁMSON. Az nem igaz.

PRED. Nem ?

SÁMSON. Sámson nem szerette Predszlávát.

PRED. Mindegy ; legalább azt hazudta a királynénak, hogy őrülten szereti őt, s ez hitt szavainak.

SÁMSOM. Mint afféle balgatag asszony.

PRED. Meg is lakolt érte.

SÁMSON. Ugy kellett neki. De végezzük egymás után ezt az unalmas históriát, mit huzzuk-vonjuk? A királyné két fiút szült. Egyiket Sámsonnak adá, hogy részesüljön az atyai örömekben, a másikkal a királyt ajándékozá meg, ki azonban meg nem köszönte az ajándékot, mert megszagolta, hogy rosz fa ég a tüzön. Ennek következtében ki is adta az útilevelet Predszlávának, ki huszonnégy év multával, el nem képzelhetem, miért küldött tégedet hozzám.

PRED. Miért küldött engemet hozzád? — Oh Sámson, minek e tettetés?

SÁMSON. Micsoda tettetés? én semmit sem tetteték életemben, legfölebb szerelmet, s ennek, ugy hiszem, itt köztünk nem igen van helye.

PRED. Hát csakugyan nem ismersz?

SÁMSON. Én? hogy az ördögbe ismernélek? talán csak nem vagyok seprőnyél, hogy rajtam lovagoltál volna valaha a Szentgellértre, boszorkány!

PRED. Miért gunyolni azt, ki téged ugy szeret? Sámson.

SÁMSON. Te szeretsz engemet?

PRED. Én. Predszláva.

SÁMSON. Te Predszláva? lehetetlen!

PRED. S ha még is az volnék?

SÁMSON. Ugy légy az. Isten neki. Különben nem irígylem, hogy az vagy. Hanem átkozottul megvénültél huszonnégy év alatt, mondhatom. Az idő ugyancsak fölbarázdálta képedet . . . .

PRED. A bú, Sámson, a bú; nem az idő.

SÁMSON. S talán a szerelmi bú?

PRED. Az is.

SÁMSON. Mondom!

PRED. Nem hiszed?

SÁMSON. Elhiszem biz én, miért ne? csak hogy mód nélkül sajnállak, ha ugy van; mert ha huszonnégy, huszonöt év előtt sem szerettelek, most menykő nehéz lenne érzelmedet viszonoznom.

PRED. Tehát nem szerettél?

SÁMSON. Bizony isten nem.

PRED. És nem szeretsz?

SÁMSON. Ördög bujék belém, ha szeretlek.

PRED. Oly gyalázatosan csaltál volna meg?

SÁMSON. Gyalázatosan-e vagy nem? de megcsaltalak.

PBED. Ez borzasztó! — Hanem megbocsátok.

SÁMSON. Köszönöm szépen.

PRED. Csak egyet kérdek tőled.

SÁMSON. Halljuk.

PRED. Ha már engem nem szeretsz, nem szerettél soha: szólj, van-e legalább atyai érzés szivedben?

SÁMSON. Van. Még pedig mennyi! — Ha atyai érzésem kendermaggá válnék: valami fiók csíz jól laknék vele.

PRED. Mindegy, akármennyi, csak hogy van. Igy érdekelni fog fiad, vagy is fiam sorsa.

SÁMSON. Nem tudom. S ha érdekelne?

PRED. De mindenek előtt: tudja származását Saul?

SÁMSON. Mi végre?

PRED. Tudja vagy nem?

SÁMSON. Nem. Ő örökben tartott gyermekem. Föltettem, hogy csak akkor mondom meg neki származását, ha látom, hogy apjának méltó fia; ő azonban nem lett az, mert nálamnál sokkal becsületesebb ember, s igy nem sok

gyönyörűségem telt benne. Ennélfogva hallgattam.

PRED. Igy minden jól van.

SÁMSON. De beszélj legalább világosan, ha azt akarod, hogy megértselek.

PRED. Világosan fogok beszélni. Béla királynak buknia kell.

SÁMSON. Miért.

PRED. Hogy Borics foglalja helyét.

SÁMSON. Hm, mi közöm Boricshoz?

PRED. Hát nem mondtad, hogy van benned atyai érzés?

SÁMSON. De azt is mondtam, hogy mennyi. S ha még ugy szeretném is fiamat: éltemet jobban szeretem, semhogy ezt azért koczkáztassam.

PRED. A ki nagyot akar nyerni, nagyot kell koczkáztatnia.

SÁMSON. És mit nyernék én?

PRED. Mit? — Ha Béla bukik, Boricsé a királyi czím: mienk, a tied a hatalom, s a hatalom, ez minden a földön.

SÁMSON. S Boricscsal oly könnyen lehet majd bánni?

PRED. Ő lelketlen, gyáva, báb. Eddigi be-

törései is Magyarországra csak ösztönzésemre, unszolásomra történtek.

SÁMSON. Égiháború! akkor ő nem fiam, ha gyáva.

PRED. Ő fiad.

SÁMSON. És tudja, hogy fiam?

PRED. Nem. Majd csak a szükség idejében fogná megtudni.

SÁMSON. Hm, hm.

PRED. Nos, mit határzasz?

SÁMSON. Még nem tudom.

PRED. Tehát te is gyáva vagy?

SÁMSON. Mit? gyáva? megmutatom, hogy nem vagyok.

PRED. Miként?

SÁMSON. Akként, hogy Bélát leütöm a trónról.

PRED. Te dicső férfiú vagy. Ilyennek reméltelek.

SÁMSON (félre, föl s alá jár). Reszkess, szép királyné! hatalmamba kerülsz. Reményem nagy, hogy hatalmamba kerítelek, mert erényes vagy. Igen, ez is ad reményt a győzelemre. Az erény ritkán győz a földön. Itt a gazság az úr. Ha igy nem volna, tán magam is becsületes ember vol-

nék. De igy van s martirkoronára semmi kedvem. — Hah, lódobogás és kardzörej. Ezek ők. Épen jókor. Predszláva, távozzál a mellékterembe. — Barátim jőnek. Azok, kik czélunkhoz fognak segíteni. Vadászatra készülünk. Mielőtt elindulnánk, leitatom őket. A magyar mindig kész leinni magát. Aztán vadászat közben vezetem őket a dombodi erdő barlangjába.

PRED. Hova?

SÁMSON. Itt egy szomszéd erdő barlangjába. Ott kifőzzük a pártütést, mi könnyü muuka lesz, mert a boros fej rosz bástya, hamar el lehet foglalni.

PRED. Igazad van. Azért minden jót remélek.

SÁMSON. Remélhetsz.

PRED. Akkor, Sámson, akkor . . . .

SÁMSON. Jó, jó. Az akkort csak hagyjuk akkorra. Eredj.

PRED. A viszontlátásig isten veled! (el, út közben) Hahaha!

ÖTÖDIK JELENÉS.

Sámson. Tivadar, Vas, Dengez, Göndör urak.

SÁMSON. Hozott isten, barátim!

URAK. Idvezlégy, Sámson.

DENGEZ. Hát hány hét a világ, bátya? mikor házasodunk már meg?

SÁMSON. Ne boszants, kölyök. Tudod, hogy utálom az asszonyi állatokat.

DENGEZ. Tán azért, mert ők utálnak téged?

SÁMSON. Nem mondhatnám.

DENGEZ. Csak onnan gondolom, hogy ugy elvonultál egy idő óta az udvartól, vagy is az udvari hölgyektől, pedig nem rég is....

SÁMSON. Eh, hagyjuk ezt. Beszéljünk okosabbról. — Göndör bátya, te legöregebb vagy köztünk. Te határozz: elfogadtassék-e inditványom, vagy se?

GÖNDÖR. Add elő, öcsém.

SÁMSON. Az idő hüvös, ennélfogva mielőtt vadászni indulnánk, meg kell bélelni ruháinkat. S mi a legjobb bélés? ugy hiszem, a bor. Tehát....

GÖNDÖR. Öcsém, te bölcs Salamon ivadéka vagy.

SÁMSON. Hát ti mit szóltok?

TIVADAR. Én már csak a vénség iránti tiszteletből is Göndör bátyánkkal tartok.

DENGEZ. Voltam-e én valaha más véleményen, mint te, Tivadar? De a java hátra van. Mit szól Vas bátya?

VAS. Hehe, öcsém, kössenek föl, tudod-e? hát szoktam én a többségnek ellenszegülni? mi?

DENGEZ. Dehogy, dehogy. Kegyelmed megy a többség után, mint a birka a kolomp után.

VAS. Kössenek föl, tudod-e?

SÁMSON. A mint látom, inditványom elfogadtatik.

TIVADAR. Ki ne fogadna el ily fölséges inditványt? hah, az nem volna Árpád vére, ki el nem fogadná.

SÁMSON. És én azt jóslom: mindenki annyi vadat lő, a hány poharat ürít.

TIVADAR. Ugy én lövök legtöbbet.

VAS. Öcsém, hogy mered azt mondani? nem látod, hogy én is itt vagyok.

DENGEZ. Vas bátyának igaza van. Övé az elsőség. Ő lő majd legtöbbet, ha egyebet nem : bakot ; mert ő az ivásban legnagyobb bajnok országszerte.

VAS. Világszerte !

GÖNDÖR. Egyébiránt nincs mit dicsekedni vele, atyafi.

DENGEZ. Miért ne dicsekednék ? — azok kiknek egyéb kitünő tulajdonuk nincs, rendesen dicsekedni szoktak vele, hogy ők nagy-ivók. Különben Vas bátya, tudok ám én kegyelmednél még hatalmasabb ivót is.

VAS. Szeretném ismerni.

DENGEZ. Jól ismeri kegyelmed.

VAS. Hát ki az ?

DENGEZ. Ki ? az éj.

VAS Kicsoda ?

DENGEZ. Az éj. Lám, az égibolt egy roppant billikom, melyet a lemenő nap csordultig tölt piros sugarakkal, bor gyanánt, s az éj ezt az óriás billikomot egy huzomba kiiszsza; csak a fenekén maradnak apró cseppecskék, miket mi aztán csilla goknak nevezünk.

MIND. (nevetve el)

HATODIK JELENÉS.

Predszláva. Milutin.

PRED. (jön az oldalteremből s a középajtóhoz megy) Milutin!

MILUT. (bejön) Parancsolj, asszonyom.

PRED. Menj oda, hol ama lovagot hagytuk, ki ide igazított bennünket, s add át neki e levelet. Sietve. (visszamegy, a honnan jött)

MILUT. (ki)

VÁLTOZÁS.

TEREM A KIRÁLYNÁL.

HETEDIK JELENÉS.

Béla, Ilona, Géza.

BÉLA. (hátul nagy karszékben alszik)

ILONA. (mellette ül, könyökével azon szék karjára támaszkodva, melyben Béla szendereg)

GÉZA. (öt éves, jön befelé, nagy buzogányt huzva maga után a földön)

ILONA. Csitt. Ne zörögj, gyermekem, atyád alszik. — Alugyál, boldogtalan jó férjem, alugyál és álmodj, szemeket magadnak, melyekkel áttekinthesd országodat, melyekkel színről színre lásd, ki országodban legjobban szeret, Ilonádat.

GÉZA. (ki a buzogányt elhagyva, legyek után kapkodott) Anyám!

ILONA. Mi kell gyermekem?

GÉZA. Adj tűt nekem.

ILONA. Minek?

GÉZA. Legyet fogtam, kiszúrom a szemeit.

ILONA. Ejh, fiam, hogy lehetsz oly kegyetlen. Ereszd el!

GÉZA. Nem biz én, minek ereszteném.

ILONA. Mert nem vétett neked.

GÉZA. Hát apám kinek vétett? még is kiszúrták a szemeit.

ILONA. Igaz. De te jobb légy atyád hóhérainál.

GÉZA. S élnek még atyám hóhérai?

ILONA. Kétség kivül.

GÉZA. No az isten éltesse őket sokáig. Addig, mig én felnövök.

ILONA. Akkor?

GÉZA. Akkor aztán isten legyen irgalmas irántok, mert én nem leszek.

ILONA. Jer ölembe, fiam, jer. Méltó gyermeke vagy anyádnak. De nem lesz rá szükség, hogy megboszuld atyádat.

GÉZA. Miért, anyám?

ILONA. Megboszulom én őt, fiam.

BÉLA. (ki az imént fölébredt) Ki beszél boszuállásról? ti, kedveseim?

GÉZA. Mi, apám. Én és anyám.

BÉLA. Verjétek ki e sötét gondolatot fejetekből, szeretteim.

ILONA. Oh férjem, te olyjó, oly szent vagy. De jóságod csak olaj boszúvágyam tüzére. Ha rosz ember volnál, megnyugonnám a történteken, gondolván, hogy isten akaratja, isten büntetése volt. Hanem azt látni, hogy a legjobb, legnemesebb lény van ily embertelen. . . . azaz nagyon is emberi módra megbélyegezve, megnyomorítva: ez föllázít!

BÉLA. Megbélyegezve igen, de megnyomorítva nem. Elvették két testi szememet, s nyertem helyökbe millió lelki szemet; mint ha a nap lemegy, jő számtalan csillag. Elzárult előttem a

föld, s megnyílt a menny. Látom egész pompájával, egész végtelenségében, látom minden angyalát, angyalainak legjobbikát, téged, hitvesem! — Oh ti nem is gondoljátok, mily boldog a vak. Mi a vakság? mennyei fátyol, mely eltakarja az ember elől a világot, melyet siralom völgyének neveznek. A jóknak jobb nem látniok, mint látni a nyomort, mely oly közönséges a földön, s melyet a legdúsabb uralkodók sem irthatnának ki. Egy-kettőn vagy százakon segíthetnek, és ha százezreken segítenek is: milliók maradnak még hátra. Mit ér egy csepp méz egy nagy pohár ürömben?

Ilona. Igen, rád nézve jótétemény világtalanságod, de minél nemesebben érzesz és gondolkozol, annál nagyobb veszteség azon számosakra nézve, kiken segíthettél, segítettél volna.

Béla. Segítettem volna? ki tudja? Az ember sokszor csak azért jó, mert nincs alkalma rosznak lennie. S vajon nem vagyok-e én is ezen emberek egyike? Ki kezeskedik róla: nem lett volna-e belőlem ép szemekkel kicsapongó, kegyetlen, zsarnok fejedelem? E szerint te és alattvalóim boszúhelyett talán köszönettel

tartoztok hóhéraimnak, mert így ha nem sokat használok, legalább semmit sem ártok.

ILONA. Ne tovább, férjem, ne tovább! Ha így folytatnád, még arra birnál, hogy ama gazokat megjutalmazzam, a helyett, hogy megbüntessem. Pedig lakolniok kell. De hagyjuk most ezt.

BÉLA. Igazad van. Hagyjuk e komoly dolgokat. Minek szomorítani napjainkat, perczeinket, melyek oly drágák. Vigan, kedvesem, vidáman. Lásd, annyiszor nevezsz engem boldogtalannak, s még is mindig én vagyok, ki földerítelek. — Alkonyodik-e már?

GÉZA. (az ablaknál) Már olyan közel van a nap a földhöz, hogy én is elérném.

BÉLA. Ugy menjünk a kertbe. Oh én ugy szeretem a virágokat!

GÉZA. Hiszen nem látod, apám!

BÉLA. Tán épen azért érezem kétszeresen illatjokat. Igy vagyok veletek, szeretteim, kiket nem látok, de annál jobban érzem lelketek melegét, mint a virágok illatát. Jösz, hitvesem?

ILONA. Megyek, férjem, tüstént. Csak eredjetek. Vezesd atyádat, Géza.

GÉZA. Addsza kezedet, atyám. (Megfogja kezét s kivezeti).

ILONA. (némán néz utánok).

NYOLCZADIK JELENÉS.

Ilona.

ILONA. (szünet után) Borzasztó. Nem látja azokat, kik őt annyira szeretik : gyermekét, nejét. Soha nem látott, soha nem fog látni. Nem látja, ha mosolygok, nem látja, ha könnyezek. Pedig mosolyom és könnyem csak az övé. És szeret-e vajon? Szerethetni-e valakit, kit soha nem láttunk? Igen, szeret, talán ugy, mint a koldus a botot, melyre támaszkodik. Oh, ha látna, mi máskép szeretne. Mindegy, akárhogy szeret, én szeretem őt igazán, lelkemből, mint nő szeretheti férjét. Hah és voltak alávaló lelkek, kik el akarták velem feledtetni női kötelességemet, a gyalázatosak.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Ilona, Saul.

SAUL. (hirtelen be) Én egyike voltam azon gyalázatosaknak, királyné.

ILONA. Hah, Saul!

SAUL. Igen, királyné, Saul, ki téged szeret, s ki ezért örökre számüzeték.

ILONA. S kinek mi mondatott fejére?

SAUL. Hogy fejét veszti, mihelyt be meri azt hozni még egyszer Magyarországba.

ILONA. S te merted ezt?

SAUL. A mint látod, kegyelmes asszonyom.

ILONA. Ne mondj kegyelmes asszonyodnak, mert irántad nem leszek kegyelmes.

SAUL. Ezt nem jól teszed. Ha azok számára sincs kegyelmed, kik szeretnek.....

ILONA. Hah!

SAUL. Kik híveid, hű alattvalóid, akarám mondani . . . .

ILONA. Még leczkéztetsz is? jó, de siess, mert nincs többé időd, hosszan beszélni.

SAUL. Lám, hogy kegyelmes vagy irántam, királyné.

ILONA. Én?

SAUL. Igen. Mielőtt kimondtam volna kérelmemet, már teljesíted. Ez több kegyelem, mint reméltem.

ILONA. Kérelmed?

SAUL. Hogy minél elébb végeztess ki, s

ime meg fog történni. Ez fölbátorít, hogy még egygyel terheljelek.

ILONA. Szólj gyorsan.

SAUL. Mielőtt szólnék, igérd meg, kérlek, teljesítését. Haldokló kér, királyném, te nem fogod megtagadni a haldoklótól.

ILONA. Nem tagadom meg.

SAUL. Akármi lesz ? bármily különös ?

ILONA. Mindegy.

SAUL. Azon helyen történjék kivégeztetésem, melyet én fogok választani. Legyen az a szomorú vigasztalásom, hogy, ha már meghalok, legalább ott halok meg, a hol magamnak tetszik.

ILONA. Jó.

SAUL. Egy dandár katonaság legyen gyászkiséretem. Ha életem egyszerű volt, legalább halálom menjen végbe némi pompával.

ILONA. Eddig van ?

SAUL. Még van valami hátra.

ILONA. S az ?

SAUL. Légy te is jelen a kivégeztetésnél, királyné.....

ILONA. Én is jelen legyek?

SAUL. Kérlek, kényszerítlek.

ILONA (félre) Különös ember, mi jutott eszébe? (fenn) Mi czélból akarod, hogy én is ott legyek?

SAUL. Semmi czélból. Csak szeszély. Haldokló szeszélye. De teljesíteni fogod, asszonyom, mert igéretedet bírom.

ILONA. Hogy fölmentsem magam adott szavam alól, tehát ..... jó, megkegyelmezek neked.

SAUL (meghökkenve félre) A manóba is, ez váratlan. Ez nem volt szándékom. Más nótát kell fúnom. (fenn) Mit hallok, királyné? megkegyelmezsz életemnek? Köszönöm. De hisz saját életednek kegyelmeztél, mert az enyém egészen a tied, a tied, asszonyom. Tied vérem, lelkem, mindenem, mert én szeretlek, imádlak, ugy, mint valaha, sőt jobban, mint valaha. Keblem oly tele van, oly tele szerelemmel, hogy lábaim nem bírnak, hogy térdeim leroskadnak! (letérdel)

ILONA. Hah vakmerő! .... kétszer bűnös! — Menj és add át magadat a katonáknak. Min-

gyárt követni foglak.... a vérpadhoz! (gyorsan el, oldalt.)

SAUL (el középen.)

VÁLTOZÁS.

BARLANG.

TIZEDIK JELENÉS.

Sámson, Tivadar, Vas, Dengez, Göndör urak. Jőnek egyenként hátulról, hol a barlangba szűk bejárás van.

TIVADAR. Itt volnánk; de minek? azt nem tudom.

SÁMSON. Mingyárt megtudjátok.

DENGEZ. Itt tán csak nem vadászunk?

SÁMSON. Nem; itt halászunk.

GÖNDÖR. Mit öcsém?

SÁMSON. Arany halakat, bátya.

VAS. Találós meséket mondasz, Sámson, pedig arra megvallom, hogy mennykő rosz fejem van, hehehe.

SÁMSON. Hát, uraim.....

URAK. Halljuk!

SÁMSON. Azaz dehogy „uraim“ dehogy. Hiszen ti nem is vagytok urak.

TIVADAR. Nem vagyunk urak? az öreg apám is az volt.

SÁMSON. Öreg apád még az volt ám, de te nem vagy.

GÖND. A milyen-olyan csak volnék biz én.

SÁMSON. A milyen-olyan! — S ezzel beéred?

GÖND. Be, mert be kell érnem. Hát tehetek én róla?

SÁMSON. Tehetsz. Tehettek mindnyájan. Göndör bátya, te könnyen fütyölsz, megetted kenyered javát, maholnap az utolsó falatba harapsz. De mi lesz fiaidból? Vannak vagy hatan. Pedig a mennyi földet hagysz számokra, ha lepénynyé gyúrják, jól sem laknak vele. Bihar megye szép darab föld; kell-e?

GÖND. Kellene.....

SÁMSON. A tiéd. — Dengez, neked ugyan van mit aprítanod a tejbe, hanem nyergeslovadnak is van annyi czíme, mint magadnak.

DENGEZ. Hm, többször folyamodtam már a királyhoz, de....

SÁMSON. Akarsz-e óvári gróf lenni?

DENGEZ. Akarnék....

SÁMSON. Az vagy. — Tivadar, ha birtokodon keresztül szarvast üzesz, mennyi idő alatt éred a határt?

TIVADAR. Bizony nem igen izzad meg bele paripám.

SÁMSON. Zemplén hosszu megye, két ló is kidőlhet alattad, mig végit éred. Elfogadod?

TIVADAR. Elfogadnám....

SÁMSON. A tiéd. — Vas bátya, képed vörös, mint a vörös bor. Tán csak azért szereted ugy e nemes italt, mert színben druszája arczodnak?

VAS. Meglehet.

SÁMSON. Tolnában hosszu hegysor van, mely dicsőséges bort terem, tüzeset, mint a déli nap, s vöröset, mint a lemenő nap. Vas bátya, van-e rá kedved?

VAS. Volna....

SÁMSON. Ura vagy Tolnának. És igy kapjátok ki valamennyien részeteket, ha....

MIND. Ha?

SÁMSON. Ha gyáva legények nem vagytok.

DENGEZ. Gyávák? ördög és pap! ... mit tegyünk?

MIND. Igen, igen, mit tegyünk?

SÁMSON. Semmit, csak kiáltsátok utánam: éljen Borics király! le II. Bélával!

MIND. Éljen Borics király, le II. Bélával!

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Előbbiek. Saul, Ilona hirtelen be. Kivül fegyveresek látszanak.

SAUL. Le Boricscsal! éljen II. Béla! — És most, királyné, parancsolj hóhérodnak .... itt fejem. (letérdel)

HARMADIK FELVONÁS.

TEREM A KIRÁLYNÁL.

ELSŐ JELENÉS.

Béla, Ilona, Saul, Sülülü, urak és hölgyek számosan ülnek fényes lakománál.

BÉLA. Te, bolond! — Hallod, bolond?

SÜLÜLÜ. Többen vagyunk, komám, értelmesebben beszélj. A bolond szó Hercules csizmája, melyet akármelyikünk fölhúzhat. Vagy nem is hozzánk beszélsz? csak magadat szólíttottad meg, ugy-e?

BÉLA. Hah, vakmerő!

SÜLÜLÜ. És te merő vak!

BÉLA. Fékezd magad, ficzkó, mert ha én vettetek féket a nyakadba, meg találod bánni, hogy magad magadat nem fékezted.

SÜLÜLÜ. Nem félek én tőled, komám.

BÉLA. És hogy mersz te tőlem nem félni?

SÜLÜLÜ. Mert tudom, hogy kőszobor vagy, mely íjat feszitő embert ábrázol, ki csak czéloz, csak czéloz, de soha ki nem lövi nyilát. Nem szeretném, komám, ha hiteleződ volnék.

BÉLA. Miért, te?

SÜLÜLÜ. Mert soh' sem kapnám meg pénzemet tőled. Egyre igérsz, még sem adsz. No de a bot nem pénz. Hiszem, ha adósom volnál, jobban ura lennél szavadnak, mint ha büntetést igérsz, mert dicséretedre legyen mondva, jó gyerek vagy, komám.

BÉLA. Ki fogadott meg dicsérőmnek? Nem hallgatsz? csak az van még hátra, hogy a bohócz is dicsérje királyát, mintha nem volnának ugy is elég dicsérői, hizelkedői.

SÜLÜLÜ. Ejh, a dicséret nem mindig hizelkedés. Aztán ha bohócz dicséri királyát, meg lehet győződve, hogy a dicséretet megérdemli. A többi nem beszél igaz lelke szerint. Hanem hát mit akartál az imént mondani, komám? füle m szintugy nő a kiváncsiság miatt. Különben nem csoda, hogy kiváncsi vagyok, asszonyokkal ülök egy asztalnál. Rám ragadt.

ILONA. Asszonyaim, nem köszönitek meg e bókot?

SÜLÜLÜ. Oh ne fáradjatok. Többel is szolgálok, ha kell. Vagy tán nincs igazam? az asszony a megtestesült kiváncsiság. Ez régi doleg. Őrizkedjetek, hogy meg ne bántsatok, mert rettentő boszút állok rajtatok; nem ugy, hogy szerelmet esküszöm nektek, s aztán cserbe hagylak, oh nem; sokkal borzasztóbban. Oda megyek ahhoz, ki megbántott, sokat jelentő képpel azt mondom neki, hogy „galambom Juczi, Vicza, Luczi, vagy hogy hínak, tudod, mi ujság?“ — Ő reszkető hangon fogja kérdeni tőlem, hogy: „micsoda? szólj, beszélj, kérlek, kényszerítlek, szívem Sülülüje!“ — Én erre elkezdem, hogy: „halld tehát....“ ekkor félbeszakasztom és fölkiáltok: „jaj, most jut eszembe, hogy itt meg itt kell lennem!“ s ezzel ott hagyom, s ő meg lesz boszúlva, mint asszony csak lehet. — No, komám, most add elő, mi kell?

BÉLA. Már elfeledtem, a mit mondani akartam.

SÜLÜLÜ. Hazudni akartál, atyafi.

ILONA. Az elfeledésről jut eszembe, hogy

mi is elfeledtünk valamit. (Saulra mutat) Ezen estét e nemes lovag tiszteletére ünnepeljük, ki veszélyes összeesküvésnek lett fölfedezője, és még senki nem emelt egészségére poharat. Tegyük, mit elmulasztánk. Éljen Saul lovag!

MIND. (poharat emelnek) Éljen!

SÜLÜLÜ. Éljen sokáig, és adja isten, hogy több ily érdemet szerezzen a trón körül, adja isten, hogy számos összeesküvéseket fedezzen föl!..

BÉLA. Félre beszélsz, ficzkó.

SÜLÜLÜ. Hó, azt akartam mondani: adja isten, hogy ez után ne legyen alkalma, hasznos szolgálatot tenni a trónnak. No tudnivaló, hogy ilyes hasznos szolgálatot értek, mint ez volt.

SAUL. Királyné, irántami kegyességed sokkal nagyobb, semhogy azt szóval méltóképen megköszönhetném. Tetteim .... egész jövendő életem beszélje a köszönetet, melynek befejezésére nyelvem nem elég. És jól teszitek, ha éltettek engemet, ha hosszú életet kivántok nekem. Arra nagy szükségem van.... hogy multamnak vétkeit leróhassam.

ILONA. Már leróttad, nemes lovag.

SAUL. Talán leróttam azt, melyet ellened-

ben követtem el. De van még egy. Oh, hogy eszembe jut! vagy is hogy soha el nem felejtem. Nem felejtem el. Talán még a sírban is erről fogok álmodni. És síri álmam akkor iszonyú lesz, és síromban akkor nem lesz nyugalmam, és síromon akkor nem teremnek virágok, mert ez álom elrágja gyökereiket és elhervadnak. — Van egy bűn. Ha létezik a pokol, ugy azt az isten ezen bűn számára rendelé, mert más nem érdemel pokolt. Ha vannak ördögök és van fejedelmök: ugy ez a bűn az ördögök fejedelmének koronája. Ez a hazaárulás! — Jaj annak, a ki ezt elköveti, még annak is jaj, a ki erre csak gondol is, hogy elkövesse. — Ovakodjatok a boszú indulatától; ez a kém, melyet a sátán küld ki, hogy számára lelkeket vesztegessen meg. A boszúvágy csalt engem azon küszöbig, melyet ha átlépok, a hazaárulás kárhozatos földén álltam volna, hol a megbánás könnyei hiába omolnak az öröklét végeig, hova nem nyujtja kegyelmet osztó kezét a jó isten. — A véletlenség, ez a hivatlan, de gyakran oly kedves vendég, ez mentett meg engemet. — Oh királyom, nemes jó királyom, én el akartalak téged árulni, én akartam egyik kéz

lenni, mely téged a trónról lerántott volna, hol senki nem ült méltóbban, mint te.

BÉLA. Oly őszinte szívből bocsátok meg, a mily őszintén vallod meg hibádat, annyival inkább, mert nem volt tett, csak szándék, mi közt nagy a különbség, mint a test s az árnyék közt.

SAUL. Vajha isten is megbocsátana, miként te. De, esküszöm, hogy erényes tettekkel hozom helyre vétkes gondolatimat. Ha én voltam, ki trónodat eldönteni akarta, én leszek végleheletemig egyik támasztó oszlopa. Bizzál bennem, királyom. Árva vagyok; de ha volna szerető édes atyám, ki ellened törne, azt sem kimélném.

BÉLA. Hiszek szavaidnak, nemes lovag. Megvallom, nagyobb bizalmam van a megtérő bünösben, mint abban, ki soha el nem tévedett

SÜLÜLÜ. Komám, ugy magadban nem igen bízhatol.

BÉLA. Ismét hizelkedel?

SÜLÜLÜ. Töröm a zuzáját! most veszem észre. Hanem, igazán, csak azért mondtam, mert hamarjában nem jutott egyéb eszembe pedig minden áron félbe akartam szakasztani ís-

tenes beszélgetésteket, melyet őszintén szólva már nagyon meguntam. Hiszen nem vagyok én olyan bolond, hogy azért legyek bolondod, hogy prédikációkat hallgassak. Ha tudtam volna, hogy itt erre a siralmas sorsra jutok : mentem volna pokolig, s barát lettem volna. — Ihol van ni, farkast emlegetünk, s kertek alatt kullog.

MÁSODIK JELENÉS.

Előbbiek. Borics zarándok ruhában.

BORICS. Isten áldása rátok, király, királyné és alattvalók.

ILONA. Idvez légy, szent atya, mi hoz körünkbe ily későn?

BORICS. Fáradt lábaim és az éhség.

SÜLÜLÜ. (félre) És az ördög. Nem szeretem az ilyen ruhát.

ILONA. Ha elfáradtál, ülj le; ha ehetnél, egyél. Vacsoránk végét járja ugyan már, de tán maradt még annyi, hogy te jól lakhatol.

BORICS. Isten fizessen meg szivességedért.

SÜLÜLÜ. Hm, a mi asztalunkon vacsora vé-

gén is több van, mint más, becsületes ember asztalán vacsora elején.

BORICS. (leül Sülülü mellé)

SÜLÜLÜ. Jó zarándok; én mód nélkül tisztelem, becsülöm ugyan kendet, de az sehogy sincs ínyemre, hogy épen ide mellém ült.

BORICS. Miért, szerelmetes fiam?

SÜLÜLÜ. Csak azért, mert könnyen szomjan maradok. A zárandokok kétségbeesett ivásokat szoktak végbe vinni.

BORICS. Ne féltsd a torkodat, jó fiú. Én nem élek borral.

SÜLÜLÜ. Ne . . . . em? — Tyhü király komám!

BÉLA. Mi kell ficzkó?

SÜLÜLÜ. Nincs a zsebedben egy darab korom?

BÉLA. Minek?

SÜLÜLÜ. Egy hallatlan dolgot akarok följegyzeni a kéménybe. Ez a jó zarándok nem iszik bort. Idvez légy oldalam mellett, te tisztes kivétel milliók közül!

BORICS. (dühösen fölugrik) Még tovább is gúnyolódol haszontalan gízengúz? Hallgass, vagy borod helyett, melyet ugy féltesz, kardo-

mat küldöm béledbe . . . (észreveszi magát) Oh megbocsássatok, hölgyek és urak, hogy türelmemet vesztém, de, lássátok, kissé indulatos vagyok és semmi sem fáj ugy a szívnek, mint a méltatlan sértegetés, miért különben lelkemből megbocsátok neked, édes fiam.

SÜLÜLÜ. Köszönöm nagylelküségedet, jó zarándok! mely talán az örök kárhozattól menti meg szegény bünös lelkemet. Hanem kardot emlegettél, tán csak nincsen csuklyád alatt valami gyikleső, melylyel, ha még egyszer tüzbe találnál jöni, ugy hirtelenében ama magas palotába küldhetnél, hol szent Péter vagy ki az ördög a kapus, s hova, adja isten, hogy én minél később jussak, (félre) te pedig soha.

BORICS. Kard, édes fiam, oh minek volna nálam kard? — Csak onnan jutott eszembe, mert nem rég tettem le.

SÜLÜLÜ. Nem rég tetted le a kardot, ugyan ugy-e? S mit csináltál, tán füvet kaszáltál vele kolostortok szamarának, melyen templomokra koldulni jártok, (félre) s melynek, szükség esetében, akármelyiktek méltó helyetese lehetne.

BORICS. Ejh, ejh, szerelmes fiam csak nagy

kedved van gúnyolódni. Oh de hiszen mesterséged. Bohócz vagy.

SÜLÜLÜ. Igen, mesterségem. Minden embernek megvan a maga mestersége. A mienk meglehetősen különbözik egymástól. Hanem kettőben mégis egyezünk: a csörgősapka alatt egyszerü a lélek, mint a csuklya, s a csuklya alatt sokszinü a lélek, mint a csörgősapka. Ugy, igaz, hát mond el csak, mire kellett igazán az a kard?

BORICS. Harczoltam fiam.

SÜLÜLÜ. Tán az ördögökkel?

BORICS. Igen, az ördögökkel. Mert ördögök a kereszténység ellenségei, a pogányok.

SÜLÜLÜ. Tehát Palaestinából jösz? Ah, ugy tisztelet, becsület neked, nagy férfiú; engedj meg, hogy egy szóval is bántani mertelek Oh engedj meg nekem. De nem hoztál egy darab dögvészt a zsebedben? Nem szeretném, ha valahogy a poharamba találnád pottyantani. Béla komám is aligha szeretné, mert tudja, hogy ilyen magamféle embert nem minden bokorból ugrathat ki. Hm, bolond okos van akárhány, de okos bolond nem terem olyan böven.

SAUL. Hanem hát, zarándok, beszéljen arról a szent földről. Engem nagyon érdekelne.

ILONA. Ne ugy, uraim. Közelebb vagyunk a hajnalhoz, mint az éjfélhez, talán mehetnénk már nyugalomra. Holnap is nap lesz. Akkor örömest elhallgatjuk értekezését Palaestináról.

SAUL. Legyen kivánatod szerint, királyné; bár megvallom, nagyon ohajtom napkeleti kalandjait hallani; ha látnám, mint irja le azon földet, melyen soha nem járt·

BORICS. (meghökkenve pillant Saulra).

ILONA. Melyen soha nem járt?

SAUL. Soha; mert ő oly kevéssé zarándok, mint én.

ILONA. Nem zarándok?

SAUL. Nem.

ILONA. És mi?

SAUL. (fölkel utána mindnyájan). Megmondom, hogy ki? azon itéljétek meg, hogy mi?

ILONA. És ki ő?

SAUL. Nem más mint Gallíczia fejedelme Borics.

MIND. Borics?

SÜLÜLÜ. Mondtam. Csuklya alatt nem lehet más, mint kétszinüség.

SAUL. Borics, kivel számüzetésem idejében

volt szerencsém megismerkedni s ki kémjének fogadott meg engemet. Tagadd, ha mered.

BORICS. (ki eddig tétovázva állott, nem tudva hogy mit tegyen, hirtelen föltalálja magát, s nyugottan szól). Tagadjam? miért tagadnám? Igen, én az vagyok, Gallíczia fejedelme, Borics. (leveti csuklyáját)

FÉRFIAK. Hah, csakugyan. Le vele, la az árulóval! (kardot rántanak)

BORICS. Haszontalan söpredék nép, ölj meg ha mersz, itt van keblem, itt szivem.

BÉLA. Uraim, csendesedjetek. Kardcsörgést hallottam. A ki kihúzta, dugja be ismét fegyverét.

BORICS. Béla, Ilona, szeretett rokonim, legyetek idvez! (kezet fog velök)

SAUL. Hah, mi lesz ebből? Szeretett rokoni! a báránybőrbe öltözött farkas.

SÜLÜLÜ. Dehogy! az oroszlánbörbe öltözött szamár, vagy akarom mondani: a szamárbőrbe öltözött oroszlán.

BORICS. Békét hozok, rokonim, békés fogodtatást várok tőletek.

BÉLA. Akármi hozott, béke legyen részed,

annál inkább, ha mint rokon s nem mint ellenség jövél.

SAUL. Ne higyetek neki, királyom és királyném.

BORICS. Igen, ugy jövök, mint rokon, még pedig mint szerető rokon.

BÉLA. Magvallom öcsém, ezt nem igen vártam tőled; de minél váratlanabb, annálnagyobb örömmel hallom.

BORICS. Meguntam már a békételenkedést, talán bele is fáradtam, mindegy, csak hogy végét akarom szakasztani örökre. Beérem ezentúl azzal, mit a sorstól kaptam, s nem vágyok többé az után is, a mit kaphattam volna. Legyünk békés, barátságos szomszédok. Egymás védelmére, ne egymás ellen vonjuk mától fogva kardjainkat. És e levél alatt, melybe jövendő frigyünk iratott, mint pecsét álljon rokon szeretetünk.

SÜLÜLÜ. Ugy veszem észre, ma minden gazember megtér.

SAUL. Oh ily csábító-édesen csak a pokol tud beszélni.

BORICS. Nos, rokonim, elfogadjátok-e ajánlatomat.

Béla. Nyujts a szomjazónak tiszta vizet, s kérdezd: elfogadja-e? Nyujts az éhezőnek lágy kenyeret, s kérdezd: elfogadja-e? Nyisd meg a rabmadárnak kalitkája ajtaját, s kérdezd: kiröpül-e? Mint a szomjazónak a viz, mint az éhezőnek a kenyér, mint a rabmadárnak a szabadság: oly kedves előttem ajánlatod, öcsém. Gondolatimnak legkedvesbike, vágyaimnak legforróbbika a békeség, ez a nap, mely hegyre, völgyre egyaránt löveli melegitő és termesztő sugárait. És ezt ne fogadnám el tőled? lephetem-e meg ennél kedvesebb ajándékkal országomat? — Áldjon meg isten minden szavadért, öcsém, áldja meg az órát, melyben ekkép magadba tértél! — Most sajnálom, hogy nem látok. Nem mehetek hozzád, karjaidba borulni. Jőj te ide, és tedd ezt!

Borics. (megöleli) Kedves rokon!

Saul. Nemes szivü jó királyom, s te hiszesz e szép szavaknak? nem tudod, hogy édes méreg is van, mely még borzasztóbb a keserünél? — De mit csodálkozom, hiszen te nem ismered az embereket, nem láttad csókoló ajkak fölött a káröröm villámait. — Kérdezd meg hát, királyom, miért jött hozzád e jó rokon nemes ajánlatával álruhában?

Borics. Hallgass, szolga, te vonsz engem számadásra?

Saul. Szolga vagy magad, a pokol szolgája.

Borics. Hah, mért vagyok fejedelmi vér? hogy kardommal felelhetnék e pimasznak!

Saul. Hm, és egykor még is méltónak tartottál, karddal felelni szavaimra. Tudod: mikor a földről vetted föl azon nyelvedet, melylyel felelni akartál.

Béla. Csendesedjél lovag. Egy részt méltánylom magadviseletét, mert az iránta hűségedet tanusítja, de ne homályosítsuk el e szép napot a gyanú fellegével.

Saul. Nem gyanu, uram király, bizonyosság. Minden bizonyít. Ez álruha és a pártütők, kiknek egy része már keresztülment a hóhér kezén, más része keresztül fog menni, ha oly kedves előtted a béke, mint mondod.

Borics. Micsoda pártütők?

Saul. Czinkosaid.

Borics. Rágalmazó gazember!

Saul. Hiszem istenem, hogy e czímeket, melyeket most rám dobálsz, egykor egy cso-

móban kerítem nyakad köré, hogy megfuladsz bele.

BORICS. Rokonim, e pártütés tudtomon kivül történt, esküszöm az istenre! (félre) Esküszöm Belzebubra, hogy az egészről semmit sem tudok.

BÉLA. És ha tudtoddal történt volna is, legyen elfeledve, mert mostani nyilatkozatod előtt történt.

BORICS. Köszönöm határtalan kegyességedet, bátyám. A jövendő meg fogja mutatni, hogy nem vagyok rá méltatlan.

BÉLA. Remélem, hiszem. Addsza még egyszer jobbodat, öcsém, azután távozzunk nyugalomra. Én alig várom már, hogy elalugyam. Ha ily szép a való, hát még álmaim milyen szépek lesznek az éjjel!

BORICS. De ha szépen megkérnélek, bátyám, maradnál-e még néhány perczig a kedvemért? — Most békültünk meg, ne töltenénk egy kis időt együtt bizalmas beszélgetésben?

BÉLA. Ha ugy kivánod, örömest. Urak és hölgyek, jó éjszakát!

MIND. (meghajtják magokat s el)

SAUL. (magában) Közel maradok (el)

HARMADIK JELENÉS.

Béla, Ilona, Borics.

Borics. Hadd szoritsam még egyszer jobbotokat, jó rokonim. Mint sajnálom, hogy ezt eddig is nem tevém. A harczok nyugtalanságai helyett mennyi boldog órát élhettem volna a szeretet karjaiban .... mert szeretet nélkül nincs boldogság, és béke nélkül nincs szeretet. Béke és szeretet legyen ezentul jelszónk!

Béla. Ugy van béke és szeretet.

Borics. Szép királyné. . . .igen, szép vagy, mint az én nőm, mint az én Juditom .... szépséged híre hatalmas szárnyu sas, mely még a magas Kárpátokat is átröpülte, s követte a Dniepert a tengerig. Mint sajnálom férjedet, ki a kellemeknek e kincstárát birja, és nem láthatja, a mit bír. Nem kétlem, hogy ugy szeret, a mint csak megérdemled; oh de hátha még látna!

Ilona. Kérlek, ne szólj erről. Ez szivemben a fájdalom lantjának legsiralmasabb húrja, mely ha megpendűl, kétségbeesve riad föl lel-

kem, mint a mennydörgésre az alvó galamb és elmémben a boszúvágy villámai gyuladnak meg; pedig ma hallottam, hogy őrizkedni kell a boszúvágytól, s ezt nem feledhetem el, mindig fülemben cseng. Nem merek többé rá gondolni, hogy boszút álljak férjem elektelenitőin.

BORICS. Hah, s e haramják nincsenek még megbüntetve?

BÉLA. Ne is legyenek. Én ugy sem kapom meg többé, a mit elvesztettem, bármily boszúállás által sem.

BORICS. Nem. De bűnnek bünhödnie kell isten és emberek törvénye szerint. És bünhödniök kell ezeknek példásan, rettentően. Hah, ha itt a büntetés elmaradna, nem annyi lenne-e, mint kést adni ama zsiványok kezébe, hogy gyermeked, unokáid szemét is kiszúrják, mint kiszúrták a tiedet? Ezt elengedni nem lehet, itt a jószivűség vétek volna.

ILONA. Ugy van, ezt elengedni nem lehet. Meg foglak boszúlni, férjem, ha addig élek is. Igen, következzék bármi, mindegy. Ezentul ne legyen más gondolatom, mint e boszú, mig csak végbe nem megy. És végbe kell mennie minél elébb. Mingyárt holnap teszem meg az első

lépést rá. Már ugy is rég halasztom. De mint kezdjem? Ezen már sokat törtem fejemet. Hah így legjobb lesz. Az ország adjon elégtételt megsértett királyának. Országgyülést fogok hirdetni s ott végezzenek.

BÉLA. Nőm, szeretett nőm!

ILONA. Kérlek, kényszerítlek, férjem, ne szólj! Ujra lebeszélnél, mint már többször tetted. De azt többé nem szabad tenned. Hogy szent legyen elhatározásom, szent és megdönthetetlen, íme megesküszöm....

BÉLA. Ilona, hitvesem!

ILONA. Esküszöm, hogy boszút állok. Ugy üdvezüljek, ugy jussak azon hazába, melyben megnyílnak szemeid, szegény boldogtalan férjem, hogy láthasd szerető nődet.

BORICS. Dicső asszony, méltó vagy a fényes trónra, melyet bírsz.

ILONA. Utunk túl a Tiszára van határozva, Aradra gyüjtöm országunk nagyait, hol a nagy tettnek végbe kell mennie. Most férjem, távozzunk, ha a jó rokon megengedi.

BORICS. Nem tartóztatlak tovább, kedveseim, magam is kezdem a nyugalom szükségét érzeni. Jó éjt!

BÉLA. A viszonlátásig édes öcsém. (el Ilonával)

NEGYEDIK JELENÉS.

Borics.

BORCS. Hiszen, ez dicsőséges, hahaha ugy megy, mint a karikacsapás. A mint csak kivántam, hahaha! Sokkal jobb, hogy rám ismertek. Amúgy gyilkos lettem volna. Igen megöltem volna Bélát és Ilonát. Ez lett volna a legvakmerőbb, de legrövidebb és biztosabb ut. Lelkiösmeretemről rég gondolkodtam, hogy ne alkalmatlankodjék. Holnap halva találták volna a királynét és királyt. Ki tette? Egy barátra lett volna a gyanú, ki itt volt és eltűnt. De kinek jutott volna eszébe, hogy e csuklya alatt Borics remekelt? Ez nem sűlt el. Semmi. Meglesz amugy. E gyüléstől várok végtelen sokat. Mindent. Béla pártja tetemesen csökkenni fog, s a mennyivel csökken e vak együgyűé, annyival növekszik az enyém. Kolostor neki, nem trón. De azok a pártütök, a kikről szó volt? Semmit sem tudok rólok. Mindegy, ők az én embereim. Csak voltak, igaz, mert már a paradicsomban

vigad egy részök. Ez is viz az én malmomra. Fenmaradt rokonaik bizonynyal inkább én hozhajlanak, mint ahhoz, ki őket megtizedelte. — Hát az a haszontalan földönfutó, kit megbéreltem drága pénzen, hogy hiveket szerezzen számomra, hogy vetődött ide? Mennyi talány! — De vissza feleségemhez (indul).

ÖTÖDIK JELENÉS.

Borics, Saul.

(Saul. két karddal jön; az ajtóban találkozik Boricscsal). Megállj!

Borics. Ah, te vagy?

Saul. Én.

Borics. S mi kell?

Saul. Életed!

Borics. Dehogy?

Saul. Igen.

Borics. Tehát vívni?

Saul. Élet-halálra!

Borics. És mi okból?

Saul. Még kérdezed?

Borics. Szeretném tudni.

Saul. Először: mert .... mert .... most nem érek rá okomat, vagy is okaimat előszámlálni. S a nélkül is tudhatod. Válaszsz! (oda nyujtja a kardokat.)

Borics. És itt a királyi pár közelében? — A kardzörej fölriasztaná őket.

Saul. Igaz. Tehát menjünk ki a szabadba. Megyek, ha kivánod, a földsark legtávolabb jégszigetére, csak hogy megvihassak veled.

Borics. De mondtam már, hogy fejedelmi vér vagyok s te ....

Saul. Ah tehát kifogások. Most látom; nem a királyi pár közelléte, nem fejedelemséged, hanem a gyávaság. Most már nem bántalak; elmehetsz, gyáva fattyu.

Borics. Hah szemtelen vakmerő, halálos itéletet mondtál magadra. Kardot!

Saul. Majd meglássuk. Válaszsz.

Borics. (elkapja mind a két kardot) No lássuk tehát! .... hahaha! mit csinálsz most hős fiú? — Lásd te olyan ostoba ficzkó vagy a milyennek engemet gondoltál. Én megvíjak veled? miután tudom, hogy két országban legjobb kardom van, de a tied még az enyémnél is jobb. Hm, és könnyü neked megvíni. Mit

koczkáztatsz? nyomorú életedet, minél egyebet sincs. Bezeg nagy dicsőség lenne, elvennem a a koldus egyetlen száraz falat-kenyerét. S mit koczkáztatnék én? szerelmet és trónt, miknek mindegyike többet ér a tulvilági üdvesség reményénél. Ilyen bolond nem vagyok. Láthatod, hogy veled megvínom annyi volna, mint fogadásban milliókat tenni egy fillérre. De mit magyarázgatok én itt neked, mintha tartoznám ezzel? Hordd el tüstént magadat innen, vagy kikardlapozlak, mint valami kutyát.

Saul. Hah, kárhozat! — Gallíczia fejedelme, te oly gazember vagy, milyennek agyvelejéből még nem lakomáztak az akasztófákról táplálkozó hollók. Méltó volnál, hogy annyi féle aprítsanak, a hány akasztófa van országodban, hogy mindenikre jusson belőled egy darab.

Borics. És te méltó volnál, hogy a kofák leköpjék nyelvedet, mely mesterségökben kontárkodik. Takarodjál!

Saul. Feledd el az istent, vagy az ördögöt, a kiben hiszesz, feledj el mindent, csak e napot ne! és ha elfelejtenéd, majd eszedbe juttatom. (el)

HATODIK JELENÉS.

Borics.

BORICS. Csak fenyegess, azt nagyon szeretem. Attól, a ki fenyeget, nincs mit tartani. Az ugató kutya ritkán harap. És még is! kezemben volt, hatalmamban, nem lett volna-e jobb megölni? E ficzkó ködarab lábam alatt. El kellett volna ásnom, nem tovább rugnom. Később még megbotolhatom benne. Eh, félre aggalom: (el)

VÁLTOZÁS

EGYSZERŰ SZOBA MENNYEZETES ÁGYGYAL.

HETEDIK JELENÉS.

Judit.

JUDIT. (hátul gondolatokba merülve az ablakra könyököl) Az éj elmegy s álmam még sem jön. Virasztva töltém az éjet. Néztem a csillagokat. Találgattam: melyik az enyém? s vár-

tam, hogy az lehull. Fájdalom, a melyik lehullott, egyik sem volt enyém, mert még élek. Oh istenem, mit érne az ég, ha napja nem volna? mit ér a virág, ha illatja nincs? mit ér az élet szerelem nélkül? A mit eddig gondolni alig mertem, most már ki is merem mondani: férjemet nem szeretem többé. Én nem vagyok oka. Napról napra jobban félek tőle, mióta anyját meg akarta ölni. És nem merem mutatni előtte, hogy őt nem szeretem. Nem gyilkolna-e meg, ha ezt megtudná? És ha meggyilkolna? hisz ugy is ohajtom a halált. A halált, igen, de nem az erőszakosat. Oh ettől borzadok. És tudja isten, valami igen távoli, halk, de még is halható szellemhang azt sugja, hogy még boldognak kell lennem. Némulj el, csalárd hitegető; hol találnék én már boldogságot? Ha jelen van férjem, szerelmet kell hazudnom; ha nincs jelen, elzár. Miért teszi ezt? Megfoghatatlan. Talán félt? ez meglehet, mert ő szeret. Gyakran görcsösen szorít karjaiba, mintha örvény fölött álló szikla volnék, melyet ha eleresztene, a feneketlen mélységbe hullna. Oh, mint irtózom öleléseitől. Inkább kigyó tekerednék derekamra. (megrázkódik; visszamegy az ablakhoz,ki-

tekint) A hajnal föltámadt; piros a menny keleten, mintha tenger égne. Amott közeledik valaki. Nem férjem. Kit látok? mint jön ő ide? Nem, nem, az nem lehet; és mégis ő. Ha észrevenné. (int kendőjével) Nem néz erre. Oh csak egyszer pillantana ide. Hah, az út csavarodik. (int) Meglátta. Erre jön. (int) Itt van. — Valóban te vagy, Milutin, nem hiszek szemeimnek.

MILUTIN. (kivül) Én még kevésbbé, asszonyom.

JUDIT. De jőj be. Itt meg találna valaki látni. Lépj be.

MILUTIN. S az ajtó?

JUDIT. Ah, az zárva van.

MILUT. (belép az ablakon).

NYOLCZADIK JELENÉS.

Judit, Milutin.

MILUT. Magad vagy, asszonyom?

JUDIT. Magam. Miért?

MILUT. Mert jaj volna, ha férjed meglátna. Vagy nem vele jöttél Magyarországra?

JUDIT. Ki mással jöttem volna? S miért félsz férjemtől?

MILUT. Megölne, ha találkoznánk.

JUDIT. (félre) Hah, tehát ő mindenkit csak ölni akar! (fenn) S mit vétettél neki?

MILUT. Nem tudod még, hogy engem rendelt anyja kisérőjének a kolostorba?

JUDIT. Azt tudom.

MILUT. Hogy azonban nem vittem a kolostorba, hanem ide szöktünk?

JUDIT. Nem a kolostorba, hanem ide?

MILUT. Igen, asszonyom. Miért, miért nem? ő nem akart a kolostorba menni.

JUDIT. S te megszántad őt, jó fiú.

MILUT. Szántam is....

JUDIT. Is?

MILUT. A többit nem merem elmondani, asszonyom.

JUDIT. Miért?

MILUT. Megharagunnál. Gyülölni fognál engemet.

JUDIT. Én tégedet gyülölni! — Beszélj nyíltan, szabadon.

MILUT. Megengeded?

JUDIT. Ohajtom, hogy beszélj.

MILUT. Jó. Elmondok mindent, ha életem függne is a hallgatáson. A királynénak szót kelle fogadnom, ha nem szántam volna is őt. Ő egy titkom birtokában volt, melynél fogva mindenre kényszeríthetett.

JUDIT. S e titok?

MILUT. Oh e titok, e titok! — Ugy érzem, hogy torkom beforr, mielőtt kimondom.

JUDIT. Ha megakarod tartani, nem kényszerítlek, hogy kimondd.

MILUT. Oh nem, nem; nem akarom megtartani. Ki kell mondanom. De fejem szédűl. E titok, asszonyom, hogy én szerettelek ..... és szeretlek!

JUDIT. Te szerettél?

MILUT. Szeretlek, asszonyom, szeretlek. Mert mostani szerelmemhez képest az nem volt szerelem. És te semmit nem vettél észre? De hiszen nem is mertem mutatni.

JUDIT. És ha mutattad volna is, akkor csak férjem számára volt szemem.

MILUT. És most?

JUDIT. Ok Milutin, ha igaz, hogy szeretsz

ments meg engem férjemtől. Látod én rabja vagyok. Be sem sem jöhettél az ajtón. Ments meg. Milutin, ha képes vagy. Ments meg. Hálám irántad nem lesz rövidebb életemnél.

MILUT. Téged megmentení? tüzön, vizen, nyilzáporon, minden veszélyen keresztül örömest. Parancsolj életemmel, asszonyom. Talán szeretni fogsz egykor hűségemért vagy szánakozásból. És ha soha nem szeretnél is: szenvedélyem sokkal nemesebb, sokkal szentebb semhogy jutalom nélkül ne tennék éretted mindent. S nem leszek-e eléggé boldog az által is, ha csak láthatlak, ha drága közeledben lehetek, mert talán csak nem üzesz el magadtól később ugy-e nem? De siessünk, mert férjed megjöhet....

JUDIT. O később fog megérkezni, de mindenesetre jó lesz minél elébb távoznunk.

MILUT. S hol ő? mit csináltok itt?

JUDIT. Nem tudom, miért jöttünk ide? — Csak titkon jövénk. És azt sem tudom, hova ment innen. Azt mondá, hogy reggelre jön meg.

MILUT. Oh ugy siessünk. A piros felhők már sárgulnak, a nap ég és föld között van.

JUDIT. És hova innen ?

MILUT. Férjed anyja nem messze tartózkodik. Ő az udvarhoz külde engem, hol bizonyos lovaggal kell találkoznom. De ezt későbbre hagyom. Első legyen menekülésed. Először is Predszlávához, hol aztán határozni lehet a jövendőre nézve.

JUDIT. De nem találkozunk-e utunkban férjemmel ?

MILUT. Azt nem tudom. Mindegy. Merni kell.

JUDIT. Ugy van, merni kell.

MILUT. Az erdő, mely itt kezdődik egészen addig tart, a meddig mennünk kell, s ezen csak egy kis gyalogut visz keresztül .... talán ....

JUDIT. Jó. Menjünk.

MILUTIN. Isten ! csak most segits ! — Asszonyom, engedd megcsókolnom kezedet ! (megcsókolja kezét) Köszönöm.

JUDIT. (megsimitja arczát) Jó fiú ! (ki mind a ketten az ablakon.)

KILENCZEDIK JELENÉS.

Szünet után az ajtó kulcsa kétszer fordul meg, jön Borics.

Borics. Megjöttem, édes nőm. Alszol? Nem felel. Alszik. Alugyál s legyenek oly szép álmaid, a mily szép vagy magad. Szép vagy lélekben, testben, oly szép, a mily rút az én lelkem. Megvallom. Isten tudja, ha közeledben vagyok, mintegy jobbnak érzem magamat, legalább elismerem, hogy rosz vagyok és szinte bánom bűneimet, vagy minek nevezi a világ az oly tetteket, minők az enyéim. Ha még nem vagyok szörny, ugy az volnék bizonynyal, ha e nőt nem bírnám. Ha még nem vetkeztem ki egészen az emberi természetből: az nőm érdeme, egyedül az övé. Hajszálon függ fölöttem egy kard, mely ha leesnék, megölné szivemben a jónak utósó érzését. Nőm a hajszál, melyen e kard függ. És én öt szeretem, imádom. Érette tán föláldoznám nagyravágyásom terveit is. Ő egyetlen, vagy legalább fő kincsem. És azért féltem annyira. Ha elveszteném, ha meghalna... hah, távozzál, kárhozatos gondolat, melyik ör-

dög küldött föl a pokolból, hogy előre érezzem a kínokat, melyeket holtom után fogok szenvedni?.... ha igaz, a mit a papok beszélnek. Nem, nem, én nem veszthetem őt el, neki túl kell engemet élnie hogy szemfedőm megkönyezetlen ne legyen. Érzem: csak ő, egyedül ő fog könnyet ejteni rá. De ez elég lesz. Oh nöm, szeretett, édes nöm! (az ágyhoz közeledik, a kárpitot halkan félrevonja) Szemeim, megvakultatok nem látjátok őt? (tapogatja az ágyat) Itt nincs! (jobbra balra tekint) Nöm.... hitvesem.... Judit.... Judit! hol vagy? nem hallod hangomat? olyat kiáltsak, hogy leroskadjon az ég bele, és összezúzza e világot? (föl s alá szalad a szobában) Hitvesem, Judit! hova bújtál, hiszen az ajtó zárva volt, ki nem mehettel.... hah; (az ablakhoz fut) nyitva! nyitva! elszöktél vagy elraboltak? mindegy, az ablak nyitva, nyitva! (keservesen sir.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

RÓNA ARAD TÁJÁN. HÁTUL SÁTOROK; KÖZTÖK A KIRÁLYÉ. A SZÍNPAD KÖZEPÉN BÍBOROS SZÉK

ELSŐ JELENÉS.

Baját, Zsember, Rád, Gedő, országnagyok nemesek, kisebb nagyobb csoportozatokban.

BAJÁT. Mondják meg nekem azt kegyelmetek, mi czélja lehet e gyűlésnek?

ZSEMBER. Épen azt akartam magam is kérdezni.

RÁD. Én sem vagyok bölcsebb kegyelme teknél e dologban.

GEDŐ. S ugy hiszem, egyikünk sem.

RÁD. Ha csak az nem, hogy Tiszán inneni nádorság megürült.

BAJÁD. Arra nem volt szükség fél országot ide csődíteni. Eddig legalább nem volt szokás. Aztán minek jött volna ezért ide a király minden pereputyostul? mert feleségével s gyermekeivel együtt itt van.

ZSEMBER. Hát ha örökösét akarja kinevezni.

BAJÁT. Ejh, nem ment el az esze, hogy már is örökösről gondolkozzék, hiszen még harmincz esztendeig is elélhet, s én kívánom is, hogy éljen!

GEDŐ. Ezt nem kétlem, hogy mindnyájan kivánjuk.

ZSEMBER. Én pedig nagyon hiszem, hogy csakugyan az a czélja. Egy emberélet nem a világ, hogy örökké tartson. Ki tudja: mikor fogják be szemeit? vagy hisz arra nincs szüksége szegénynek. Ki tudja: mikor terítik ki? azért biztositani akarja fiát hűségünk felől.

GEDŐ. Erre nézve bizonyos lehet.

RÁD. Nem egészen, mig Borics él.

GEDŐ. Inkább kutyámat fogadom királyomnak, mint fattyút.

RÁD. De ez csak gyanú.

GEDŐ. Mindegy. Már az is elég. A trónt még gyanúnak sem szabad érnie. Tiszta legyen, mint a napsugár, mely égből jön, égbe megy, menten minden földi szennytől.

RÁD. A gyanú nem sár, hogy piszkolna; csak füst, mely rendesen elröpül.

GEDŐ. De a füst is fog. Aztán ez a Borics tökéletes gazember. Nincsenek ugyan rá világos bizonyságaim, de mindazáltal meggyőződésem. Hm, a fejedelmi palást sokat eltakar. Szeretném tudni, mit akart a minap az udvarnál? Uram fia. Titkon jö hazánkba, a király előtt megjelenik álruhában, s miután fölfedezék: ki lappang a csuklya alatt? a legkeresztyénibb pofával csak ugy szórja a szép igéreteket királyunknak, ki elég jámbor volt a szappant sajt gyanánt megvenni. S következő nap ismét eltünt a jó madár. A ki itt gazemberséget nem lát, az maga gazember.

BAJÁT. Ugy beszél kegyelmed, mintha mi mindnyájan Boricsok legmegrögzöttebb párthívei volnánk, kit vissza akar téríteni. Mi szükség erre? mi itt valamennyien Béla hívei vagyunk, s a kegyelmedével hasonlók nézeteink Boricsról.

ZSEMBER. És ki is volt, a ki rá ismert az álruhában Boricsra?

GEDŐ. A számüzött Saul.

ZSEMBER. Sámsonnak örökben tartott fia?

GEDŐ. Ugyan az.

ZSEMBER. A ki Sámsont elárulta?

GEDŐ. Az árulót elárulni nem árulás.

ZSEMBER. De hála sem volt ám. Azt, ki fölnevelte, s e szerint mintegy apja volt, föladni, börtönbe, talán vérpadra küldeni!

GEDŐ. Bizonyosan vérpadra, mit meg is érdemel. Társainak nagy része már meglelte, a mit keresett. Maholnap rá kerül a sor. Ő lesz az utolsó, a mint illik. Ő volt e derék botnak, mely Bélát le akarta ütni, a bunkója. A bunkó a bot végén van. Aztán nem érdemlette-e meg, hogy igy bánjék vele Saul? Hiszen a vén róka maga volt, ki fiát számüzeté.

ZSEMBER. Az igaz.

GEDŐ. No hát.

ZSEMBER. Csak hogy e számüzetés hasznára vált. Ha ez nem történik, tán nem adta volna föl Sámson összeesküvését, mert hiszen, hogy itt a boszú nagy mértékben működött....

GEDŐ. Ki tudja?

ZSEMBER. Nem ismerte volna meg Boricsot az álruhában, s ezek nélkül soha nem nyerte volna meg oly nagy mértékben a királyi pár kegyelmét.

GEDŐ. De azt már nehéz volna bebizonyitani, miszerint Sámsonnak az volt terve, hogy fiát a számüzetés által közelebb segítse a trónhoz....

TÖBBEN. Hahaha!

ZSEMBER. Mindegy, csak közelebb segítette, pedig ugyan közelre. Meglátják kegyelmetek, ez az ember még nagyra viszi.

GEDŐ. Isten segitse. Megérdemli. Tetőtől talpig derék ember.

ZSEMBER. De ha az nem volna is.

GEDŐ. Mit ért ezzel kegyelmed?

ZSEMBER. A királyné kegyencze.

GEDŐ. Ugy! mondok, hogy a királyné szeretője.

ZSEMBÉR. A mi nagyon egyre megy.

GEDŰ. Nem egészen. Aztán királynénkat gyanusítani vétek, melyet nem szeretnék még egyszer hallani, mert elégtételt kérnék érte nevében. Meg hiszen képtelenség is a kegyelmed

állitása. Nem azért száműzte-e Sault, hogy ez őt szerette?

ZSEMBER. Ez ellen is lehetne szólni, hanem kegyelmed nagyon tüzes védője a királynénak, s aztán nyílik is már a király sátora.

GEDŐ. Éljen a király!

MIND. Éljen!

MÁSODIK JELENÉS.

Béla, Saul; az előbbiek.

SAUL. (a színpad közepén álló székhez vezeti Bélát)

MIND. (félkört képeznek Béla körül)

BÉLA. Köszöntelek, híveim, kiktől csak oly mértékben kivánok szeretetet, a mily mértékben vagyok és leszek atyátok. Atyátok vagyok. Vajha oly nagy volna erőm, a mily nagy ohajtásom, teljesiteni atyai kötelességemet. De kevesebbet soha nem fogok tenni boldogságtokért, mint a mennyire csak képes leszek. És adja isten, hogy ily szókat halljatok utódaim ajkairól is, s hogy ezek ne maradjanak csak pusztán kiejtett szavak; de legyenek gyökerek, tettek fáinak gyökerei, melyek árnyékkal és gyü-

mölcscsel szolgáljanak a hazának. Szép és nagy a királyok hivatása. Ők a föld napjai. Kötelességök ragyogni és melegíteni. Sokan elfelejtik e másodikat, és beérik az elsővel. Engem a sors tehetetlenné tettt az elsőt teljesiteni, annál inkább törekszem megfelelni a másodiknak. Minél kevésbbé ragyoghatok, annál inkább ohajtok melegíteni: ohajtalak titeket boldogítani. Ha ép volnék: vezetnélek benneteket csaták, diadalok mezejére, hol a dicsőség tölgyfájáról törhetnétek örökzöld lombokat sisakjaitokra. Nem lehetek hadvezér; azért kertész akarok lenni, a béke kertében. Ha nincs a dicsőség zöld ága homlokaitokon, legyen legalább a csendes boldogság virága kebleiteken. Nem nagyobbíthatom őseim országát; megcsonkitva sem akarom azt utódaimnak átadni. Erre fő s tán egyetlen eszköz a béke. Azért fogadjátok tanácsomat, legyetek békében. Vessétek kebletekbe az egyetértés magvát, s földeiteken böven fog teremni bor és búza. A nélkül nem fogtok aratni és szüretelni, mert az egyenetlenség jégeső, mely elveri vetéseiket és szőlőtöket. Ez hozott már a magyarra sok terméketlen esztendőt.

HEDŐ. Éljen a király!

MIND. Éljen!

GEDŐ. Éljen az egyetértés!

MIND. Éljen!

ZSEMBER. (magában) Szép szó, de a mint kimondják, el is hangzik. Ismerlek, magyar nemzet.

BÉLA. Mielőtt részletes tanácskozásba kezdenénk, töltsük be a megürült hivatalokat. Saul lovag, irántunk tanusitott hűséged fejében foglald el a halálozás által üresen álló Tiszán inneni nádori széket, s vedd hozzá a legujabban kivégzett pártütők birtokait. Méltó vagy mind a kettőre.

ZSEMBER. (Rádhoz) Ime, nem megmondtam ?

RÁD. Valóban.

SAUL. Uram király, ha hivatalomnak méltókép meg nem fogok felelni, ne vedd azt akarathiánynak tőlem. Akkor vesd okul kegyességedet, melyet az elbírni képes volt.

BÉLA. Attól nem tartok. Ha nem biznám jó szándékodban és erődben egyaránt: mást ékesítettem volna föl e szép és nagy hivatallal, melyben első kötelességedűl adom, végezni a pártütő Sámson ügyében. Kezedbe teszem éle-

tét. Add a hóhérnak, vagy vissza magának, a mint jónak látod. — Híveim, fáj nekem e szók kimondása, fáj nekem, hogy hóhérnak is kell lenni országomban. De ne legyen villám, nem lesz men nydörgés. — Gedő, te koronámnak egyik legszebb sugára voltál mindenkor, fogadd szilárd hűséged érdemlett jutalmául az esztergami grófságot.

GEDŐ. Uram király, legyen elég jutalmamnak magában az, hogy rólam megemlékezni méltóztattál, és szerencséltess ajánlatoddal mást.....

MIND. Éljen a királyné, éljen!

HARMADIK JELENÉS.

Előbbiek. Ilona, Géza, László.

ILONA. (a sátorból kilépett, egy kezével Gézát vezeti, a másikon hozza a két-három éves Lászlót.... sebes léptekkel megy Bélához, Lászlót ölébe űlteti... szólni akar, de annyira el van fogulva, hogy hallgatni kénytelen)

BAJÁT. Mi lesz ebből?

ZSEMBER. A mint mondtam, Gézát kiáltatja örökösének.

BAJÁT. De hát miért öltözött a királyné feketébe?

ZSEMBER. Véletlenség vagy szeszély.

BAJÁT. Azt nem hiszem . . . .

ZSEMBER. Hát higyen kegyelmed akármit. Mingyárt meglátjuk.

BAJÁT. Mily szép asszony!

ZSEMBER. Nem tagadhatni.

ILONA. (reszkető hangon) Magyarok!

MIND. Halljuk, halljuk!

ILONA. Nemes férfiak! nem kételkedem hűségtekben, de ha kételkedném, most bizonyságot adhattok róla, hívei vagytok-e fejedelemnek vagy sem? e jó fejedelemnek, a kit itt láttok, és a ki nem lát titeket. Ő nem lát titeket, kiket annyira szeret, nem lát engemet és gyermekeit, kiket alig szerethet jobban nálatok. Magyarok volt-e valaha jobb királytok II. Bélánál? Mondjátok, hogy volt! és én nem szólok tovább. Ti hallgattok, mert egyetértetek velem, egyet kell értenetek. És volt-e szerencsétlenebb királya Magyarországnak, mint ez, a ki egyike legjobbjainak? Ime a legjobb és legszerencsétlenebb király; nézzétek őt! de nem, ne nézzetek rá, mert a kiben csak annyi szánalom van is, mint

a legkisebb harmatcsepp, megfog repedni szíve látásán. Avvagy lehet-e szánandóbb látmány, mint ez itt szemeitek előtt? egy isten teremtése, kí az istennek semmi teremtésétnem látja, kire hiába süt a nap, kire hiába mosolyognak a csillagok és szerettei. A gonosztevőt, kit az igazság a börtönök legmélyebbikébe kárhoztat, meglátogatja néha egy-egy sugár, mely édes dolgokat beszél a külső szép világról; és e férfi, ki senkinek sem vétett, ki ártatlan, mint a májusi hajnal legkisebb felhője, e férfi előtt el van zárva az a kis sugár is, mely ama gonosztevők börtönébe is belopózik. Oh hallatlan méltatlanság!

SZÁMOS HANG. Boszú a vétkesekre!

ILONA. Hah, nemes férfiak, tehát csakugyan nem alusznak lelkeitek? Hallom hangjaitokat szeretném látni a lelkesülést is arczotokon, de nem láthatom, mert könnyeim elhomályosíták szememet. A mint most könnyem foly, ugy folyjon vére ama latroknak, kik ez égbe kiáltó bűnt elkövetni nem iszonyodtak isten és törvény előtt.

SZÁMOS HANG. Boszú, véres boszú!

ILONA. Igen, véres boszú! hogy még anyja

méhében megrázkodjék az, a ki valaha ily tettekre csak gondol is, hogy elkövesse. Véres boszú, hogy jövendőben kétségbeessék és saját szemeit szúrja ki minden gazember, mielőtt királya fölszentelt személyét illetni merné. Légyen e tér, a melyen állunk, történetkönyvünknek egy lapja, a melyre vérbetükkel jegyeztessék: mi vár a felségsértőkre; legyen e tér történetkönyvünknek egy lapja, melyben arany betűkkel álljon, hogy a magyar nemzet boszúlatlan nem hagyja fejedelmét, hogy a magyar olyan nemzet, melyben királyai büszkélkedhetnek!— A bünösök közöttetek vannak. Ismeritek őket. Föl tehát, a kinek most hüvelyében marad kardja, isten nem fogja engedni, hogy azt többé lovagi tett elkövetésére kivonhassa. Rajta, a ki nem gyáva, vagy nem volt czinkosa ama haramjáknak, rajta! (általános zavar támad .... mindenki kardot ránt .... némelyek megfutamodnak.... mások ezek után rohannak .... lassanként jobbra balra mind el)

Béla. (a zavar alatt) Férfiak, béke, béke! Tegyétek le kardjaitokat, kérlek benneteket. Parancsolom. Én parancsolom, a király! Nincs, a ki szót fogadjon?

NEGYEDIK JELENÉS.

Béla, Ilona, Géza, László; kinn koronként kardcsörgés.

BÉLA. Oh hitvesem, mit cselekedtél?

ILONA. A mi szent kötelességem volt, s a mit esküvel fogadtam meg. Megboszultalak, férjem.

BÉLA. Átkot vontál fejedre, fejemre, gyermekeidre és a mai napra.

ILONA. Átkot vontam volna magamra, ha nem cselekszem azt, mire megesküdtem.

BÉLA. Jer, jer, menjünk e helyről. Ugy tetszik, mintha a vérben gázolnék, mely most ontatik, s mintha minden cseppje egy-egy kigyó volna, mely belém ereszti mérges fulánkját. Oh Ilona, többet látok-e most, mint azelőtt? és jaj volna nekem, ha e boszuállás megnyitotta volna szemeimet, hogy e jelenést lássam! — Zokogsz! ne pazarold könnyeidet, szükségem lesz egykor rájok.... ha meghalok .... mert jobbágyaim nem fognak megsiratni. (Mind a négyen be a sátorba.)

VÁLTOZÁS.

BÖRTÖN.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Sámson, porkoláb jőnek oldalról.

SÁMSON. Tehát egy börtönnel ismét kiebb?

PORKOLÁB. Igen, uram, s ez már az utósó.

SÁMSON. S azon ajtó? (középre mutat)

PORKOL. Az a világ kezdete. Azon keresztül mégy a szabadság vagy a hóhér karjaiba.

SÁMSON. S melyiket gondolod?

PORKOL. Ha csak ugy kedvez a sors, mint társaidnak kedvezett: az utóbbit hiszem.

SÁMSON. Tehát mind elestek?

PORKOL A világért sem! mindnyájan függenek.

SÁMSON. Dögvész és kárhozat! szép vigasztalás. Hova indulsz, hallod?

PORKOL. Kifelé, a mint látod.

SÁMSON. Mi dolgod kinn?

PORKOL. Semmi. Hanem inkább nézem a

szép kék eget, mint ezeket a sötét penészes boltozatokat.

SÁMSON. Az eget? hát mi az az ég? mit gondolsz?

PORKOL. Mi az az ég? ki minek tartja.

SÁMSON. És te minek tartod?

PORKOL. Én, uram, csak olyan együgyű ember vagyok, e szerint van vallásom, s tudod, a vallásos ember az angyalok országának tartja, bár az ész ellene szól; no de hol a vallás az úr, ott szolga az ész, kinek kötelessége hallgatnia. Hanem hát jól mulass, uram, mert magadra hagylak. (el, az ajtót bezárja.)

HATODIK JELENÉS.

Sámson.

SÁMSON. Bezárta! ha még egyszer megnyílik: vajjon nem a hóhér jön-e be rajta? Csak jőne már minél elébb, ha jönie kell. Nem hiszek holmi ördögről, pokolról meséknek a más világon; de minek is volna ott pokol? nem szenvedi-e át a gazember egy öröklét kínjait a börtöntől a vesztőhelyig? mert gazember voltam, mi tagadás benne, nagy gazember. Ma-

gamnak csak megvallhatom, kivált, miután az egész világ tudja. S e gondolat forró sugár, mely halántékimat égeti; e gondolat egyetlen fény börtönömben, de villám fénye, mely vakít, öl. Irtózatos alakokat látok e fény mellett, milyekről ember még nem álmodott; s a mint látom ez alakokat, arczomon megfagynak a vizcseppek, melyek rá a boltozatról hullanak. Vagy a borzadás hideg verítékei azok? Borzadok. Szeretném ha volna valaki közelemben; e magány iszonyú.

HETEDIk JELENÉS.

Sámson. Predszláva, ki a föntebbi beszéd vége felé észrevétlenül jött be.

PREDSZLÁVA. Itt vagyok én, Sámson.

SÁMSON. Hah!

PRED. Megrettentél? ne félj, vigasztalásodra jöttem utósó óráidban. Akartam, hogy még egyszer láss, mielőtt a varjak kiássák szemeidet; akartam, hogy még egyszer halljalak beszélni, mielőtt a hóhér kötele torkodba fojtja hangodat. Hah, bár tette volna ezt huszonöt év előtt, mikor először hazudtad, hogy szeretsz,

nyomorú! De az még is kár lett volna. Most nem állhatnék boszút rajtad, pedig ez még édesebb, mint szerelmed volt. Boszúmnak csak egy híja. Fölakasztanak, és nem fejeznek. Miért nem fejeztetel! a nyakadból felszökkenő vér alá billikomot tartanék, hogy igyam az apa véréből a fiú egészségére! — Valóban méltók vagytok egymáshoz. Sámsonnak méltó fia Borics. De a fiú, mint az atya, meg van boszulva. Az isten nem engedhette, hogy a fiú éveken át gyötörje anyját megbüntetlenül!

Sámson. Távozzál, szörnyeteg.

Pred. Szörnyeteg? ti tettetek azzá. Távozzam? nem; gyönyörködni akarok látásodban, hiszen mi szerettük egymást, s már ugy sem láthatjuk egymást sokáig. S ezt sajnálom, mert én elnéznélek az örökléten keresztül .... igy, a mint vagy, vasra verve, éktelen börtönben, fejedben a halál gondolatival. Oh Sámson, milyen gyönyörűséges látmány ez szemeimnek! Képes volnék örömömben megölelni, megcsókolni téged, mint ezelőtt huszonöt évvel öleltelek, csókoltalak. Emlékszel még azon időre? azon napra?.... oh az boldog nap volt, legboldogabb életemben, a mait kivéve, hahaha!

Nos, te nem örülsz? nem nevetsz? lásd, nekem oly jó kedvem van, hahaha!

VISZHANG. Hahaha.....

PRED. Hallod? a falak is nevetnek velem, csak te nem nevetsz. Oly halovány, sápadt vagy, mint én voltam, mikor Kálmán király elűzött oldala mellől. Mi bajod? félsz a haláltól? ne félj; hiszen a hozzád hasonlókhoz fog juttatni, az ördögökhöz. Szeretném tudni, hány ördög jön majd lelkedért? mert egy el nem birja, annyira meg van az terhelve gazsággal. Ha nem birnak, híjanak engemet, én örömest segítek nekik, a pokolba vinni lelkedet.

SÁMSON. Hol bizonyosan találkozni fogunk. Ott majd leróvom tartozásomat.

PRED. Nem, jó ember, te nekem nem tartozol semmivel. Én voltam adósod, s hála istennek, lefizettem adósságomat. Oh ha ezt nem tehettem volna! kiástam volna magamat siromból, s eljöttem volna, hogy megfizessem, a mivel tartoztam. Lásd, milyen lelkiösmeretes adósod voltam én!

NYOLCZADIK JELENÉS.

Előbbiek. Saul.

SAUL. (Predszlávához) Te itt?

PRED. Vigasztalom a haldoklót.

SAUL. Mi kell? élet-e vagy halál?

SÁMSON. A melyiket akarja a fiú adni atyjának.

SAUL. Mondhatom, hogy atyám voltál. Nem tartozunk semmivel egymásnak. Ne emlegessük a multat, az nem igen nem beszél mentségedre. Örökbe fogadtál, fölneveltél, hogy azután elcsapj, mint rosz kutyát.

SSÁMSON. Nem tartottalak örökbe. Saját fiam vagy.

SAUL. Mit? fiad? saját fiad?....

SÁMSON. Igen, valóságos fiam.

SAUL. Oh ugy megérdemled a halált. Atyának ugy bánni saját gyermekével, mint te bántál velem, ez hallatlan kegyetlenség. Nem, én nem hiszem, hogy fiad vagyok. Most szükséged van fiúi érzésre, tehát előrántod az atyai nevet És ki anyám, ha te atyám vagy?

SÁMSON. Melletted áll.

PRED. Igen, Saul anyád vagyok. Avvagy nem vetted észre öleléseimből, hogy oly forron csak anya ölelhet!

SAUL. S te anyám?.... irtózatos! Tehát a anya a fiúval fogott kezet, hogy az atyán boszút álljanak? Miért nem szóltál nekem, asszony, ha be voltál avatva a titokba?

PRED. Az igen egyszerű. Mert szükségem volt reád, s ha tudtad volna, ki ellen segítesz, meglehet, hogy visszaléptél volna.

SAUL. Oh igen, visszaléptem volna, bizonyosan. Asszony, ki tett ily ördöggé?

PRED. Atyád és testvéred.

SAUL. Testvérem? tehát testvérem is van? és ki ő?

PRED. Borics.

SAUL. Hah, hát a világ minden szörnye rokonom? tehát ilyen gyalázatos vér foly ereimben. Oh szégyen, ne mard le képemről a bőrt — Ezek szülőim, az testvérem. Eszem, ne hagyj el, még szükségem van rád egy kis időre.

PRED. Fiam, tehát te sem szeretsz?

SAUL. Vannak kérdések, melyekre legjobb felelet a nem felelés. — Sámson, nem mint fiú

az atyához, hanem mint biró a bünöshöz, ugy szólok hozzád. Élet kell-e vagy akasztófa? Választhatsz. Esküdgyél meg, hogy holtodig hű alattvalója lészsz Béla királynak, s szabad vagy.

PRED. És te hinnél esküjének? nem esküdött-e nekem ....

SAUL. Hahaha, anyám int, hogy ne higyek atyám esküjének. Hahaha. Dicső. De igaza van Sámson, én nem hiszek esküdnek, és én egykor azt kiáltám: veszszen minden honáruló! tehát veszszen. Katonák! (a börtönajtó megnyilik, katonák jelennek meg előtte) Megálljatok! — Mit tegyek? — Isten, adj világot eszemnek, oly sötét van benne, mintha már túl volnánk az itéletnapon. Élni hagyjam? hiszen honáruló! a hóhér kezébe adjam? hiszen atyám. — Oh! — Porkoláb!

PORKOLÁB. (be)

SAUL. Add ide kardodat.

PORK. (odaadja kardját)

SAUL. Oldd föl a fogolyt.

PORK. (szabadon ereszti Sámsont)

SAUL. Most távozzál, és tedd be utánad az ajtót.

PORK. (el)

SAUL.. (félre) Ki nem végeztethetem atyámat, de túl sem élhetem megszabadulását. A lelkiösmeret ölne meg. (fenn) Sámson, nesze e kard. Vívjunk, mig egyikünk meghal.

SÁMSON. Hah, derék fiú, nemes lelkű férfi, vívni akarsz velem, mert tudod, hogy nincs párod a vívásban. Sajnálod atyádat a hóhér kezébe adni, tehát majd csak magad gyilkolod meg úgy-e?

SAUL. Ne nyelvedet, hanem karodat mozgasd! — Itt a kard.

SÁMSON. (elveszi a kardot .... vívnak .... kis idő mulva) Tehát csak játszunk? se' meg nem támadsz, se' magadat nem véded ....

SAUL. Azóta két életet is elvehettem volna tőled. Láthatod, arra várok, hogy ölj meg.

ÁMSON. No jó, ha csak az kell! (átdöfi Sault)

SAUL. (lerogy)

PRED. (rá borul) Saul! ....

SAUL. Távozzál, asszony, távozzál tőlem, ne lehelj rám dögvészt; hisz ugy is meghalok már .... ah! (meghal)

SÁMSON. Nos, Predszláva, szép kedvesem ...

PRED. Oh, ő sem szeretett. Senki sem szeret a világon!

SÁMSON. Az elébb te nevettél, most már én nevetek, hahaha!

VISZHANG. Hahaha....

SÁMSON.. Hallod? a falak is nevetnek, csak te nem nevetsz. Oly halovány, sápadt vagy, mint mikor Kálmán király elűzött oldala mellől. Mi bajod? félsz a haláltól? s a többi. Lásd, jól megtanultam, a mit az imént nekem mondtál. Hiába a sátán csak ugy segiti híveit, mint az isten. Hítam őt, és megjelent megmentésemre és romlásodra, drága kedvesem. Mondtad, hogy már nem sokáig látjuk egymást. Igazad lehet. Jer tehát karjaimba, kedvesem, jer; hiszen te az enyém vagy, egyedűl az enyém!

KILENCZEDIK JELENÉS.

Előbbiek. Borics.

BORICS. (ki az utóbbi szavak alatt gyorsan berohan) Nem a tiéd. Kettőnkké. — Magtaláltalak, szökevény apácza, megtaláltalak, többé nem fogsz elszökni. Soká kerestelek, de megtaláltalak. Itt vagy, kezemben!

PRED. Jobb lett volna a helyett, hogy engemet kerestél, táborodban lenned. Nem pártolt volna el tőled.

BORICS. Mit beszélsz?

PRED. Azt, hogy táborod, országod elhagyott, hogy nincs többé trónod, nincs többé koronád, nem kellesz többé Gallíciának, földönfutó vagy.

BORICS. Hazudsz fecsegő kofa!

PRED. Hidd, hogy hazudok. Táborod azért megy vissza felé hazájába, hova belépned többé nem szabad.

BORICS. És honnan tudod ezt?

PRED. Én voltam, ki néped előtt lerántotta álarczodat. Én voltam, ki népedet ellened lázitotta. Én voltam az eszköz az örök igazság kezében, ki a rosz gyermekeket megbünteti, ki a nagyravágyókat örvénybe dönti.

BORICS. Hah, kárhozat!... ez volt utósó hangod, meghalsz!

PRED. Jobb lett volna a helyett, hogy engemet kerestél, nődet keresned, az egyetlen lényt, a kit szeretsz, mint sokszor mondtat.

BORICS. És hol van ő? szólj, ha tudod, szólj. Elvesztettem országomat, te raboltad e

tőlem; de megbocsátok, csak azt mondd meg: hol van nőm, szeretett nőm?

PRED. Szeretett nőd ezóta országokon túl jár szeretőjével, Milutinnal, a te szolgáddal. Én szöktettem el őket!

BORICS. Most már meg kell halnod! most már megöllek!

SÁMSON. Megállj! Én ölöm meg!

PRED. Te ölsz meg? (hirtelen fölkapja Saul kardját és leszurja Sámsont)

SÁMSON. Oh ez nem asszony, ez nem ördög, ez mind a kettőnél több! (meghal)

PRED. } karddal kezökben merőn állnak
BORICS. } szemközt.

PRED. (szünet után) Látod a vért a kardon? Apád vére. — Közeledjél! hadd lássam: kié feketébb, az övé-e vagy a tied? (a tüggöny hirtelen legördül)

VÉGE.

CORIOLANUS.

Shakspearetől.

SZEMÉLYEK.

CAJUS MARCIUS COROLANUS, római nemes.
TITUS LARTIUS, COMINIUS } vezérek a volszkok ellen.
MENENIUS AGRIPPA, Coriolanus barátja.
SICÍNIUS VELUTUS, JUNIUS BRUTUS } néptribúnok.
IFJ. MARCIUS, Coriolanus fia.
Római hirnök.
TULLUS AUFIDIUS, volszk vezér.
Aufidius alvezére.
Összeesküttek Aufidiussal.
Antiumi polgár.
Két volszk őr.
VOLUMNIA, Coriolanus anyja.
VIRGÍLIA, Coriolanus neje.
VALERIA, Virgília barátnéja.
Szobalyány Virgíliánál.
Római és volszk senatorok, patriciusok, aedilek, lictorok, katonák, polgárok, követek,
Aufidius szolgái s egyéb kiséret.

Történethely: részint Róma, részint a volszkok és antiumiak birtoka.

ELSŐ FELVONÁS.

I. jelenés. — Róma. Utcza.

Jön egy csapat zavargó polgár botokkal s egyéb fegyverekkel.

Első polgár.

Mielőtt valamire szánjuk magunkat, hadd beszéljek.

Többen.

Beszélj, beszélj!

Első polgár.

Föltettétek magatokban, hogy inkább meghaltok, semhogy éhezzetek?

Többen.

Föl, föl!

Első polgár.

Először is tudjátok meg: Cajus Marcius legnagyobb ellensége a népnek.

Többen.

Tudjuk, tudjuk.

Első polgár.

Öljük meg őt, s akkor magunk szabhatjuk meg a gabona árát. Nos határoztatok?

Többen.

Szót se róla többé. Megteszszük. El, el!

Második polgár.

Egy szót, jó polgárok.

Első polgár.

Minket szegény polgároknak tartanak, s a patriciusokat jóknak. Az ő fölöslegök eltáplálna bennünket. Ha csak azt adnák nekünk, mi nekik már nem kell, azt gyanithatnók, hogy emberségesen enyhítettek rajtunk; de ők azt gondolják, hogy erre nem vagyunk érdemesek. A soványság, mely bennünket gyötör, nyomorunk látása a jegyzék, melyben jóllétök el van sorolva; a mi szenvedésünk az ő nyereségök. Boszúljuk meg ezt dárdáinkkal, mielőtt magunk is olyan szárazak lennénk, mint ezek; mert az

istenek látják lelkemet, hogy kenyér-éhségből beszélek és nem boszú-szomjból.

Második polgár.

Fölkeltek-e különösen Cajus Marcius ellen?

Többen.

Ellene először; ő valóságos kutya a közönép iránt.

Második polgár.

Veszitek-e figyelembe, milyen szolgálatokat tett hazájának?

Első polgár.

Helyes, és ezért szívesen is ruháznók föl jó hírnévvel; de ő maga jutalmazza meg magát kevélységével.

Második polgár.

Nem, ilyen rosz indulatból ne beszélj.

Első polgár.

Mondom nektek, a mit dicséretesen tett, csak ezért tette; habár a nagyon lelkiismeretes emberek azt mondják, hogy ez hazájáért volt, biz azt csak azért tette, hogy anyjának örömet szerezzen s maga kevélykedhessék, a mely tulajdona érdemeivel egy magasságu.

Második polgár.

Mit természetében meg nem változtathat, bűnül rójátok föl benne; azt csak nem foghatjátok rá, hogy zsugori.

Első polgár.

Ha ezt nem is, azért nem fogyok ki a vádakból. Annyi a hibája, hogy elsorolásába bele fárad az ember. (Kivül zaj.) Micsoda rivalgás ez? a város másik része fölkelt; mit állunk itt tecsegve? el a capitoliumba!

Polgárok.

Jertek, menjünk.

Első polgár.

Csendesen! ki jön itt?

Jön MENENIUS AGRIPPA.

Második polgár.

A derék Menenius Agrippa, ki mindig szerette a népet.

Első polgár.

Ő elég becsületes. Bár a többi is ilyen volna.

Menenius.

Mi-tévők vagytok, földiek, hová e
Botokkal? mi baj? kérlek szóljatok.

Első polgár.

Tudja azt a tanács; hallott felőle két hét óta, mi a szándékunk, s ezt most tettleg akarjuk megmutatni. Azt mondják ők, hogy a szegény pörös embernek erős tüdeje van; majd meglátják, hogy karjaink is erősek.

Menenius.

Barátim, szomszédim, tehát azon
Vagytok, hogy tönkre tegyétek magatok'?

Első polgár.

Dehogy! hiszen már úgy is tönkre tettek.

Menenius.

Mondom, barátim, rátok a nemesség
Gondot visel, s a drágaság miatt, mely
Szenvednetek készt, e botokkal épen
Ugy fenyegethetnétek az eget,
Miként Rómát, mely egyenest megy a
Kezdett uton, széttépve tízezer
Erősebb lánczot, mint minőt reá
Ti vethetnétek. Aztán e nyomort
Az istenek szerzik, nem a nemesség.
Ezen nem kéz, de térdhajtás segit. Ah,
Az inségtől fölingerelve még majd
Több bajba estek. Piszkolódtok a

Kormányra, mely atyátokul vagyon, míg
Ti mint ellenség átkozzátok őt.

Első polgár.

Ő atyánk! a bizony! Soha sem volt ránk gondja. Minket éhezni hagynak s az ő magtáraik tömvék gabonával; rendeleteket adnak ki az uzsora ellen, hogy az uzsorásokat segítsék; naponként visszavonnak egy-egy üdvös törvényt a gazdagok ellen, s naponként keményebb rendszabályokat állitanak föl, hogy a szegénységet megkötözzék és zabolázzák. Ők emésztenek el bennünket, ha a háborúk nem; ez az egész szeretet, melylyel irántunk viseltetnek.

Menenius.

Vagy valljátok be, hogy rosz indulattal
Telétek meg, vagy azt kell hinni, hogy
Bolondok vagytok. Mondok nektek egy
Derék mesét; már hallátok talán,
De minthogy épen czélomhoz segít,
Ismét föltálalom.

Első polgár.

Jól van, uram, meghallgatom. De azt ne gondold, hogy bajunkat rá szedhetni mesével: hanem halljuk, ha ugy tetszik.

Menenius.

Egykor föllázadt a has ellen a
Test minden tagja, s azt így vádolák,
Hogy mint egy örvény vesztegel maga
Ottan középütt, renyhén, tétlenül,
Az ételt egyre nyelve s társival
A munkát meg nem osztva, mig a többi
Lát, hall, gondolkodik, tanít, megy, érez,
S igy kölcsönös segélyadással a
Közjóra törekesznek, az egész
Testnek javára. Igy felelt a has....

Első polgár.

Nos hát, uram, mi a has válasza?

Menenius.

No mingyárt, mingyárt. Olyszerü mosolylyal
Mely sziveséget tettetett, (miért ne
Hagynám mosolygni a hasat csak ugy,
Miként beszélni?) gúnyosan felelt az
Elégületlenekhez, kik irígylék
Járandóságát... épen mint ti a
Tanácscsal tesztek, mert ez nem hasonló
Hozzátok.

Első polgár.

A has válaszát! Hogyan
A koronás fej, a tanácsadó szív,

Az őrködő szem, a vitézi kar,
Paripánk a láb, és kürtösünk a nyelv,
S egyéb istápunk s kis segédeink
Alkotmányunkban, hogyha ők....

Menenius.

Nos aztán?
Mit nem beszél ez a legény! tovább?

Első polgár.

Ha őket igy zablázza a faló has,
Ez a szemétdomb....

Menenius.

Jól van; azután?

Első polgár.

S a többi munkás tag panaszt emel,
Mit szólhat a has?

Menenius.

Tudtotokr' adom
Csak egy parányit, a miből ti nektek
Kevés jutott, a türelembül, és
Fogjátok tudni....

Első polgár.

Beh hosszúra nyúlik.

Menenius.

Hát jó barátom, most figyelj ide.
Megfontolá a dolgot a komoly has,

Nem mint szeles vádlói, s ezt felelte:
„Igazságtok van, társaim, hogy én
Előbb szedem be a táplálatot,
Melyből ti éltek, s ez rendén van igy,
Mert én a test magtára s műhelye
Vagyok; de jusson eszetekbe, hogy
Azt én szétküldöm a vér folyamán
Az udvarig, a szívig s agyvelőig,
S a fordulások s mellékútakon
A legerősb ideg s legvékonyabb ér
Megkapja tőlem, a mi illeti,
Azt a miből él, s bár ti összesen,
Kedves barátim," igy beszéle a **has** ....

Első polgár.

Jó, jó, uram! nos?

Menenius.

„Bár ti összesen nem
Látjátok, mit kap mindenik külön:
Bebizonyíthatom, hogy nektek a
Javát, fölét küldöm szét, és magamnak
Csak a seprőt hagyom." Mit szóltok erre?

Első polgár.

Hát felelet; de hozzá mi közünk?

Menenius.

E jó has Rómának tanácsa, s ti

A lázadó tagok; ha fontolóra
Veszitek gondoskodásit és a közjót:
Általláthatjátok, hogy mindazon
Jótétemény, melyben nyilvánosan
Ti részesültök, tőle származik,
S nem magatoktól. Mit szólsz erre, te
Nagy újja ennek a gyülekezetnek?

Első polgár.

Én a nagy újja? mi okért nagy újj?

Menenius.

Mivel te a legaljasb s rongyosabb vagy
E bölcs zavargók közt, s te jársz elől.
Vezérkedel, pimasz sehonnai,
Hogy ön magad húzz hasznot a dologból.
De a furkós botokkal legyetek
Készen, mert Róma és patkányai
Megütköznek, s egyik rész tönkre jut. —
Üdvöz légy, bajnok Marcius!

CAJUS MARCIUS jön.

Marcius.

Köszönöm.
Mi dolog ez, ti lázongó gazok,
Kik nyüzsgő véleményteket vakarva
Megrühösítitek magatokat?

Első polgár.

Te csak mindig szépen beszélsz velünk.

Marcius.

Ki nektek jó szót ád, utálatos
Hizelgő. Mit vártok, kutyák, a kiknek
Nem kell se' harcz, se' bék? az megijeszt, s ez
Daczossá tesz. Ki bennetek bizik,
Oroszlán helytt nyulat lel s lúdakat
Rókák helyett. Nem vagytok biztosabbak,
Mint a parázs a jégen s a napon
A hó. Erénytek, dicsőítni a
Gonosztevőt, s a törvényt szidni, mely azt
Megbünteté. Ki nagyságot szerez,
Gyülölitek; s jó indulattok olyan,
Mint a beteg, ki arra vágy, mi néki
Még jobban árt. Ki kegyetekre épít,
Ólom-karokkal úszik s tölgyeket
Hasít sással. Bitóra véletek!
Ti nektek hinni? egyre változik
Elmétek; kit gyülöltetek, dicső most,
S a kit megkoszorúztatok, silány.
Mi baj? mit zúgtok minden piaczon
Az érdemes tanács ellen, holott ő
Tart rendben istenink után? különben
Egymást falnátok föl. — Mi kell nekik?

Menenius.

Mint ők szabják, oly áron gabona,
A mely, mint mondják, van bőségesen.

Marcius.

Azt mondják? az akasztani valók!
Ott ülnek a tűznél, s tudják, mi ujság
A capitoliumban, hogy ki van
Le- s fölmenőben? házasítanak,
Pártot csinálnak és erősítik,
S azt gyöngítik, mely nem kedvök szerinti,
És nem sarújok talpa. Bőviben van
A gabna, mondják? Hagyna csak a nemesség
Kardomhoz nyúlni: oly magas kazalt
Raknék e fölnégyelt rabszolganépből,
A mily magasra csak fölérne dárdám.

Menenius.

Ezek meggyőződtek már teljesen;
Elméjökben nagy a hiány ugyan,
De szörnyü gyávák. Ám szólj, mit csinál a
Másik csapat?

Marcius.

Szétment. Kössék fel őket!
Sóhajtva példáztak, hogy éhesek, hogy
Éhség falat dönt, enni kell az ebnek,
A csontra hús kell, nem csak gazdagért van

Az aratás. Ily rongyokban dobálták
Ki a panaszt. És most, hogy megnyerék,
A mit kivántak, s ez kemény dolog,
(A nemességen ez vesz majd erőt, ez
Lesz végcsapása) most kucsmáikat
Hajgálják, minth' a hold szarvár' akarnák
Föltűzni, versenyt bőgve.

Menenius.

S mit nyerének?

Marcius.

Öt szónokot, kit ők választanak
Pór bölcseségök védeül; ezek
Brutus, Sicínius... mit én tudom! — Hah,
Előbb földúlná e gaznép a várost,
Mint tőlem ilyet kapna. Majd idővel
Még többet nyer, s ismét többet csikar ki
A lázadási zajjal.

Menenius.

Különös.

Marcius.

El, hulladék pusztuljatok haza!

Követ jön.

Követ.

Hol Cajus Marcius?

Marcius.

Itt van, mi baj?

Követ.

Ujság, uram, a volszkok fegyverre keltek.

Marcius.

Annál jobb! lesz módunk kihányni a
Dohos fölösleget. — Im, derék atyáink.

COMINIUS, TÍTUS LARTIUS s más senatorok, JUNIUS, BRUTUS és SICINIUS VELUTUS jőnek.

Első senator.

Igaz, mit nem rég mondál, Marcius,
A volszk fegyverre kelt.

Marcius.

Vezére Tullus
Aufidius, lesz véle bajotok.
Vétkem, nemességét irigyleni;
S ne volnék az, ki most vagyok: szeretném,
Ha ő lennék.

Comínius.

Ti együtt vívtatok.

Marcius.

Ha birkoznék a föld két részre állva,

S ő pártomon vón: átmennék, hogy ő
Velem vívjék.... oroszlán ő, kire
Büszkén vadászok.

Első senator.

Igy, hős Marcius,
Kiséred Comíniust e háborúba.

Comínius.

Megigéréd ezt egykor.

Marcius.

Meg, uram,
S szavamnak állok. Títus Lartius, majd
Megint szemközt látod Tullust velem. De
Mi ez, nyomorék? honn kell maradnod?

Titus.

Oh nem,
E mankó támaszom s ez fegyverem lesz,
De az ügyet nem hagyom el.

Menenius.

Dicső faj!

Első senator.

Jerünk a capitoliumba; legjobb
Barátink várnak.

Titus.

Menj elől.... utána
Comínius.... mi követünk; tiétek
Az elsőség.

Első senator a polgárokhoz.

El, el, haza!

Marcius.

Nem, hadd kövessenek. Van
Élés a volszknál. Patkánynép, oda
A garmadához! — Tisztes lázadók,
Hol a bátorság? kérlek, jőjetek.

Senatorok, Cominius, Marcius, Titus és Menenius el. Polgárok kisompolyognak.

Sicínius.

E Marciusnak van-e párja gőgben?

Brutus.

Páratlan áll.

Sicínius.

Midőn népszónokoknak
Megválasztának bennünket...

Brutus.

Figyeltél
Szeme s szájára?

Sicínius.

S gúnyolásira!

Brutus.

Ha ingerült, az istenek se' szentek
Előtte.

Sicínius.

Csúfot űz a tiszta holdból.

Brutus.

Bár veszne el e harczban! hogy férhet össze
Ily gőg s vitézség?

Sicínius.

Hogyha jó siker
Csiklandja, megveti az árnyat is,
A melybe délben lép. Csodálkozom,
Hogy tűri el dacza: Comíniustól
Vezéreltetni?

Brutus.

A hírt, mely czélja néki,
S mely őt diszíti is már, nem lehet
Jobban fönntartani s növelni, mint
A második helyen; mert a vezér bibája,
Mi el nem sűl, bár mindent elkövet,
Mi embertől telik, s igy zúgnak a
Könnyelmű bírák: hejh, ha Marciusra
Biznák a dolgot!

Sicínius.

És ha sikerül:
A Marciushoz hajló vélemény
Comíniusnak minden érdemét
Ő rá ruházza.

Brutus.

Ugy van, már is az
Övé Comíniusnak fél hire,
Nem ő szerzé bár; s ennek hibái
Dicsőségévé válnak, bár valóban
Nem érdemlé meg.

Sicínius.

Nézzük meg, minő
Az útasítás, és hogy viseli
Magát ez ügyben?

Brutus.

Jer, menjünk tehát.

Mind a ketten el.

II. jelenés. — Corioli. A tanácsház.

Jön TULLUS AUFIDIUS nehány senatorral.

Első senator.

Aufídius, hát véleményed az,
Hogy terveinket tudja Róma, tudja
Hogy készülünk?

Aufídius.

S a tietek nem ez?
Mi volt ez országban föltéve már,
Mi tetté vált valóban, mielőtt

Kikémlé Róma ? még négy napja sincs,
Hogy hírt adának onnan .... a levél
Talán nálam lesz .... íme itt vagyon.

Olvas.

„Hadat készítnek ; még nem tudni, hogy
Keletre-e vagy nyugatra ? a nyomor nagy,
Lázong a nép. Mondják : Comínius
És Marcius, régi ellenségetek,
(A kít még jobban gyűlől Róma, mint ti)
És Lartius, egy bajnok római ....
E három a készületek vezére.
Alkalmasint felétek lesz az ut.
Vigyázzatok.“

Első senátor.

Táborban seregünk.
Hogy Róma mindig kész nekünk felelni,
Soh'sem kétkedtünk.

Aufídius.

Nagy szándéktokat
Jó volt titkolni, a mig az maga
Magát födé fel. Róma idő előtt
Kitudta azt, ugy látszik, és ez által
Gátoltatunk czélunkban, mely vala :
Néhány várost bevenni, mielőtt
Ők észrevennék.

Második senator.

Hős Aufídius, lépj
Tisztedbe, menj sietve a sereghez,
Mi őrizzük magunk Coriolit.
Ha itt előttünk szállnak meg, segélyül
Hozd sereged. Különben azt hiszem,
Nem ellenünk készülnek.

Aufídius.

Kétkedel?
Én bizonyost beszélek. A mi több,
Már utban is van egy rész harczosikból,
S mind erre tart. Elhagylak bennetek.
Ha Marcius s én tán találkozunk,
Megesküvénk, hogy mindaddig vivunk, mig
Egyik lehull.

Mind.

Segítsenek istenink.

Aufídius.

S kegyelmeteket védjék.

Első és második senator.

Élj boldogul.

Mind el.

III. jelenés. — Róma. Marcius lakása.

Jön VOLUMNIA és VIRGILIA: alacsony székekre ülnek és varrnak.

Volumnia.

Kérlek, leányom, énekelj vagy beszélj vidámabban. Ha fiam férjem volna, jobban örülnék távollétén, melyben dicsőséget szerez, mint nyoszolyája ölelesein, mikkel szerelmét tanusitja. Még midőn csak gyönge gyermek s méhemnek egyetlen szülötte volt; midőn ifjuságát és szépséget minden szem bámulta; midőn még nézéséről egy királynak napestig tartó kérelméért sem mondott volna le egy órára az anya: én — meggondolva, mennyire illenék a dicsőség ily lénynek, s hogy ez nem volna különb a fallon függő képnél, ha a hír nem mozgatná — én már akkor örvendve láttam őt oly veszélyeket keresni, mikben dicsőséget szerezhetett. Kegyetlen háborúba küldtem őt, melyből midőn visszatért, homlokát tölgykoszorú övezte. Mondom, leányom, nem örültem meg jobban annak elöszöri hallatára, hogy figyermek, mint midőn elöször látám, hogy férfiúnak bizonyította be magát.

Virgília.

De hátha oda halt volna, asszonyom, akkor?

Volumnia.

Akkor jó híre neve lett volna fiam, utódom. Őszintén mondom, ha tizenkét fiam volna, kiket mind egyiránt szeretnék, egyiket sem kevésbbé, mint jó Marciusunkat: inkább óhajtanám, hogy közülök tizenegy vitézileg meghaljon honáért, hogysem egy tétlenül kéjelegjen.

Szobalyány jön.

Szobalyány.

Asszonyom, Valeria jött látogatásodra.

Virgília.

Kérlek, engedd meg, hogy távozhassam.

Volumnia.

Ne távozzál. Ugy tetszik mintha hozzánk
Elhangoznának férjed dobjai;
Aufídiust hajánál rántja le,
Mint gyermek a vadtúl, fut tőle a volszk.
Tombolni látom őt, a mint kiáltja:
„Elő gyávák! ti félelem szülötti,
Ámbár hazátok Róma.“ Homlokáról
Letörli a vért érczkezével, és megy,
Mint arató, ki föltevé, levágni
Mindent, vagy dijáról lemondani.

Virgília.

Vér homlokán! .... oh Jupiter, ne vért!

Volumnia.

Te balga asszony, szebb ez, mint arany
Győzelmi oszlop. Keble Hecubának
Hectort szoptatva nem volt ékesebb,
Mint Hector arcza véresen, midőn a
Görögökkel küzde. — Mondd Valeriának,
Készek vagyunk őt üdvezelni.

Szobalyány el.

Virgília.

Ója
Az ég Aufidiustól férjemet.

Volumnia.

Aufidiust ő térde alá keríti,
S nyakára hág.

Visszajön a szobalyány Valeriával.

Valeria.

Jó napot mind a kettőtöknek, hölgyeim.

Volumnia.

Édesem....

Virgilia.

Örvendek, hogy láthatom asszonyságodat.

Valeria.

Mit miveltek? ti valóságos háziasszonyok

vagytok. Hogyan, ti varrtok itten? ez derék igazán. Hát kis fiad hogy van?

Virgilia.

Köszönöm kérdésed, asszonyom, nagyon jól....

Volumnia.

Jobban szereti a kardokat nézni s a dobszót hallgatni, mint tanitójára figyelni.

Valeria.

Oh, tökéletesen, apja fia. Esküszöm, hogy igen derék kis fiú. Valóban a mult szerdán fél óra hosszat szemléltem öt; olyan erélyes alakja van. Egy aranyos pillangó után láttam öt szaladni; midőn megfogta, ismét elhagyta röpűlni, s ismét utána; elesett, fölugrott, s ujra elfogta. Elesése hozta-e dühbe vagy mi, de fogait csikorgatta, s széttépte a pillangót. A mint mondom, egészen széttépte.

Volumnia.

Épen olyan, mint apja.

Valeria.

Valóban, nemes gyermek.

Virgilia.

Kis szeleverdi, asszonyom.

Valeria.

Tegyétek félre varrástokat; legyetek szívesek ma délután henyélni a kedvemért.

Virgilia.

Nem, jó asszonyom, én nem fogok kimenni.

Valeria.

Nem fogsz kijőni?

Volumnia.

Ki fog menni, ki.

Virgilia.

Valóban nem, engedjetek meg. Nem akarok átlépni a küszöbön, mig férjem vissza nem jön a háborúból.

Valeria.

Ejh, miért zárkoznál igy ok nélkül? jer, meg kell látogatnunk a jó asszonyt, ki gyermekágyat fekszik.

Virgilia.

Kivánok neki kora fölgyógyulást, s meglátogatom imádságomban; de oda nem mehetek.

Volumnia.

Kérlek, ugyan miért nem?

Virgilia.

Nem restségből, sem szeretethiányból.

Valeria.

Második Penelope szeretnél lenni; hanem azt mondják ám, hogy azon szálak, miket Ulysses távollétében font, csak szúval töltötték meg Ithakát. Jer; bár csak oly érzékeny volna vásznad, mint ujjaid, hogy szánakozásból szünnél meg azt szurkálni. Jer, el kell jőnöd velem.

Virgilia.

Nem, jó asszonyom, engedj meg, valóban nem megyek.

Valeria.

Igazán mondom, jer; aztán majd fölséges híreket mondok férjedről.

Virgilia.

Oh, lelkem, az még lehetetlen.

Valeria.

Hidd el, nem tréfálok veled; a mult éjjel érkeztek róla ujságok.

Virgilia.

Igazán, asszonyom?

Valeria.

Komolyan mondom, hogy igaz; egy senatortól hallottam. Igy hangzik: a volszkok hadserege előre nyomult, ellene Comínius vezér szállt a római erő egy részével; férjed és Ti-

tus Lartius városukat, Coriolít vette ostrom alá, semmi kétségök benne, hogy beveszik, s rövid időn véget vetnek a háborúnak. Ez igaz, becsületemre! most pedig kérlek, jer velünk.

Virgília.

Bocsánat, asszonyom, ez egyen kívül mindenben szavadat fogadom.

Volumnia.

Hagyd magára, asszonyom, mostani kedélyével csak kedvünket rontaná.

Valeria.

Magam is azt hiszem. Tehát isten veled. — Jer, kedves asszonyom. — Kérlek, Virgília, dobd ki az ajtón ünnepélyességedet, és jer velünk.

Virgília.

Nem, asszonyom, egy szó mint száz. Valóban nem mehetek. Jó mulatást. El mindnyájan.

IV. jelenés. — Corioli előtt.

Jönek dobokkal és zászlókkal MARCIUS, TITUS LARTIUS tisztek, katonák; hozzájok egy követ

Marcius.

Ez hírt hoz itt. Megütköztek, fogadjunk....

Lartius.

Lovam lovadra, hogy nem.

Marcius.

Jól van.

Lartius.

All.

Marcius.

Találkozott az ellennel vezérünk?

Követ.

Szemközt vannak, de szó nincs váltva még.

Lartius.

Enyém a jó ló.

Marcius.

Add el, megveszem.

Lartius.

El nem adom, de kölcsön a tiéd
Félszázadig. Most kérjük föl a várost.

Marcius.

Hol a sereg?

Követ.

Másfél mérföldnyire.

Marcius.

Akkor meghalljuk egymás hadzaját.
Most kérlek, Mars, hogy munkánk gyors legyen,

A gőzölgő karddal menjünk társaink
Segitségére. — Fújad, harsonás!

Harsona-szó. A falakon megjelennek senatorok s mások

Falaitok közt van Aufídius?

Első senator.

Níncs, olyan sincs, ki félne tőletek, tí
Parányiak. Halljátok ifjaink
távol hadi lárma
Zaját. Inkább ledöntjük e falat,
Hogysem bezárjon bennünket. Kapunk csak
Tetszőleg csukva, sás rajt' a lakat,
Magától nyílik ez meg. Hallga, ott az
ismét hadi lárma
Aufídius. Meglátjátok, miként dúl
Szétszórt seregtekben.

Marcius.

Hah, rajta vannak!

Lartius.

Tanúljunk e zajtól. Hágcsót ide!

Volszkok jönek.

Marcius.

Nem félnek, sőt a városból kijőnek.

Most szívre a pajzst, s vívjatok paizsnál
Erősebb szívvel. Fel, hős Lartius!
Jobban lenéznek, mint mi gondolók,
Ez földühít. Előre, társaim,
Ki hátra lép, volszknak tekintem őt,
S érezni fogja kardom élét!

Harczi zaj; rómaiak és volszkok viaskodva el. A rómaiak visszaveretnek sánczaikhoz. Marcius visszajön.

Marcius.

A föld minden dögvésze rád, te Róma
Gyalázata! te csorda.... a fekély
Borítson el, hogy tőled undorodjék
Az is, ki nem lát, és mérföldnyire
Legyen ragályos a nyavalyád. Ti ember
Alakba bújt ludak, ti, a kiket
Rabszolgák kergetnek meg, kiktül a
Majmok se félnek. Pluto és pokol!
Hátúl a seb.... piros hát.... halovány arcz
A félelemtől. Vissza, támadásra,
Vagy ellenségeinkhez mégyek át,
S titeket verlek. Rajta hát! Szilárdság,
És visszahajtjuk őket asszonyikhoz,
Mint sánczainkhoz minket ők követtek.

Uj ütközet. A volszkok és rómaiak visszajönek és harczolnak. A volszkok Corioliba hátrálnak, Marcius utánok a kapuig.

Most nyitvák a kapuk. Hös társaim,
Az üldözőknek kedvez a szerencse,
S nem a futóknak. Tartsatok velem.
Bemegy a kapun, s ezt bezárják mögötte.

Első katona.

Bolond merény! én nem....

Második katona.

Magam sem....

Harmadik katona.

Íme!

Bezárták öt. Folytonos csatazaj.

Mind.

Bizonynyal vége lesz.

Jön TÍTUS LARTIUS.

Lartius.

Hol Marcius?

Katonák.

Meghalt kétség kivül.

Első katona.

Nyomban követte a futókat és
Bement velök, mögötte a kaput

Bezárák, és most benn van egyedül
Egy város ellen.

Lartius.

Oh nemes barát!
Érző s bátrabb, mint az érzéktelen kard;
Ez hajlik, ő nem. Elestél, Marcius!
A legjobb drágakő, nagy, mint magad, nem
Ért annyit, mint te. Oly catói bajnok
Valál te! nem vad; rettentő csak a
Csatában.... ámde haragos szemeddel
És hangjaidnak mennydörgő zajával
Megráztad ellenségid, mint midőn
Hideglelésben reszket a világ.

Visszajön MARCIUS, véresen s elleneitől megtámadva.

Első katona.

Uram, tekints oda.

Lartius.

Ez Marcius!
Mentsünk meg őt vagy haljunk meg vele.

Harczolva be mindnyájan a városba.

V. jelenés. — Utcza a városban.

Nehány római jön martalékkal.

Első római.

Ezt elviszem Rómába.

Második római.

Én meg ezt.

Harmadik római.

A mennykőbe is! azt tudtam, hogy ez ittezüst.

A csatazaj még hallik a távolban.

Jön MARCIUS és TÍTUS LARTIUS egy harsonással.

Marcius.

E hajhászok silány drachmák szerint
Becsülik az időt. Ón kanalat,
Párnát, ruhát, mit a bakó elásna
A holttal együtt, elhord e szolganép,
Míg vége sincs a harcznak. Le velök! —
Halljátok a vezér zaját? ki hozzá!
Aufídius, kit lelkem gyűlöl, ott van
És vágja népünket. Hős Lartius, maradj itt
Egy jó csapattal a város körül; én
A bátrabbakkal elmegyek segítni
Cominiust.

Lartius.

De bajnok, vérezel.
Nagyobb volt munkád, hogy sem részt vehess
Uj ütközetben.

Marcius.

Ne dicsérj, uram.
Munkám alig hogy fölhevíte. Isten

Veled ! kiomlott vérem gyógyszer inkább,
Mintsem veszély. Most hát Aufidiushoz
Csatázni.

Lartius.

Szép Fortuna istenasszony
Szèressen meg, s varázsa vezesse félre
Ellenséged kardját. Hös férfi, a
Siker legyen szolgád !

Marcius.

S téged fogadjon
Legjobb barátjaúl. Isten veled ! El.

Lartius.

Érdemdús Marcius ! —
Eredj a vásártérre s harsonázz ;
Hídd össze a városnak tiszteit, hogy
Akaratunkat meghallják. Eredj !

El mindnyájan

VI. jelenés. — Cominius táborához közel.

Jön COMINIUS és serege, visszajövet.

Comínius.

Pihenjetek ; mint rómaiak vivánk,
Barátim ; balgák nem valánk a téren
S hátrálva nem gyávák. Higyétek el,

Hogy ujra harcz lesz. A midőn csatáztunk
A szél koronként elhozá barátink
Zaját mi hozzánk. Róma isteni
Segítsék őket, mint saját magunkat,
Hogy, seregünk ha vígan összejő,

Követ jöa

Hálásan áldozzunk nekik. — Mi ujság?

Követ.

A corioli polgárság kitört,
S megütközött Títussal s Marciussal.
Sánczunkhoz visszanyomták emberinket,
S én eljövék.

Cominius.

Tán igazat beszélsz,
De nem beszélsz jól. Mennyi ideje?

Követ.

Egy órájánál több, uram.

Cominius.

Nincs egy mérföldre; nem régen doboltak.
Egy óra kell egy mérföldhöz neked,
Hogy ily későn jösz?

Követ.

Megrohantak a volszk
Kémek, s kerülni voltam kénytelen

Nehány mérföldet. E nélkül, uram, rég
Itt lettem volna.

MARCIUS jön.

Cominius.

Ki ez itten? olyan,
Mintha meg volna nyúzva. Istenek!
Hasonlít Marciushoz, s én igy öt
Előbb is láttam már.

Marcius.

Későn jövök?

Cominius.

A pásztor nem tudhatja jobban a síp
S a mennydörgés különbségét, miként
Én Marcius s más emberek szaváét.

Marcius.

Későn jövök?

Cominius.

Későn, ha a magad
Vérébe s nem máséba öltözél.

Marcius.

Oh hadd öleljelek meg olyan ép
Karokkal, mint midőn megházasodtam,
S gyertyák kisértek ágyba.

Cominius.

Hősvirág!
Hát Titus Lartius hogyan van?

Marcius.

Mint olyan ember, ki itéletet tart,
Egyet kivégeztet, mást számkiűz,
Fenyit, kegyelmez, szabadon bocsát.
Ugy tartja Coriolit városunk
Nevében, mint hizelgő agarat
A pórázon, mit úgy húz, mint akarja.

Cominius.

Hol a rabszolga, a ki mondta, hogy
A sánczokhoz hajtottak bennetek?
Hol van? hijátok őt ide.

Marcius.

Hagyd magára,
A mit beszélt, igaz; de bajnokink,
A söpredék — hah, és nekik tribun kell!—
Egér macskától nem fut ugy, miként ők
Futottak a még nálok is silányabb
Alávalóktól.

Cominius.

És hogy győztetek?

Marcius.

Nem érünk rá ezt elbeszélni. Hol van

Az ellenség? tiétek már a harcztér?
Ha nem, tegyétek azzá.

Cominius.

Marcius,
Kárvallva harczolánk, azért ide
Hátráltunk, hogy kilessük a sikert.

Marcius.

Hol seregök? tudjátok merre állnak
Legjobbjaik?

Cominius.

Az antiumiak.
Tudtomra az elősort képezik, mint
Java nép, Aufidius vezérletében,
A ki reményeiknek szíve.

Marcius.

Kérlek
Mind a csatákra, mikben részt vevénk, az
Együtt kiontott vérre és baráti
Eskünkre: állits engem egyenest
Aufidius és vitézei elé,
S ne hadd elcsuszni a jelent .... a lég
Teljék meg rögtön kard és kopja-zajjal,
S használjuk a perczet.

Comínius.

Jobban szeretném,
Ha jó fürdőbe mennél, magadat
Bebalzsamozni; de soh' sem merék
Kivánatidnak ellenállni. Válaszsz
Magadnak társakat.

Marcius.

Csak a ki kész rá,
Az jön velem. Ha van valaki itt,
— S ebben kétkedni vétek — a kinek
E festék tetszik, mely engem bemázolt,
Ki inkább létét veszti, mint hirét, ki
Hősleg hal inkább, hogysem rútul éljen,
S honát magánál többre becsüli:
Ki így itél, ha egy vagy szám szerint sok
Intsen kezével, szándokát tudatni,
S kövesse Marciust.

Mindnyájan örvendve kiáltanak föl, kardjaikkal hadonáznak, fölemelik őt karjaikon, s hajigálják süvegeiket.

Mindnyájan hát? egy karddá tesztek engem?
Ha ez nem tettetés, ugy melyitek
Nem ér négy volszkot? hős Aufídius ellen
Egy szálig visztek oly kemény paizst,

Mint a magáé. Valamennyeteknek
Köszönet, de most csak egy rész jön velem,
A többi más harczban vesz részt, a mint
Az ügy kívánja majd. Menjünk, ha tetszik,
A legkészebbeket válaszsza ki
Közűletek négy.

Cominius.

Menjünk társaim,
Ha ez valóság s nem hetvenkedés,
Megosztozunk mindenben véletek.

Mind el.

VII. jelenés. — Corioli előtt.

TITUS LARTIUS, Coriolinál őrséget hagyva, harsona- és dobszóval megy Cominius és Cajus Marcius elé, utána egy tiszt katonasággal és követtel.

Lartius.

Igy, őrizzétek a kaput, miként
Elétek szabtam. Hogyha üzenek,
Küldjétek a centurokot segédül;
A többi itt elég egy darabig.
Ha elveszítjük a csatát, a város
Sem lesz mienk.

Tiszt.

Minket ne félts, uram.

Lartius.

El! s zárjátok be a kaput mögöttünk.
Követ, vezess most Róma táborába.

El mind.

VIII. jelenés. — Csatatér a római és volszk tábor közt.

Harczzaj. Jön MARCIUS és AUFÍDIUS.

Marcius.

Veled vivok csak, mert jobban gyülöllek
A szószegőnél.

Aufídius.

Egyformán vagyunk.
Nem iszonyodom a kigyótul ugy, mint
Hired-nevedtől. Vesd meg lábadat!

Marcius.

Haljon meg a másik rabszolgájaként,
Ki előbb mozdul el helyérül; aztán
Itéljék őt el az istenek.

Aufídius.

Ha én futok,
Uzz, mint nyulat.

Marcius.

Néhány órája, hogy
Magam csatáztam Coriolitokban,
S tevém, mi tetszett; e vér nem enyém,
Mely engem álarczoz ... hogy bosszut állj,
Feszíts meg minden erőd!

Aufídius.

Hector lehetsz,
Hetvenkedő ősidnek ostora,
Még sem menekszel innen!

Vívnak, néhány volszk jön Aufídius segitségére.

Túlozott
Készség s nem hősiség.... szégyenlenem kell
E megvetendő segitségteket.

El mindnyájan harczolva s Marciustól üzetve.

IX. jelenés. A római tábor.

Harczi zaj. Hátrálót fújnak. Harsonázás. Jön egy felől COMÍNIUS rómaiakkal, más felől MARCIUS felkötött karral, vele más rómaiak.

Comínius.

Ha elbeszélném, a miket ma tettél,
Magad se' hinnéd. Majd ott mondom el, hol
Senatorok könnyezve mosolyganak rá,

S a nagy nemesség elborzad s utóbb
Csodálni fog, s hölgyek rémülnek el,
S vidáman reszketvén tovább figyelnek,
S még a sötét tribunok is, kik a
Penészes néppel gyűlölik hired,
Mondják szivök daczára: „Hála, hogy
Rómának ilyen katonája van!“
De lakománknak végéhez jövél csak,
Elébb jól lakva már.

Jön TÍTUS LARTÍUS seregével, az üldözésből jöve.

Lartius.

Oh hadvezér, itt
A harczi ló, mi a csótár vagyunk.
Ha láttad volna....

Marcius.

Kérlek, ne tovább.
Anyám, ki vérét csak dicsérheti,
Ő is megbánt, ha magasztal. Ugy tevék,
Miként ti; tettem annyit, mennyi telt,
Miként ti, lelkesülten a hazáért.
Ki végbevitte, a mit szándokolt,
Fölülmult engemet.

Comínius.

Ne légy koporsaja
Ten érdemednek; Róma tartozik fia

Becsét ismerni. Ennek elfödése
Nem volna jobb, mint rablás, rágalom;
Arról hallgatni, a mi a dicsőség
Tetőpontjára ért, s még is szerénynek
Mutatkozik! Kérlek hát (nem, hogy ezzel
Dijazzalak, csak jellemzésedért)
Hallgass szavamra seregünk előtt.

Marcius.

Nehány sebem van, s fáj nekik, midőn
Említik.

Comínius.

Hogyha nem emlitenők,
A háladatlanság meggyüjtené,
S halálosakká tenné. A lovakból,
(Pedig sokat s jókat fogánk) s a kincsből
Mit a városban a harczmezőn szereztünk,
Tied a tizedrész; válaszsz hát belőlök,
Az átalános szétosztás előtt,
Saját kedved szerint.

Marcius.

Köszönöm, vezér,
De szívemet nem bírhatom reá,
Hogy kardomért ajándékot vegyek.
Nekem nem kell több osztályrészéműl, mint
A mennyit kap ki csak néző vala.

Hosszu harsonázás; mindnyájan ezt kiáltják: Marcius, Marcius! s fövegeiket és lándzsáikat emelgetik. Cominius és Lartius hajadon fővel áll.

E hangszerek, melyekkel visszaéltek,
Ne adjanak több hangot! Ha ezek
Táborban hízelegnek, hogy ne lenne
Ugy minden udvar és város csalárd.
Ha, mint tányérnyalónak selyme, lágyul
Az ércz, ne légyen ez többé had-eszköz.
Elég, mondom! .... mert véres orromat
Meg nem mosám, vagy egy pár nyomorút
Legyőztem, a mit észrevetlenül nem
Egy tett közűlünk: ekkép kurjogattok,
A dolgokat nagyítva, mintha volna
Kedvem, táplálni kicsinységemet
Hazug dicséretekkel.

Cominius.

Túlszerénység,
Inkább kegyetlen vagy hiredhez, mint
Hálás irántunk, kik jó szivvel adjuk azt.
Megengedj, de ha így bánol magaddal,
Haígy magadellenfordulsz, megkötünk, hogy
Bizton beszélhessünk. Hát tudja meg
Egész világ, hogy Cajus Marciusé
A harcz babéra, és ezért övé

Szerszámostul nemes paripám. a melyet
A tábor ismer. S mától fogva ő
Azért, a mit tett Coriolínál:
— Kiáltsa el mindenki a seregben —
Cajus Marcius Coriolanus !....
Vised mindig dicsően e nevet.

Harsona- és dobszó

Mindnyájan.

Cajus Marcius Coriolanus !

Coriolanus.

Megyek megmosdani;
Láthatjátok, ha arczom tiszta lesz, hogy
Pirultam-e ?.... mindenkép köszönet;
Lovad használom és azon leszek
Mindenkor, hogy becsületére váljam
Melléknevemnek.

Comínius.

Most el sátrainkba,
A hol megirjuk, mielőtt pihennénk,
Rómának a sikert. Te Lartius, menj
Corioliba, s a küld a legjobbakat
Rómába hozzánk, értekezni mind a
Két rész ügyében.

Lartius.

Jól vagyon, vezér.

Coriolanus.

Hogy gonyolódnak az istenek velem!
Előbb ama fejedelmi díjakat
Elútasítám, és most koldulok
Tábornokomtól.

Comínius.

Szólj; tiéd, a mit kérsz.

Coriolanus.

Itt laktam egykor Corioliban egy
Szegény de jó embernél. Az imént
Mint foglyot láttam, fölhivott segélyül.
De akkor jött elém Aufidius,
S szánalmamom győzött a düh. Bocsásd ki
Szegény gazdámat, kérlek.

Comínius.

Mily szép kérelem!
Fiam hóhéra volna bár, szabad
Lesz, mint a szél. Ereszd el, Titus, őt.

Lartius.

Hogyan híják?

Coriolanus.

Az égre, elfeledtem,

Emlékem bágyadt, oly fáradt vagyok.
Nincs itt borunk?

Cominius.

Menjünk a sátorokba,
Megszárad a vér rajtad. Ideje,
Hogy goudoskodjunk rólad. — Jőjetek.

El mind.

X. jelenés. — A volszk tábor.

Harsona- és kürtszó. Jön T. AUFIDIUS véresen, vele nehány katona.

Aufídius.

Elfoglalák a várost!

Első katona.

De visszaadják jó föltételekkel.

Aufídius.

Föltételekkel!.... mért hogy római
Nem lettem, mert mint volszk nem lehetek
Az, a mi vagyok. Föltételek!.... minő
Föltételekre tarthat számot az, ki
Kegyelmet vár? Ötször vívtam veled
S ötször verél meg engem, Marcius,
S így lenne h' annyiszor jőnénk is össze,

A hányszor eszünk. Az elemekre mondom,
Ha szembe lesz szakállammal szakálla,
Egy elvesz, ő vagy én. Vetélkedésem
Nem olyan tiszta már, mint volt. Előbb
Becsületes csatában vágytam őt
Legyőzni, kard kard ellen .... most akárhogy,
Düh- vagy csalással elejtem.

Első katona.

Ő az ördög.

Aufídius.

Nem oly cseles, de bátrabb. Hősiségem
Meg van mérgezve; tűrvén től' a szennyet,
Magát tagadja meg. Nincs menhely, álom,
Nyomor, betegség, templom, capitól,
Imádkozás vagy áldozás idője
És más engesztelési eszköz, a mely
Kopott jogával csillapitni birná
Gyülölségem. Bárhol lelném is őt,
Ha testvérem házában is, daczára
A vendégszeretet szabályinak,
Szilaj kezem szívébe mártanám!
Menj a városba, nézd meg, hogy kik őrzik,
S ki megy Rómába kezesnek.

Első katona.

És te nem jösz?

Aufídius.

A czipruserdőben várnak reám, a
Malmoktul délre, hozz majd hírt oda,
Hogy s mint áll a világ, hogy a szerint
Intézzem dolgom.

Első katona.

Ugy leend, uram.

El mind.

MÁSODIK FELVONÁS.

I. jelenés. — Róma. Nyilvános tér.

Jön MENENÍUS, SICÍNIUS és BRUTUS.

Menenius.

A jós azt mondja, hogy ma este híreket hallunk.

Brutus.

Jókat vagy roszakat?

Menenius.

Nem a nép kivánsága szerintieket, mert ez nem szereti Marciust.

Sicíníus.

A természet tanítja meg az állatokat barátaik ismerésére.

Menenius.

Ugyan kérlek, kit szeret a farkas?

Sicínius.

A bárányt.

Menenius.

Igen, hogy elnyelje, mint az éhes plebejusok szeretnének tenni a nemes Marciussal.

Brutus.

No hisz ez bárány, valóban, ugy béget, mint a medve.

Menenius.

Ő igazán olyan medve, mely ugy él, mint a bárány. Ti két öreg ember vagytok: egyet kérdek tőletek, feleljetek rá.

A két tribún.

Nos, uram?

Menenius.

Milyen roszaságban szegény Marcius, a melylyel ti ketten nem bővelkedtek?

Brutus.

Ő egy hiba nélkül sem szükölködik, valamennyivel el van látva.

Sicínius.

Különösen kevélységgel.

Brutus.

És a hányjavetiségben minden emberen túljár.

Menenius.

Furcsa biz az. Tudjátok-e ti ketten, mit télnek felőletek itt a városban, magunkat értve, a jobb oldalt. Tudjátok?

A két tribún.

Nos tehát, mit itélnek felőlünk?

Menenius.

Minthogy a kevélységről beszéltetek .... de nem haragusztok meg?

A két tribún.

Nos, uram, nos?

Menenius.

Különben mindegy, mert ez alkalomnak egy igen kicsiny tolvaja nagy mennyiségü türelemtől foszt meg benneteket. Tegyetek kedvetek szerint s haragudjatok, ha ugy tetszik, ha örömet szerez nektek a harag. Kevélységről beszéltek; hejh, ha a hátatok mögé láthatnátok, s jó magatokat belsőképen vizsgálat alá vennétek. Tennétek csak ezt!

Brutus.

Hát aztán, uram?

Menenius.

Hát aztán olyan érdemetlen, kevély, kegyetlen makacs tisztviselő párt (más szavakkal bolondokat) födöznétek fel, a minőket csak kapni Rómában.

Sicínius.

Menenius, téged is nagyon jól ismernek ám.

Menenius.

Ismernek, mint jókedvü patriciust és olyat, a ki szeret egy-egy pohár tüzes bort, melyben egy csepp szeliditő Tiberis-víz sincs; mondják, hogy annyiban tökéletlen vagyok, a mennyiben az első vádlót pártolom, hogy minden csekélységre indulatoskodom, s hogy többet mulatok az éj hátuljával, mint a reg homlokával. A mit gondolok, kimondom, s roszakaratomat kilehelem. Ha találkozom ilyen politicusokkal, mint ti (Lycurgusoknak nem nevezhetlek) s ha az ital, melyet nyujtotok, nem ízlik: félrerántom a képemet. Nem mondhatom, hogy „uraságaitok igen jól fejezték ki magokat“, ha majd minden szavatokból kirí a szamár; és ámbár el kell türnöm, ha valaki tiszteletreméltó férfiaknak nevez benneteket, de azok gyalázatosan

hazudnak, kik azt mondják, hogy emberséges képetek van. Ha ezt látjátok microcosmustok földabroszán, következik ebből, hogy engem nagyon jól ismernek? Mi roszat böngészhet vak látástok ezen jellemből arra nézve, hogy engem nagyon jól ismernek?

Brutus.

Eredj, uram, eredj; eléggé ismerünk.

Menenius.

Ti sem engemet nem ismertek, sem magatokat, sem más egyebet. A ti nagyravágyástok, szegény ficzkóktól süvegeltetni és bókokat nyerni. Eltarisznyáztok egész egy istenadta délelőttet, hallgatva egy narancsos kofa és csaplár czivódását, s elhalasztjátok a három filléres pört a következő törvényszékig. Ha valami ügyet terjeszt elétek két párt, s történetesen egyet csavarít rajtatok a kólika, olyan képeket ráncsotok, mint az alakosok, kitüzitek a véres zászlót a türelem ellen, s éji edény után ordítva véresen eresztitek el a pört, melyet kihallgatástok még jobban összegabajított. Annyiban szereztek békét az ügyesbajosok közt, hogy mind a két részt összegazemberezitek. Derék legények vagytok, nagyon.

Brutus.

Eredj, eredj, jól tudják felőled, hogy különb vagy bohócznak az asztalnál, mint birónak a capitoliumban.

Menenius.

Még papjaink is gúnyolódókká válnak, ha ilyen nevetséges személyekkel találkoznak, mint ti. Ha legczélszerűbben beszéltek, még az sem ér annyit se, mint szakállatok mozgása, szakállatok pedig nem érdemli azt a tisztességes sírt, hogy egy kontár szabó vánkosát tömjék ki véle, vagy hogy szamár nyergébe temessék. De nektek azt kell mondanotok: Marcius kevély! holott ő egy maga testvérek közt is ér annyit, mint valamennyi nagyapátok Deucalion óta, ámbár közülök a java alkalmasint firól fira hóhér volt. Jó estét uraságtoknak; további mulatásom veletek megrontaná agyvelőmet, miután ti a plebejus barmok pásztorai vagytok. Leszek oly vakmerő, s bucsút veszek tőletek.

BRUTUS és SICÍNIUS hátramegy. Jön VOLUMNIA. VIRGÍLIA, VALERIA.

Hogy vagytok, szép és nemes hölgyek? a

hold, ha földi volna, sem volna nemesebb nálatok. Hová követitek oly gyorsan szemeiteket?

Volumnia.

Érdemes Menenius, fiam Marcius közeledik. Juno szeretetére kérlek, ereszsz bennünket.

Menenius.

Hah, Marcius haza felé tart?

Volumnia

Igen, tisztelt Menenius, s a legjelesebb magaviselettel.

Menenius.

Neked nyujtom, Jupiter, fővegemet és köszönetemet Marcius haza jön!

Kéthölgy.

Igen is, ugy van.

Volumnia.

Ime, itt levele; a senatusnak is küldött nejének is, s ugy hiszem, otthonn a te számodra is van.

Menenius.

Ma este az egész házamat leitatom. Levelem van tőle?

Virgília.

Igen, minden bizonynyal van leveled. Láttam.

Menenius.

Levél a számomra? ez képes engem hét esztendeig egészségben tartani, s ez alatt az egész idő alatt csak ugy komázok az orvossal. Galenus legfölségesebb rendelvénye ezen óvószerhez képest csak kuruzslás, s annyit ér, mint valami ló-ital. Nincs megsebesítve? mert ugy szokott haza jöni.

Virgília.

Oh nincs, nincs, nincs!

Volumnia.

Oh, ő meg van sebesitve, hála istennek!

Menenius.

Én is azt mondom, ha nincs nagyon megvagdalva. Vajon hoz-e győzelmet zsebében? Ugy illenek neki a sebek.

Volumnia.

A homlokán van megsebesítve, Menenius. Harmad izben jön haza tölgykoszoruval.

Menenius.

Jól megtanitotta Aufídiust?

Volumnia.

Titus Lartius írja, hogy együtt vívtak, és Aufídius megfutamodott.

Menenius.

Jól is tette, a felől biztosíthatom, mert ha

ott megáll előtte, olyat kap, a mit én föl nem vettem volna Coriolinak minden szekrényeért s az aranyért, mely azokban van. Tudja ezt a senatus?

Volumnia.

Jertek, hölgyeim .... igen, igen, a senatus kapott levelet a vezértől, melyben ez a háboru minden érdemét fiamra ruházza. Ő e táborozásban minden előbbi tetteit fölülmulta.

Valeria.

Valóban, csodálatos dolgokat beszélnek róla.

Menenius.

Csodálatosokat? kezeskedem is hogy nem érdemetlenül.

Virgília.

Adják istenink, hogy igazak legyenek.

Volumnia.

Igazak? oh!

Menenius.

Igazak? esküszöm, hogy azok. Hol van megsebesítve? A tribunokhoz, kik előre jönnek. Isten tartsa meg uraságtokat; Marcius haza jön, most még több oka van, kevélynek lennie. — Hol van megsebesitve?

Volumnia.

Vállán és bal kezén. Majd mutathat elég sebhelyet a népnek, ha hivatalért folyamodik. Tarquín elűzetésekor hét seb esett rajta.

Menenius.

Egy a nyakán s kettő a czombján .... én ugy tudom hogy kilencz.

Volumnia.

Ez utósó háború előtt huszonöt sebe volt.

Menenius.

Most van huszonhét. Minden sebe egy-egy ellenség sírja volt. Örömzaj és harsonák. Halljátok a harsonákat!

Volumnia.

Ezek Marciusnak hirdetői! zaj
Előzi őt meg, s könny marad mögötte,
Izmos karjában a sötét halál,
Kinyujtja, és sok ember sírba száll.

Jeladás; harsonák hangzanak. Jön COMÍNIUS és TÍTUS LARTIUS, köztök CORIOLANUS, fején tölgykoszorú; kapitányok, katonák, hirnök.

Hirnök.

Tudjátok meg, hogy Marcius maga
Harczolt Corioliban, s ott hősisége
A Cajus Marciushoz új nevet nyert,
Ezen tisztes név Coriolanus.... üdvöz

Légy Rómában, hires Coriolanus!

Harsonák.

Mind.

Légy üdvöz itt, hires Coriolanus!

Coriolanus.

Ne többet már, ez sérti szívemet;
Ne többet, kérlek.

Comínius.

Im, uram, anyád...

Coriolanus.

Oh!
Tudom, kéréd az isteneket, hogy engem
Segítsenek. Letérdel.

Volumnia.

Kelj föl, hős katonám!
Szép Marcius, vitézi Cajusom,
És tetteiddel szerzett új neved
Hogy is van? Coriolanus, úgy-e bár?
De nőd....

Coriolanus.

Üdvöz légy, kedves hallgatóm!
Nevettél volna-e halálomon,
Hogy diadalmamon sírsz? kedvesem,
Ez a corioli özvegyek s fiatlan
Anyákhoz illő.

Menenius.

Áldjanak istenink!

Coriolanus.

S te még élsz? Valeriához. Oh bocsánat,
asszonyom.

Volumnia.

Hová forduljak? üdvöz légy körünkben;
Vezér, te szinte, s valamennyien!

Menenius.

Ezerszer üdvöz légy! nevetni, sírni
Tudnék; nehéz s könnyű vagyok. Üdvözöllek.
Átok szakítsa ki szivét, a ki
Nem lát örömmel. Róma titeket
Imádjon, hármatokat; hanem, hitemre,
Van itt néhány vén vadfa, melyeken
Az oltás nem fog. — Jó napot, vitézek!
Mi a csalánt csalánnak híjuk, és a
Bolondot csak bolondnak.

Comínius.

Mindig egy.

Coriolanus.

Mindig Menenius, mindig az.

Hirnök.

El, itt az útból!

Coriolanus nejéhez és anyjához.

Kezedet s tiédet;
Előbb, mint házam árnyékába lépek,

Nézzünk el a jó patriciusokhoz,
A kiktül nem csak üdvözlést nyerék, de
Megtisztelést is.

Volumnia.

Én megértem azt,
Hogy fő ohajtásom s ábrándaim
Beteljesültek; egy van hátra még,
És ezt te néked, nem kételkedem, hogy
Megadja Rómánk.

Coriolanus.

Tudd meg, jó anyám, a
Magam utján inkább szolgájokleszek, mint
Urok különben.

Comínius.

El a capitólba!

Harsonák, kürtök. Elmennek oly ünnepélyesen, mint jöttek. A tribúnok maradnak.

Brutus.

Minden nyelv róla szól s a gyönge szem
Üveggel nézi őt. A csacska dajkák
Jajgatni hagyják csecsemőiket,
Őt emlegetvén elragadtatással.
A konyhalyány legszebb vásznát köti
Füstös nyakára s a falakra mászik.
Megtömve minden, bódék, ablakok

A fúladásig. Háztetők gerinczén
Ül a sokaság, és mind iparkodik
Őt nézni. Ritkán látható papok
Furódnak a tömeg közé, helyet
Szerezni a köznép közt. Fátyolos nők
Od'adják arczuk pirját és fejérét
A kéjelgő s a forró ajku Phoebus
Zsákmányaúl. Oly zaj van, mintha egy
Isten, ki őt vezérli, emberi
Lényébe bújt vón csellel, s adta volna
A kellemet rá.

Sicínius.

Consul lesz maholnap,
Fogadni mernék.

Brutus.

Ugy lefekhetünk
Mindaddig, míg az ő hatalma tart.

Sicínius.

Nem fogja ő méltóságát szerényen
Viselni végig; elveszíti azt is,
Mit eddig nyert.

Brutus.

Ez a vigasztalás.

Sicínius.

Hidd el, hogy a nép, kit képviselünk,

Felejti majd bármily kis alkalomkor
Rosz indúlatból újabb érdemét;
S hogy ád alkalmat, olyan bizonyos,
Mint, hogy kevély.

Brutus.

Hallám eskünni őt,
Ha consulságért folyamodni fog,
Nem jő a térre, és nem ölti fel
Az alázatosság ócska köntösét, s nem
Mutatj' a népnek, mint szokás, sebeit,
Koldulni a büdös szájaktul.

Sicínius.

Jól van.

Brutus.

Ekkép beszélt. Oh, inkább abba hagyja,
Mint így szerezze meg, ha a nemesség
Rá nem segíti.

Sicínius.

Én ugyan kivánom,
Hogy ez legyen szándéka, és ezen terv
Szerint működjék.

Brutus.

Meglásd, megteszi,

Sicínius.

Akkor megérjük, a mit ugy kivánunk;
Ő bukni fog.

Brutus.

Meg is kell buknia,
Máskép mi járunk így. Rá kell beszélnünk
A népet, hogy gyűlölte mindig őt, hogy
Őszvérekké változtatná, ha birná,
Hogy elnémitná szószólóikat,
És a szabadságból őket kiverné,
Hogy nem teszen föl bennök több erőt
S tehetséget, több lelket, mint van a
Tevében, mely azért tápláltatik csak,
Hogy hordja a tehert, s jól megverik, ha
Eldől alatta.

Sicínius.

Ilyetén beszédtől,
Ha majd a népet lázadó daczával
Legjobban bántja: (s ez meglesz, mihelyt
Ingerlik, a mi könnyü, mint kutyát
Uszítni juhra,) lángra lobban a
Száraz tarló, s e lángok őt örökre
Be fogják feketitni.

Követ jön.

Brutus.

Mi baj?

Követ.

A capitólba hínak. Híre van,

Hogy Marcius consul lesz. A vakok
Tolonganak, hogy hallják, és a némák,
Hogy lássák őt. Agg hölgyek keztyüket
S az ifjú hölgyek kendőket dobának
Felé, a hol ment. Bókolt a nemesség,
Mint Jupiter szobránál; és a nép
Örömzajából mennydörgést csinált
S záport a fölhányt fövegekből. Ilyet
Még nem láttam.

Brutus.

Jerünk a capitólba.
Szemünk s fülünk a jelené legyen,
S szivünk a sikeré.

Sicinius,

Veled megyek.

El mindnájan

II. jelenés. — Ugyanott. A capitól.

Jön két törvényszolga; párnáket raknak.

Első szolga.

Jöszte, jöszte, ezennel itt lesznek. Hányan iparkodnak a consulságra?

Második szolga.

Azt mondják, hárman; de minden ember hiszi, hogy Coriolanus nyeri el.

Első szolga.

Ez derék legény, de kegyetlenül kevély s nem szereti a köznépet.

Második szolga.

Valóban, volt elég nagy ember, ki hizelgett a népnek, pedig nem szerette soha ; voltak ismét elegen, kiket a nép szeretett, s maga sem tudta, miért? s így, ha szeretnek, nem tudják mi végett, s ha gyülölnek, annak sincs jobb oka. Azért ha Coriolanus nem törődik vele, hogy szeretik-e vagy gyűlölik, ez azt bizonyitja, hogyon jól ismeri gondolkodásukat ; az ő nemes gondtalansága ezt világosan kimutatja.

Első szolga.

Ha nem törődnék vele, hogy szeretik-e vagy sem, részrehajlatlanul állna köztök s nem tenne velök se' jót se' roszat ; de ő jobban igyekszik gyűlölségüket megnyerni, mint a mennyire azok képesek ezt teljesiteni, és semmit el nem mulaszt, a miben teljesen kimutathatja irántok ellenséges indulatát. Már pedig a nép gyülölségére és nem tetszésére iparkodnia épen oly gonoszság, mint az, mit ő nem helyesel : hizelegni szeretetéért.

Második szolga.

Nagy érdemeket szerzett ő hazájától, s az ő emelkedése nem oly kényelmes lépcsőkön történt, mint azoké, kik, a nép előtt magokat udvariasan hajtogatva, süvegéléssel jutottak a hírre és tiszteletre, minden egyéb tett nélkül. Ő ellenkezőleg annyira beülteté dicsőségét szemeikbe és tetteit szivökbe, hogy erről hallgatni és ezt meg nem vallani, hálátalan igaztalanság, elferdíteni pedig oly gazság volna, mely maga magát meghazudtolván, roszalást és szemrehányást vonna magára mindenkitől, a ki hallaná.

Első szolga.

Ne többet róla, ő érdemteljes ember. Helyet, helyet; jönek.

Jeladás a harsonákkal. Jön, a lictorok után COMINIUS consul, MENENIUS, CORIOLANUS, több senator SICINIUS és BRUTUS. A senatorok elfoglalják helyeiket, a tribunok szintén.

Menenius.

Bevégezvén a volszk ügyet s haza
Rendelvén Titus Lartiust, ezen
Másód-gyülésünk legfő pontja lesz,

Díjazni a nemes szolgálatot, mely
Honáért ennyit tön. Kérlek tehát,
Komoly s nagyon tisztelt apák, hogy a
Jelen consult, ki sikeres hadunk
Vezére volt, hagyjátok szólani
A hősiségről, melyet végbevitt
Cajus Marcius Coriolanus, a ki
Azért van itt, hogy érdemei szerint
Köszönjünk néki.

Első senator.

Jó Cominius, szólj.
Rövidség kedveért ne hagyj ki semmit;
Előbb szegény a hon díjazni őt, mint
Kedvünk hiányzik rá. Népszónokok,
Kérünk, figyeljetek barátilag,
S birjátok rá a népet, hogy velünk
Majd egyetértsen.

Sicinius.

Jó egyezkedés
Végett vagyunk itt; hajlandó szivünk
Tisztelni és elősegitni e
Gyülés ügyét.

Brutus.

Ezt annál szívesebben
Teszszük, ha nyájasb véleménye van

A nép felöl, s jobban becsüli, mint
Becsülte.

Menenius.

Ejh, ez nem való ide.
Inkább ne szóltatok vón. Tetszik-e
Hallgatnotok Cominiust?

Brutus.

Szívesen, de
Inkább helyén volt észrevételem, mint
Ezen feddés.

Menenius.

A népnek ő barátja,
De hálótársa nem leszen. Derék
Cominius, szólj.

Coriolanus fölkel s indul ki.

Ülj le a helyedre.

Első senator.

Foglalj helyet; ne szégyeld hallani
Höstettidet.

Coriolanus.

Bocsánat, uraim,
Sebeimet inkább meggyógyitom ujra,
Mint halljam, hogy mi módon kaptam őket.

Brutus.

Uram, remélem, nem beszédem űz el.

Coriolanus.

Nem, uram; de míg a harczban gyakran
álltam,
Futék a szótól. Nem hizelgetek s igy
Nem sértetek ti. És én szeretem.
A népet, mint érdemli.

Menenius.

Kérlek, ülj le.

Coriolanus.

Inkább vakarnám a napon fejem
A harczi zajnál, mint henyélve halljam
Nagyítni semmiségemet. El.

Menenius.

Tribúnok.
Hogy hízelegne ő fajotoknak, a hol
Ezer közt egy jó van?.... látjátok: inkább
Koczkára tette minden tagjait
A hírért, mint annak hallásaért csak
Egyik fülét! — Kezd el, Cominius.

Cominius.

Hangom hiányzik; gyöngén nem szabad
Coriolanusról beszélni. — Közhit,
Hogy a vitézség fő erény, s leginkább
Válik diszér' a birtokosnak; igy
Az emlitettem férfihoz hasonló

Nincs a világon. Már tizenhat éves
Korában, hogy Tarquin meglepte Rómát,
Harczolt a többi előtt. Dictatorunk
(Kinek dicsőség!) látta víni őt,
Midőn amazon-állával kergeté
A szőrös képeket. Megmente egy
Szorított rómait, s a consul látta, hogy
Lesujta három ellent; térdre ejté
Magát Tarquint is. E napon, midőn
A szinpadon még asszonyt játszhatott vón,
Csatában férfi volt. Tölgykoszorú
Lett a jutalma. Kis gyermek korában
Lőn férfivá, s igy nőtt, miként a tenger,
S azóta ő tizenhét ütközetben
Egy kardnak sem hagyott babért. Utósó
Tettére, Coriolin kül s belül',
Már erre nincs szó. Gátlá a futókat,
S példáján a gyávák játék gyanánt
Vevék a vészt. Mint a hajó előtt
A hullám, ugy hajlott előtte a nép
S hullott le. Kardja, e halál pecsétje,
Ölt, a hová csak ért. Egy vér vala.
Tetőtül talpig, minden mozdulását
Halálhörgés követte. Egyedül ment
Be a vészes városkapun, s befesté

Kerülhetetlen balsorssal; kijött
Segély nélkül, s megvíta új erővel
Coriolit, mint egy csillag. Most övé
Minden; de ekkor harczi zaj veré föl
Serény lelkét, és kettős lelkesülés
Élénkité föl fáradt tagjait.
Jött a csatába, és itt párologva
Rohant az emberéletek fölött, mint
Az örök romlás, s míg nem lett a mienk
A város és a harcz, meg nem állt
Lélekzet-vételért sem.

Menenius.

A dicső!

Első senator.

Nem tisztelhetjük úgy meg, hogy reá
Méltó ne volna.

Comínius.

A zsákmányt megveté.
A drágaságokat silány szemétnek
Tekinté csak. Kevesbet követel, mint
Mit a fösvénység adna. Tettei
Jutalma az, hogy tette. Idejét
Eltölté, s néki ez elég.

Menenius.

Valódi
Nemes. Hivassuk.

Első senator.

Hídd be Coriolanust.

Szolga.

Im érkezik.

CORIOLANUS jön.

Menenius.

Örömmel választ, Coriolanus, a
Tanács consulnak.

Coriolanus.

Néki áldozom
Éltem s szolgálatom.

Menenius.

Most már csak a
Néphez kell szólnod.

Coriolanus.

Kérlek, mentsetek föl e
Szokás alól; én föl nem ölthetem
Ama ruhát, hogy esdjek meztelen
A voksokért sebeim miatt. Tegyétek
Hogy elkerüljem.

Sicínius.

A nép megkivánj' a
Magáét, egy szikrát sem enged a
Bevett szokásokból.

Menenius.

Mit unszolod?....
S te, kérlek, tégy a rendszabály szerint,
Vedd át oly módon méltóságodat,
Mint eldődid vevék.

Coriolanus.

Ez oly szerep,
Melyet pirulva játszanám; s szeretném,
Ha elvennők a néptől.

Brutus.

Hallod ezt?

Coriolanus.

Hetvenkedjem, hogy ezt és ezt tevém?
Mutassam a nem-fájó sebhelyet,
(Mit rejtenem kén) mintha egyedűl
Miattok kaptam volna.

Menenius.

Hagyd el ezt.
Vegyétek pártfogás alá ügyünket,
Népszónokok. S nemes consul, neked
Üdv s tisztelet!

Senatorok.

Üdv s tisztelet neked, Coriolanus!

Harsonák. A senatorok el.

Brutus.

Látod, hogyan fog bánni majd a néppel?

Sicinius.

Csak észre vegyék szándékát. Megvetőleg
Fog kérni, mintha olyat kérne, a mit
Megadniok kell.

Brutus.

Jer, tudtokra adni
Eljárásunkat. A vásár terén
Várnak bennünket, ugy tudom.

El mind a ketten

III. jelenés. — Ugyanott. Forum.

Polgárok jönek

Első polgár,

Ismétlem, ha kérni fogja voksainkat, nem tagadhatjuk meg tőle.

Második pogár.

De meg, uram, ha akarjuk.

Harmadik polgár.

Hatalmunkban van, ezt megtenni, csak hogy ez olyan hatalom, melynek végbevitelére nincs hatalmunk, mert ha megmutatja nékünk sebeit és elmondja tetteit, be kell mártanunk nyelveinket a sebekbe, s érettök szólanunk; igy ha

lelmondja nemes tetteit, nekünk is el kell mondanunk nemes elismerésüket. A hálátlanság szörnyüség, s ha a sokság hálátlan, ez annyi, mint a sokaságot szörnyeteggé tenni; a szerint, annak tagjai levén, magunkat szörnyeteg tagokká tennők.

Első polgár.

S hogy különbeknek nem tartanak bennünket, nem igen sok hija van, mert midőn a gabona dolgában föltámadtunk, ő maga sem átalott bennünket sokfejü tömegnek nevezni.

Harmadik polgár.

Többen adták már nekünk e nevet; nem azért, hogy fejeink közül némelyik barna, némelyik fekete, némelyik kopasz, hanem hogy elménk olyan sok szinü; és én ugy hiszem, ha minden elménczségünk egy koponyából eredne is, ki keletre, ki délre, ki éjszakra, ki nyugatnak röpülne, s ha megegyeznének is, hogy egy úton haladnak, azonnal ott volnának az észak-tü minden pontjain.

Második polgár.

Ugy gondolod? Hát az én elménczségem vajon merre repülne?

Harmadik polgár.

Oh, a tied nem jönne ki oly hirtelen, mint más emberé, mert nagyon bele van sutulva ebbe a tuskófejbe; de ha szabadon volna, bizonynyal dél felé szállna.

Második polgár.

Mért arra?

Harmadik polgár.

Hogy ködbe veszszen! ha három negyede rothadt gőzbe oszlanék, a negyedik része lelkiismeretességből visszafordulna, hogy téged megházasitni segítsen.

Második polgár.

Te csak mindig tele vagy ilyen furcsaságokkal. No hiszen jól van no.

Harmadik polgár.

El vagytok-e tökélve, mindnyájan rá szavazni? de az mindegy, a többség mellette lesz. Annyit mondok, ha a néphez hajolna, nem volna különb ember nála.

Jön CORIOLANUS és MENENIUS.

Ime itt jön, még pedig az alázatosság köntösében, vigyázzunk magaviseletére. Ne álljunk igy együtt, hanem menjünk arra, a hol áll,

egyenként, kettenként és hármanként. Mindegyikünknek el kell mondania kérelmét, mi által valamennyien részesülünk a megtiszteltetésben, hogy saját nyelveinkkel adjuk neki szavazatunkat; azért kövessetek, megmutatom, hogy menjetek el mellette.

Mindnyájan.

Jól van, jól van. El mind.

Menenius.

Uram, nem ugy van; hisz legjobbjaink
Ekkép tevének.

Coriolanus.

Mit mondjak tehát?....
Uram, kérlek..... Hah, dögvész! nyelvemet
Nem birhatom rá.... Nézd, uram, sebeim,
A hont szolgálva kaptam, a midőn
Testvéreid közül sok orditott
S futott saját dobunktól.

Menenius.

Istenek!
Ilyet ne mondj. Kérd, hogy gondoljanak rád.

Coriolanus.

Gondoljanak rám? akaszszák fel öket!

Inkább felejtsenek, mint az erényt, mit
Hiába vernek papjaink beléjök.

Menenius.

Mindent lerontasz. Ugy beszélj velök,
A mint tanácsos; kérlek. El.

Jön két polgár.

Coriolanus.

Mond nekik, hogy
Mossák meg képök és fogok. — Itt jön egy pár.
Uram, tudod, mi végett állok itt.

Első polgár.

Tudom; mond meg, mi bírt reá, uram?

Coriolanus.

En érdemem.

Második polgár.

Ten érdemed?

Coriolanus.

Nem is
Kivánatom.

Első polgár.

Mit, nem kivánatod?

Coriolanus.

Nem, uram,

Soh' sem kivántam a szegényeket
Koldúlással zavarni.

Első polgár.

Gondold meg, hogy ha nyujtunk valamit,
Mi is remélünk nyerni általad.

Coriolanus.

Jól van; mi hát a consulságnak ára?

Első polgár.

Az ára: baráti kérelem.

Coriolanus.

Baráti?
Hát, kérlek, add. Mutathatok sebet,
Ha majd magunk leszünk. Jó szót, uram!
Mit mondasz rá?

Második polgár.

Tisztelt úr, megkapod.

Coriolanus.

Megalkuvánk, uram.
Két érdemes voksot már koldulék. Az
Alamizsna megvan. Isten hírivel!

Első polgár.

Ez még is furcsa egy kicsit.

Második polgár.

Ha ujra
Adnám szavam.. ... no, mit se' tesz.

El ketten.

Jön két más polgár.

Coriolanus.

Kérlek benneteket, ha szavatok hangjával összeüt, hadd legyek consul; íme rajtam a szokott köntös.

Harmadik polgár.

Érdemesen viselted magadat hazád irányában, meg nem is viselted magad érdemesen.

Coriolanus.

E talány?

Harmadik polgár.

Ellenséginek ostora voltál, barátinak veszeje voltál. Valóban, te nem szeretted a népet.

Coriolanus.

Annál többre kell engem beesülnötök, hogy szeretetemet nem alacsonyítottam le. Hízelkedni fogok, uram, megesküt testvéremnek, a népnek, hogy több érdemet arassak nála; ez olyan tulajdonság, a mit szívesen vesz.... s miután választásuk bölcsesége inkább akarja birni kalapomat, mint szivemet: betanulom a kedveltető hajlongást, s iparkodni fogok majmolni, t. i. utánozni valamely népszerű férfi varázsát, s ezt bőkezüleg közlöm minden emberrel, a ki kívánja. Annak okáért kérlek, hadd legyek consul.

Negyedik polgár.

Reméljük, hogy barátot nyerünk benned, s azért szivesen szavazunk rád.

Harmadik polgár.

Sok sebet kaptál hazádért.

Coriolanus.

Nem akarom hitelesíteni tudományodat azzal, hogy ezeket mutassam. Nagyra becsülöm szavazatodat, s igy nem háborgatlak tovább.

Mind a két polgár.

Az istenek boldogitsanak, uram, szivünkből kivánjuk. El.

Coriolanus.

Mi édes hangok!
Inkább meghalni, éhen veszni, mint
Koldulni a megérdemelt dijért.
Mért álljak én e farkasbörben itt,
S kérjek fűtől-fától szükségtelen
Bizonyságot? Mert a szokás kivánja!
Ha mindenben követjük a szokást,
A régi por söpretlenül marad,
S oly hegymagasra nő a rosz, hogy a jó
Fölül nem mulja. Nem vagyok bolond,
Inkább legyen dicsőség s hivatal

Akárkié. — Felén már túl vagyok,
Átkinlódom hát a másik felén is.

Más három polgár jön.

Itt jő nehány voks. —
Szavazzatok rám, értetek csatáztam,
Ti értetek viraszték, értetek van
Rajtam huszonnégy seb, s kétszer kilencz
Csatát láték, hallék; ti értetek
Tettem hol ezt, hol azt. Szavazzatok rám;
Szeretném a consulságot, valóban.

Ötödik polgár.

Ő nemesen viselte magát; minden becsületes ember rá fog szavazni.

Hatodik polgár.

Hadd legyen tehát consul. Az istenek boldogítsák őt s tegyék a nép barátjává.

Mind.

Amen, amen. Az isten tartson meg, nemes consul.

Coriolanus. A polgárok el.

Érdemes voksok!

Visszajön MENENIUS; vele BRUTUS és SICINIUS.

Menenius.

Kiálltad, a mit kelle. A tribúnok

Reád ruházzák a nép voksait.
Mostan, felöltve tiszted jeleit,
Menj a tanács elé.

Coriolanus.

Meg van tehát?

Sicinius.

A kérelem-szokást beteljesitéd,
A nép megválasztott, s fölhivatol, hogy
Gyűlésbe jöj és elfoglald helyed.

Coriolanus.

Hol? a tanácsháznál?

Sicinius.

Ott, Coriolanus.

Coriolanus.

Vehetek rám más ruhát?

Sicinius.

Vehetsz, uram.

Coriolanus.

Teszem tüstént, s ha újonnan magamra
Ismérek, a tanács elé megyek.

Menenius.

Társad leszek. Ti nem jöttök velünk?

Brutus.

A népet várjuk.

Sicinius.

Isten véletek.

Coriolanus és Meneniusel

Megkapta, s mint szeméből látható,
A szive ég.

Brutns.

Kevély szivvel viselte az
Alázatosság köntösét. A népet
Szétoszlatod?

Visszajönnek a polgárok.

Sicinius.

Nos, társim, megválasztátok őt?

Első polgár

Reá szavaztunk.

Brutus.

Adják istenink, hogy
Hajlandóságtokat megérdemelje.

Második polgár.

Amen. Szegény, súlyatlan véleményem
Szerint, gúnyolt, midőn esdett.

Harmadik polgár.

Valóban,
Csúfolt bennünket nyilvánságosan.

Első polgár.

Nem, ez csak szólásmódja, nem csufolt.

Második polgár.

Magad vagy köztünk, azt mondó, hogy ő
Nem bánt velünk csúful; nem is mutatta
Erdemjelét, honáért nyert sebeit.

Sicinius.

Ezt csak tevé....

Polgárok.

Nem látta senki sem.

Harmadik polgár.

Mondá: magánhelyen mutathat sebeket,
S kalapját megvetőn billentve szólt:
„Consul szeretnék lenni, s az ős szokás csak
Megegyezésetekkel engedi;
Szavazzatok rám.“ A midőn igértük:
„Köszönöm“ mondá, „a voksot köszönöm,
Az édes voksot.... most szavaztatok,
Végzők ügyünket.“ Hát nem csúfolás ez?

Sicinius.

Dőrék valátok ezt nem látni? vagy
Láttátok, s mégis gyermekmódra rá
Szavaztatok?

Brutus.

Miért nem beszéltetek, mint
Tanitánk? Még midőn hatalma nem volt,
Csak mint közember szolgált a hazának,

Már ellenségetek volt; a szabadság
S jogaitok ellen szólt mindig, miket
Az állománytól bírtok. S most midőn
Hatalmat nyert, ország-kormányozást,
Ha most is megmarad rosz indulatja
A nép iránt: nem tennen voksotok
Lesz átkotok? Kellett vón mondani,
Hogy érdemét tekintve nem igényel
Ugyan sokat, de voksaitokért
Emlékezzék reátok szivesen,
S rosz indulatját változtassa jóvá,
S legyen baráti főtök.

Sicinius.

Ily beszéd, mint
Előre mondók, meghatotta volna
Lelkét s szivét: s vagy jó igéretet
Csalt volna tőle, melyre őt adandó
Alkalmakon figyelmessé tehetnők,
Vagy megsértette vón komor kedélyét,
Mely nem tür semmit, a mi egybe' másba
Korlátozná, s igy feldühítve őt,
Fordíthatátok hasznotokra mérgét,
S meg nem választatik.

Brutus.

Vevétek észre,

Hogy megvetett nyilvánosan, midőn
Szüksége volt reátok? s hiszitek,
Hogy megvetése nem lesz elzuzó most,
Midőn rátok tiporhat? Testetekben
Miért nincs szív! Azért van nyelvetek, hogy
A józan ész ellen kiáltsatok?

Sicinius.

Máskor kérelmeket tagadtatok meg,
S most arra, a ki nem kért, de csufolt,
Reá szavaztatok!

Harmadik polgár.

Nem iktaták be, visszavonható még.

Második polgár.

És visszavonjuk!
Ötszáz ilyen voksért kezeskedem.

Első polgár.

És én ezerért, s r'ádás barátaik.

Brutus.

El innen rögtön, s mondjátok nekik, hogy
Oly consult választottak, a ki őket
Szabadságuktól fosztja meg, s kutyákként
Elnémitandja, melyek ugatásért
Tartanak, s mégis oly sokszor verik meg,
Midőn ugatnak.

Sicinius.

Gyűljenek össze mind,
S döntsék le jobb megfontolás után
E balga választást. Mondjátok el, mily
Kevély, hogy mindig gyülölt bennetek,
S mily gőggel hordta 'z alázat köntösét,
S hogyan gunyolt. Csupán a szeretet,
Szolgálatit tekintve, nem hagyá most
A bántó módot észrevennetek,
Mely csúfoló, illetlen modorú volt
Ős gyülöleténél fogva.

Brutus.

Fogjatok
Mindent reánk, hogy (gátot nem tekintve)
Mi voltunk rajt', nektek ki kelle őt
Neveznetek.

Sicinius.

Mondjátok azt, hogy inkább
Parancsainkra, mint jó kedvetekből
Választottátok őt, hogy lelketek
Eltelve volt azzal, mit tennetek
Kellett, nem a mit akartatok, s ezért
Szavaztatok rá kölletlen. Mi ránk
Fogjátok.

Brutus.

Minket ne kiméljetek.
Mondjátok, hogy mi vertük fejetekbe:
Szolgálni mily ifjan kézdé honát,
S szolgálja folyvást. . . . . hogy honnét ered,
A bajnok Marciusoktól. . . . őse volt
Numának unokája, Ancus, a ki
A nagy Hostílius királyt követte. . . .
Ezen házból volt Quintus s Publius, kik
Csatornákon legjobb vizet hozának;
És Censorínus, népkedvencz, ki e nevet
Két ízbeni censorságaért nyeré,
Az ő nagy őse volt.

Sicinius.

Ily sarjadék,
S maga is megérdemlé azonfölül
E szép helyet; mi mondtuk, hogy vegyétek
Őt pártfogás alá. . . . de vélitek,
Multját s jelenjét öszvevetve, hogy
Ellenségtek, s a gyors megegyezést
Eltörlitek.

Brutus.

Mondjátok: nélkülünk így
Nem tettetek vón. . . . mindig ezt a húrt;

S azonnal, hogy ha számot húztatok,
El a capitólba.

Polgárok.

Jó. Majd mindenik
Sajnálja a választást. A polgárok el.

Brutus.

Menjenek hát;
Tanácsosabb most e fölzendülés,
Mint várni később még nagyobb veszélyre.
Ha visszalépésökre, mint szokása,
Fölingerül: vigyázunk rá s dühéből
Hasznot huzunk.

Sicinius.

Jer a capitoliumba,
Legyünk előbb ott, mint a népfolyam:
Lássék saját szándékának (miként
Részint az is), mihez mi ösztönöztük.

El mind a ketten.

HARMADIK FELVONÁS.

I. jelenés. — Ugyanott. Utcza.

Kürtök. Jőnek CORIOLANUS, MENENIUS, COMINIUS, TITUS, LARTIUS, senátorok, patriciusok.

Coriolanus

Megint háborgott hát Aufidius?

Lartius.

Igen, uram s ez okból végezők
A frigykötést oly hirtelen.

Coriolanus.

És így a volszk nép úgy áll, mint előbb;
Kész rajtunk ütni ismét kedvező
Időben?

Cominius

Ugy meg vannak rontva, consul,
Hogy egy hamar nem látjuk lengeni
Zászlóikat.

Coriolanus.

Aufidiust ki látta?

Lartius.

Ótalmam alá jött, s szidta nemzetét,
Hogy elveszíté csúfondárosan
A várost; aztán Antiumba tért.

Coriolanus.

Beszélt rólam?

Lartius.

Beszélt uram.

Coriolanus.

Miket?

Lartius.

Hányszor jött össze kardosan veled;
Hogy a világon mindenek fölött
Téged gyülöl, hogy minden vagyonát
Koczkáztató zálogba tenni kész, csak
Győződ lehessen.

Coriolanus.

Antiumban él?

Lartius.

Ott, Antiumban.

Coriolanus.

Bár lenne fölkeresni őt okom, hogy
Ellenszegüljek néki. Lartiushoz Jó napot honn!

Jön SICÍNIUS és BRUTUS

Im, itt a néptribúnok, nyelvei
A község szájának. Nem szívelem,
Mert oly tekinrélylyel diszelgenek, mit
Nem türhet a nemesség.

Sicínius.

Ne tovább!

Coriolanus.

Mi történik?

Brutus.

Maradj; tovább haladnod
Veszély.

Coriolanus.

Honnét e változás?

Menenius.

Mi baj?

Cominius.

Nem választá meg őt nép és nemesség?

Brutus.

Cominius, nem.

Coriolanus.

Gyermekek szavaztak?

Első senator.

Utat, tribúnok; a piaczra megy.

Brutus.

Föl van lobbanva a nép ellene.

Sicinius.

Megállj, mert baj lesz.

Coriolanus.

Illyen e csoport?
Ezeknek voksot! most igérnek, és
Azonnal visszaveszik. — Mi tisztetek van?
Ti vagytok a száj, mért a fogakon
Nem uralkodtok? ti bujtogattatok?

Menenius.

Csak csendesen.

Coriolanus.

Szántszándékos dolog,
Nemesség ellen összeesküvés.
Tűrjük és éljünk azokkal, kik sem urnak,
Sem szolgának nem jók.

Brutus.

Nem összeesküvés.
A nép zajong, mert gúnyolád. Minap, hogy
Ingyen búzát kaptak, boszankodál;

Mocskoltad szószólóikat, nevezted
Őket hizelkedőknek a nemesség
Ellenségének s köntösforgatóknak.

Coriolanus.

Ez tudva van rég.

Brutus.

Nem mindenki tudta.

Coriolanus.

Te beszélted el?

Brutus.

Mit! én beszéltem?

Coriolanus.

Tőled ki telik ily tett.

Brutus.

Meglehet, de
Tettem mindenkép jobb, mint a tied.

Coriolanus.

Mért tehát a consulság?.... a fellegekre,
Oly rosz leszek, miként ti, s veletek
Tribúnkodom.

Sicínius.

Sok olyat tészsz, a mi
A népet bántja. Ha pályád, melyre léptél,
Folytatni vágyod, kérdezd nyájasabban

Az utat, melyről letévedél;
Máskép nem állhatsz, mint consul, fölötte,
Sem mint tribún mellette.

Menenius.

Csendesen!

Cominius.

A néppel visszaéltek. Menjetek.
Rómához ilyen aljasság nem illik.
S ezt meg nem érdemelte Coriolanus,
Ezen méltatlan botrányt, hogy galádul
Dicsőségének gáncsot vessenek.

Coriolanus.

Beszéljetek ti gabnáról nekem!
Azt mondtam, ugy van, s azt ismétlem is

Menenius.

Ne most, ne most.

Első senátor.

Uram, ne e zavarban.

Coriolanus.

Az életemre most!.... nemes barátim,
Engedjetek meg.
Hadd láss' ez az ingatag, büdös csapat,
Hogy nem hízeleg, és tekintse bennem

Magát. Ismétlem, hogy velök szelíden
Bánván, tanácsunk ellen hintjük el
Magvát a csábitás-, dacz- s lázadásnak;
Magunk szántottuk és vetettük ezt el,
Közénk, a jók közé, vegyitve őket,
Kikben nincs több erény s erő, csak az, mit
A koldusoknak adtak.

Menenius.

Elég ne többet.

Első senátor.

Kérlek, ne szólj többet.

Coriolanus.

Hogyan! ne többet?
A mint hazámért ontám véremet,
Nem félve külhatalmat, úgy kiáltsa
Tüdőm a szót, mig megszakad, e fekélyes
Nép ellen, melynek undorít baja,
S még is keressük, hogy reánk ragadjon.

Brutus.

Ugy szólsz a népről mintha büntető
Isten volnál s nem oly erőtelen
Ember, mint ők magok.

Sicínius.

Jó lenne ezt a
Népnek tudtára adni.

Menenius.

Mit? haragját?

Coriolanus.

Harag!
Ha, mint éjféli álom, oly nyugott
Volnék, igy vélekedném, esküszöm.

Sicínius.

Rejtett méregnek kell maradnia
E véleménynek, hogy tovább-tovább mást
Ne mérgezzen meg.

Coriolanus.

Kell maradnia!
Halljátok ezt a kis Tritont, hatalmas
Kell-jével?

Comínius.

Az nem volt törvényszerü.

Coriolanus.

Kell!....
Te jó, de oly eszélytelen nemesség,
Tisztes, de gondatlan tanács, azért hagyál
A hydrának szolgát választani,
Hogy ez makacs kell-jével, mely csupán
A szörnyetegnek kürtharsogtatása,
Folyód pocsolyába folytsa s medredet
Magának tartsa meg? Ha van hatalma,

Engedjen balgaságtok, hogyha nincs,
Ébredjünk e veszélyes lanyhaságból.
Ha bölcsek vagytok, mért bolondoztok; hanem,
Vánkost nekik. Ha ők senátorok, ti
Plebejek vagytok s ők azok valóban,
Ha összeolvasztott voksaitokon csak
Az ő ízök van. Tesznek tiszteket,
És ilyeket, mint ez, ki népszerü
Kelljét oly bíróságnak mondja, milyen
Még Graeciában sem volt. Jupiterre,
Ez meggyalázza a consult s szivem fáj,
Látván: ha két egyenlő hatalom
Támad, mily hirtelen jön a zavar
Nyilásaik közé, s ez által egymást
Emésztik föl.

Cominius.

Jó menjünk a piaczra.

Coriolanus.

Akárki tanácslá, hogy magtárainkból
A gabnát ingyen oszszuk, mint koronként
Szokás volt Graeciában....

Menenius.

Elég, elég...

Coriolanus.

(Bár ott a népnek több hatalma volt,)

Az, mondom, engedetlenséget és
Romlást idézett.

Brutus.

Hogy szavazzon a nép
Ilyenre, a ki így szól?

Coriolanus.

Okaim
Vannak, különbek, mint az ő szavok.
Tudják, hogy nem volt tőlünk díj a gabna:
Bizton levén, soh' sem szolgáltak érte.
Egy sem mozdult, midőn az állomány
Ingott, s kellett vón hadba menniök.
Ingyen gabnát az ily szolgálatért!
A hadban föllázadtak, itt kitünt
Vitézségök sem válik érdemökre.
A vád, mivel gyakran méltatlanul
Senatusunkat illeték, jogot
Ajándékokra nem szerez. Továbbá
E sok gyomor hogy emészthetné meg a
Tanács kegyelmét? Tett beszéljen a
Szavak helyett: „Mi kívánjuk, mi a
Többség vagyunk, s félelmök majd megadja
Kivánatunkat.“ Igy lealjasítjuk
Magunkat; e rongy nép azt véli, hogy
Gondoskodásunk félelem .... s ez egykor

Ajtót tör, s varjakat hoz a tanácsba,
Megtépni a sasokat.

Menenius.

Menjünk, elég.

Brutus.

Mértéken túl elég.

Coriolanus.

Nem az, netek több:
Esküt teszek mindenre, a mi szent
Ég s föld előtt! e kettős hatalomnak,
(Hol egyik párt méltán büszke és a másik
Ok nélkül bősz, hol ész, igény, nemesség
Mit sem tehet, csak a közbutaság
Igen s nemjével) el kell hagynia
A szükségest, s helyt ád az ingatag
Hanyagságnak. Hiába várjuk a
Sikert ily gátok közt. Kérlek tehát: kik
Kevésbbé vagytok gyávák, mint szerények,
Kik inkább kedvelitek hazánk alapját,
Mint féltek változástul, kik előtt
Szép élet a hosszúnál többet ér, kik
Rá álltok, a testet megóni a
Haláltól vészes gyógyszer által .... e
Sok águ nyelvet tépjétek ki rögtön,
Ne nyalj' az édest, mely méreg neki;

Aláztatástok sérti a józan észt,
S megfosztja a hazát azon tökélytől,
Mely illő, hogy diszítse, s képtelen
A jót, mit óhajt, végbevinni az
Ellenszegűlő rosz miatt.

B r u t u s.

Elég volt.

S i c i n i u s.

Mint áruló beszélt, s mint áruló
Lakolni is fog.

C o r i o l a n u s.

Alávaló! gazságod nyomjon el. —
Miért a népnek e kopasz tribúnok?
Ezeknek engedvén, szót nem fogad
A felsőbbeknek. Lázadás alatt,
Midőn törvény a szükség volt, nem a jog,
Vátasztatának. Boldogabb időben
Mondjuk ki: így jó, s így kell lennie,
S dobjátok porba hatalmokat.

B r u t u s.

Nyilvános árulás.

S i c í n i u s.

Consul legyen? nem!

B r u t u s.

Aedilek, hé! — El kell fogatni őt.

Sicínius.

Menj, hídd a népet, Brutus el, a mel ynek nevében
Elfoglak, mint árúló újitót
S a közjó ellenét. Parancsolom,
Kövess a számadásra.

Coriolanus.

Félre, vén barom!

Senatorok és patriciusok

Megvédjük őt.

Cominius.

Öreg, vedd el kezed.

Coriolanus.

Odább innen, rohadt lény, mert kirázom
Ruhádból csontod!

Sicinius.

Polgárok, segítség!

Visszajön BRUTUS az aedilekkel s egy csapat polgárral.

Menenius.

Több tiszteletet mind a két részrül.

Sicinius.

Itt van,
Ki romlástokra tör.

Brutus.

Fogjátok el,

Aedilek.

Polgárok.

Rajta, rajta, le vele! Átalános zavar.

Fegyvert, fegyvert, fegyvert! körűlveszik Coriolanust.

Második senator.

Tríbúnok, polgárok, nemesek, megálljunk!
Sicínius, Brutus, Coriolanus,
Polgárok!

Polgárok.

Békét, békét, álljatok meg!

Menenius.

Mi válik ebbül? .... a lélekzetem fogy,
Romlás közelg, nem szólhatok. Tribúnok,
El a néphez; lassan, Coriolanus.
Szólj, jó Sicínius.

Sicínius.

Figyeljen a nép!

Polgárok.

Halljuk tribúnunkat! .... beszélj, beszélj.

Sicínius.

Szabadságtok veszendő; Marcius
Akarja azt elvenni, Marcius, kit
Imént consullá tettetek.

Menenius.

Piha,
Hisz ez nem olt, hanem még bujtogat.

Első senator.

Eldönti a várost, mindent leront.

Sicínius.

Mi a város, ha nem a nép ?

Polgárok.

Ugy vagy on,
A nép a város.

Brutus.

Köz-egyezés utján levénk a nép
Előljárói.

Polgárok.

És azok maradtok.

Menenius.

Valóban, olyan színe van.

Coriolanus.

Ez úton igy a város öszeomlik,
Alapjához leroskad a födél,
És omladékok fogják eltemetni
Az álló rendet.

Sicínius.

Ez halálra méltó.

Brutus.

Erősitsük meg vagy veszítsük el
Tekintélyünket. Nyilván mondjuk a nép
Nevében, a melynek hatalma minket
Magának megválaszta, Marcius
Halál-bünös.

Sicínius.

Tehát fogjátok el,
Vigyétek a tarpeji szirthez, onnan
Taszítsátok le!

Brutus.

Rajta, aedilek!

Polgárok.

Add meg magad.

Menenius.

Csak egy szót halljatok;
Kérlek, tribúnok, hadd szólhassak egy szót.

Aedilek.

Csendesen, csendesen!

Menenius.

Legyetek valódi honfiak, s tegyétek
Jóvá a dolgot mérséklettel és ne
Erőszakoskodással.

Brutus.

A hidegség,

Mely bölcsességnek tetszik, méreg ott,
Hol így dühöng a baj. Fogjátok el,
S vigyétek a sziklára.

Coriolanus.

Nem, itt halok meg. Kardot ránt.
Nem egy van itt, ki látta, hogy vivok, most
Jöjön, s a mit látott, próbálja meg.

Menenius.

Le e kardot! .... hátrább, tribúnusok.

Brutus.

Fogjátok el.

Menenius.

Segitsük Marciust.
Nemesség föl, segítsen ifju s agg!

Polgárok.

Le vele, le vele:

A zavargásban a tribúnok, aedileks a nép kiüzetnek,

Menenius.

Eredj menj a házadba, szaporán,
Különben végünk van.

Második senator.

Menj.

Coriolanus,
Álljatok meg;
A hány az ellen, annyi a barátunk.
Menenius.
Odáig hát?
Első senátor.
Ne adják istenink!
Kérlek, nemes barátom, menj haza,
S hagyd ránk a dolgot.
Menenius.
Bízd ránk e sebet; te
Nem mérheted meg. Kérlek, menj haza.
Comínius.
Menjünk együtt, uram.
Coriolanus.
Bár barbarok volnának (és azok, noha
Itt ellették,) s ne rómaiak! (nem is
Azok, habár a capitolium
Előtt vetélték őket).....
Menenius.
Menj haza.
Ne vedd nyelvedre méltó haragod;
Jön még idő mi ránk is.
Coriolanus.
Nyilt mezőben
Levernék negyvenet.

Menenius.

Én is a javából
Elvállalnék egy párt; a két tribúnt.

Comínius.

Ne számitgassuk most erőnket; a
Bátorság csak bolondság, hogyha omló
Épület elé áll. Jöttök, mielőtt
E dibdáb nép itt lesz? mely ront, miként a
Gátolt folyam, s legyőzi, a mi őt
Korlátolá előbb.

Menenius.

Eredj, könyörgök;
Elmésségem tán majd fog azokon,
A kikben ez kevés van. Toldjuk a rést
Minden szinű vászonnal.

Cominius.

Jöszte, menjünk.

Távoznak Coriolanus, Cominius s mások.

Első patricius.

Szerencséjét ez ember tönkre tette.

Menenius.

Nemesb ő, mint érdemli a világ.
Neptun villájaért sem hízelegne
S Zeus mennyköveért. Ajkán van szive.

Mi keblében terem, kimondja nyelve.
S ha megharagszik, elfelejti, hogy
Hallotta a halál nevét. Kivül zaj.
Ott szép dolog van!

Második patricius.

Bár volnának ágyban!

Menenius.

Vagy inkább a Tiberben!..... A manóba,
Mért nem beszélt szépen?

Visszajön BRUTUS és SICÍNIUS a néppel.

Sicínius.

Hol a kigyó, mely
Rómát kiölni szándékszik, hogy ő
Itt mindenes legyen?

Menenius.

Derék tribúnok.....

Sicínius.

Kemény kezekkel dobjuk őt le a
Tarpeji szirtről; törvénynyel daczolt,
S azért a törvény nem hallgatja ki.
Érezze a közönség szigorát,
Mit semmibe sem vett.

Első polgár.

Tudja meg, hogy a

Nemes tribúnok a nép szája és mi
A karja.

Polgárok.

Ugy van!

Menenius.

Kérlek....

Sicínius.

Csendesen!

Menenius.

Miért kiáltasz pusztulást, ha szép
Lassan czélt érhetsz?

Sicínius.

Hogy mikép, uram, te
Őt elsegítéd innen?

Menenius.

Halld szavam:
A mint ismérem a consul becsét, ugy
Tudom hibáit is.....

Sicínius.

Miféle consul?

Menenius.

Coriolanus consul.

Brutus.

Consul ő!

Polgárok.

Nem, nem, nem, nem, nem!

Menenius.

Tribúnok s jó nép, engedelmetekkel
Egy-két szót ejtek, hogyha rám figyeltek;
Kivéve az időt, nem vallanátok
Egyéb kárát.

Sicínius.

Beszélj hát röviden,
Mert elszántuk magunk, kivégzeni
E mérges árulót. Számüzni őt
Szintugy veszélyes; itten tartani
Biztos halálunk. Elhatározók hát,
Hogy még ma meghal.

Menenius.

Istenink ne adják,
Hogy híres Rómánk, melyről Jupiter
Könyvébe van jegyezve, miszerint
Háládatos nagy emberei iránt,
Miként természetellenes vadállat
Emészsze meg tulajdon magzatát!

Sicínius.

Fekély ő, mit ki kell belőle vágni.

Menenius.

Ő csak beteg tag, mit lemetszeni

Halálos baj, s gyógyítni nem nehéz.
Hogy érdemelt ő Rómától halált?
Az ellent ölve?..... Vére, mely kifolyt,
(S ez, mondhatom, hogy több, mint mennyi
Még maradt erében,) a honért folya,
S ha megmaradt vérét kiontja a hon
Ez rajtunk, a kik teszszük s tenni hagyjuk,
Világ végéig szenny lesz.

Sicínius.

Szóbeszéd

Brutus.

Fonákság! mig szerette a hazát,
Becsülte őt az.

Menenius.

Ha megromlik a láb,
Megszűnünk számba venni egykori
Szolgálatát?

Brutus.

Nem hallgatunk tovább.
Utána házához, s hurczoljuk el, hogy
Odább ne terjedhessen a baja,
Mert ez ragályos.

Menenius.

Egy szót még, egyet!

E tigrislábu düh, ha féktelen
Rohamja kárát látja, óntehert a
Sarkára későn köt. Rendén haladjatok,
Hogy, mint szokás, pártok ne keljenek, s nagy
Rómánkat el ne döntsék fiai.

Brutus.

Ha ekkép lenne.....

Sicínius.

Mily badar beszéd!
Nem láttuk, milyen szótogadó? üté az
Aedileket, nekünk is ellenállt. Jer.

Menenius.

Hadban nőtt fel, gondoljátok meg ezt,
Mióta csak kardot bír, s nem tanult
Finom beszédet; összevisszahány
Darát és lisztet. Engedelmetekkel
Hozzá megyek s előidézem őt, hogy
Kihallgassátok, nagy veszélyire,
A törvények szerint.

Első senator.

Nemes tribúnok,
Ez emberséges út, a többi véres
Találna lenni; ismeretlen a vég
A kezdeten.

Sicínius.

Nemes Menenius,
Légy hát a nép szolgálatbélije....
Le a fegyvert, legények.

Brutus.

El ne menjetek.

Sicínius.

El a piaczra, ott találkozunk, s ott,
Ha Marciust el nem hoznád, előbbi
Tervünk szerint cselekszünk.

Menenius.

Elviszem.

A senatorokhoz.

Menjünk együtt mi. El kell jönie,
Különben minden rosz lesz.

Első senator.

Érte menjünk.

Mind el.

II. jelenés. — Szoba Coriolanus házában.

CORIOLANUS. és patríciusok jőnek.

Coriolanus.

Kiáltsanak bármit fülembe, ha
Kerékbe törnek, vad lóhoz kötöznek,
Vagy a tarpeji szirtre tíz hegyet
Tesznek még, hogy mélyebbre döntsenek, mint
A meddig ér a szem sugára: még sem
Leszek más, mint valék.

Első patrícius.

Annál nemesb vagy.

Jön VOLUMNIA.

Coriolanus.

Csodálkozom, hogy nem helyesli tettem,
Anyám, ki őket csak rongyháziaknak
Hivá s olyan lényeknek, kik teremtvék,
Hogy apró pénzzel kereskedjenek, s a
Gyülésekben födetlen álljanak,
Ásitsanak, s némán bámuljanak,
Ha a magamfélek hadról beszélnek
S békéről. Volumniához. Téged emlegettelek.
Miért legyek szelídebb? magamat
Csaljam? Monddinkább, hogy játszam csupán
A férfit, a ki vagyok.

Volumnia.

Fiam, fiam!
Bár fölvennéd hatalmad, mielőtt
Elkopnék.

Coriolanus.

Veszszen isten hírivel.

Volumnia.

Inkább lehetnél a ki vagy, ha nem
Törekednél igy rá. Szándékod kevésbbé
Gátolták vón, ha azt nem mutatod
Nekik, mig elvesztik hatalmokat
Téged megölni.

Coriolanus.

Aggassák fel őket.

Volumnia.

És égessék el!

MENENIUS és senatorok jőnek.

Menenius.

Jer, durva voltál, durva egy kicsit,
Jer, és hozd helyre.

Első polgár.

Nem használ egyéb;
Ha nem teended ezt, jó városunk
Ketté hasad s eldől.

Volumnia.

Kérlek, fogadj szót.
Szivem csak ugy nem kész rá, mint tiéd,
De agyvelőm jobban vezéreli
Indúlataimat.

Menenius.

Jól beszélsz, nemes hölgy.
Mielőtt ekkép meghajlanék a
Nyájnak, ha nem kivánná azt a hon, mint
Gyógyszert e lázas korban, én magam
Fegyvert kötnék, mit már alig birok.

Coriolanus.

És mit tegyek?

Menenius.

Jer a tribúnusokhoz.

Coriolanus.

Jó, és aztán?

Menenius.

Bánd meg beszédedet.

Coriolanus.

Én! ezt?.... az isteneknek sem teszem,
S nekik tegyem?

Volumnia.

Nagyon korláttalan vagy;
Bár itt túlságosan nemes soh' sem lehetsz,

De a szükség int. Én tőled tudom, hogy
Becsület és eszély, mint hű barátok,
Együtt harczolnak. Mondd meg hát, hogy a
Békében mely'k lesz hűtelen, hogy itt
El vannak válva?

Coriolanus.

Eh!

Menenius.

Jól kérdezi.

Volumnia.

Ha hadban annak látszanod becsület,
Mi nem vagy, (s ezt eszélyed engedi
A czélért) mért csekélyebb vagy roszabb,
Ha ez békében, mint hadakban, a
Becsület társa, már ha egyaránt
Szükséges mindkettőnek?

Coriolanus.

Mért erőtetsz?

Volumnia.

Mivel most kell, hogy a néppel beszélj,
Nem tenbelátásod szerint, sem úgy,
Mint szíved ösztönöz, de oly szavakkal,
Mik ajkadon teremnek, fattyuhangok,
S kebled valójával nem összefüggők.
Ez oly kevéssé válik szégyenedre,

Mint egy várost szép szóval venni be,
A melynek sorsán máskép jó szerencséd
Határoz és a vérontás merénye. —
Én képmutató lennék barátim és a
Magam javáért, s ez nem lenne rajtam
Gyalázat. Itt kérdésben forgok én,
Fiad, nőd, a senatas, a nemesség;
S előtted több, a népnek megmutatnod,
Mily ránczos homlokod, mint hízelegni
Kegyének megnyeréseért, s megóni
Azt, a mi e nélkül ledől.

Menenius.

Nemes hölgy!
Jer vélünk, szép szóval megmentheted,
Mi most veszélyben van, s kárpótolást
Szerezhetsz a multért.

Volumnia.

Kérlek, fiam,
Eredj hozzájok sapkáddal kezedben,
Nyujtsd ezt ki messziről és lépj oda,
Csókolja térded a követ, (ily esetben
Szónoklat ez, s értelmesb a szem e
Tudatlanokban, mint a fül), fejed
Mozgasd, mintegy javítva vadszíved, mely
Szelíd most, mint a lágy szeder, s nem áll

Az érintésnek ellen. Mondd nekik:
Te harczosuk vagy, s zajban növekedvén,
Megvallod, nem bírsz a kivánatos
Nyájas modorral, mit várhatnak ők, ha
Kegyökre vágyasz; ámde a jövőben
Iparkodol kedvökbe járni majd
Kitelhetőleg.

Menenius.

Hogyha ezt teszed,
A mit beszélt, minden sziv a tied, mert
Kérésre olyan készek megbocsátni, mint
Szószátyárkodni máskor.

Volumnia.

Kérlek, engedj,
S eredj. Tudom, hogy elleneddel inkább
Tűzlángba mennél, mint nekik lugasban
Hizelkedjél. Itt jön Comínius.

Jön COMINÍUS.

Comínius.

A téren voltam, és szükség, barátom,
Hogy gyüjts erőt, vagy fuss, vagy szendeséggel
Védjed magad. Minden felé harag van.

Menenius.

Csak a szép szó. . . . .

Cominius.

Ez tán használni fog, ha
Magát rá bírja.

Volumnia.

Kell s akarja is;
Oh mondd, hogy úgy van, és aztán eredj.

Coriolanus.

Hajadon fővel menjek hát eléjök?
Silány nyelvem tegyen nemes szivemre
Hazugságot, mit el kell tűrnie?
Jó, megteszem; de hogyha egy személy
Forogna fönn, e Marcius teste csak:
Porrá törnék azt s a szelekbe szórnák.
El hát!... e rám tukmált szerepben én
Soh' sem játszom jól.

Cominius.

Jer mi majd segítünk.

Volumnia.

Édes fiam, kérlek; mondád: az én
Dicséretem tett hőssé, hogy megint
Dicsérjelek, vedd át e szerepet,
Mit még nem adtál.

Coriolanus.

El kell játszanom.

Menj, meggyőződésem; szálljon belém
Egy ringyó lelke! Torkom, mely miként a
Dob harsogott, oly vékony síp legyen,
Mint a herélt vagy kis lyány hangja, ki
Pulyákat altat el! Ficzkó mosoly
Tanyázzon arczomon, sírjon szemem,
Mint iskolás fiú! Koldúsi nyelv
Mozogjon ajkaim közt, s e vasas térd,
Melyet csupán a kengyel görbitett, mint
Alamizsnás emberé, hajoljon!.... Én nem
Teszem; saját hitem megsemmisitsem,
S tanitsam testem által lelkemet
Örök aljasságra!

Volumnia.

Tetszésed szerint hát.
Nagyobb szégyen, nekem koldulni töled,
Mint ő tőlök neked. Pusztuljon el hát
Minden. Könnyebb éreznem gőgödet, mint
Félnem daczod veszélyét. A halált ugy
Vetem meg, mint te. Tégy kedved szerint.
Enyém vitézséged, tőlem szívád azt;
E gőg sajátod.

Coriolanus.

Kérlek, légy nyugott,
Anyám, s ne dorgálj többé, elmegyek.

Elcsempészem hajlandóságukat.
Sziveiket elnyerem, szeretni fog
Rómának minden czéhe. Lásd, megyek már,
Üdvezlem nőmet. Mint consul jövök meg,
Vagy soh'se bízzál nyelvemben, hogy egykor
Ügyes hizelgő lesz.

Volumnia.

Tégy, mint akarsz. El.

Cominius.

El, a tribúnok várnak; rajta légy, hogy
Szelíden szólj, mert úgy hallám, keményebb
Vádakkal állnak még eléd azoknál,
A melyek nyomnak már.

Coriolanus.

„Szelíden", a jelszó. Kérlek, jerünk
Vádoljanak koholmányokkal, én
Becsülettel felelek.

Menenius.

Hanem szelíden.

Coriolanus.

Jó, jó, szelid leszek tehát, szelíd.

Mind el.

III. jelenés. — Ugyanott. A forum.

Jön SICÍNIUS és BRUTUS.

Brutus.

Fő vád legyen, hogy zsarnok-hatalomra
Törekszik, és ha itt kisiklik, a nép
Iránti gyálölségével szorítsd,
S hogy a prédát nem osztá el soh', a mit
Az antiumbeliktől vettek el.

Aedíl jön.

Nos jő?

Aedíl.

Igen.

Brutus.

Kik társai?

Aedíl.

Az öreg
Menenius s a senatorok, kik őt
Mindig kegyelték.

Sicínius.

Összeirtad-e
A voksokat mind, melyeket szereztünk?

Aedíl.

Igen, leírtam, rendiben van, íme.

Sicínius.

S beszedted tribusok szerint?

Aedíl.

Beszedtem.

Sicínius.

Most gyüjtsd a népet össze e helyen,
S ha én azt mondom: „úgy kell lennie
A közjog és erőre nézve", bár
Halál, pénzbüntetés vagy számüzés,
Mondják utánam, hogy „pénzbüntetés" vagy
„Halál", az ősi jog szerint s a jó ügy
Hatalmánál fogvást.

Aedíl.

Tudtokr' adom.

Brutus.

S ha így elkezdenek kiáltani,
Ne szűnjenek meg, míg a zaj s zavar
Ki nem csikarja azt a büntetést,
A melyet rá itéltünk.

Aedíl.

Jól vagyon.

Sicinius.

Mondd, hogy kemények s készen legyenek,
Ha intésünket látják.

Brutus.

E szerint tégy. Aedíl el.
Lobbantsd haragra öt. A győzelemhez
Van szokva, s ellenmond nagyon hamar,
S ha föl van ingerülve, vissza nem tér
A mérséklethez, akkor ő kimondja,
Mi szívén van, s ott az van, a mi minket
Nyakát szegnünk segít.

Jön CORIOLANUS, MENENIUS, COMÍNIUS, senatorok, patriciusok.

Sicínius.

Hah, jól van, itt jön.

Menenius.

Kérlek, csak nyugottan.

Coriolanus.

Mint a lovász, ki százszor tűri el
Egy kis pénzért a gaz nevet. — Istenink
Tartsák meg Rómát, adjon érdemes
Birákat, hintsenek közénk szeretetet,

S töltsék meg békejellel templominkat
S ne haddal utczáinkat.

Első senator.

Ámen, ámen.

Menenius.

Nemes kivánat.

Az aedíl visszajön polgárokkal.

Sicínius.

Népség, közelebb.

Aedíl.

Figyeljetek a tribúnusokra. Lassan!

Coriolanus.

Előbb én szólok.

Tribúnok.

Jó, szólj. — Csendesen!

Coriolanus.

Csak itt és másutt nem vádoltatom?
Itt vége lesz mindennek?

Sicinius.

Kérdezem:
Meghajtod a népszó előtt magad,
Elismered képviselőiket,
S eltűröd a törvényes büntetést
A rád bizonyított vétkekért?

Coriolanus.

Igen.

Menenius.

No látjátok, polgárok, ő igent mond.
Tekintsétek vitézi tetteit,
Gondoljatok sebeire.... olyanok
Testén, mint sírok a szent temetőn.

Coriolanus.

Nevetséges kis tüskekarczolás.

Menenius.

Továbbá gondoljátok meg: ha nem
Beszél mint polgár, tesz mint katona.
Ne nézzétek vad hangját rosszaságnak.
A mint mondottam, ő csak katonás, de
Nem gyűlöl bennetek.

Comínius.

Jó, jó, ne többet.

Coriolanus.

Hogyan van, hogy bár átalánosan
Consulnak választattam, ilyetén
Csúfot vallok, hogy elveszitek megint
A hivatalt tőlem?

Sicínius.

Nekünk felelj.

Coriolanus.

Beszélj hát .... jó .... hisz így kell lennie.

Sicínius.

Bevádolunk, hogy tervezéd, mikép
Rómába' minden tisztséget kiirtasz,
Hogy így zsarnokhatalmat vívj magadnak.
Ezért a népnek árulója vagy.

Coriolanus.

Mit! áruló!

Menenius.

No lassan, megigérted.

Coriolanus.

Pokol mély lángja nyelje bé a népet!
Én áruló! gyalázatos tribún!
Bár űlne húszezer halál szemedben,
Markod szorítna miljomot, s hazug
Szájad kétannyit, még is mondanám:
Hazudsz! s oly nyíltan, mintha istenimhez
Imádkoznám.

Sicínius.

Nép, hallod ezt?

Polgárok.

El a
Sziklára véle, a sziklára!

Sicínius.

Lassan.

Nem szükség vádjait szaporítanunk;
Láttátok tettit, hallátok beszédét,
Szolgátokat megverte, titeket
Káromlott, a törvénynek ütlegekkel
Állt ellen, megvetéssel illeté
A nagyhatalmu bíróságot. Ez mind
Oly nagyszerű bűn, mely a legkeményebb
Halált érdemli.

Brutus.

De mert elébb honát
Szolgálta....

Coriolanus.

Mily szolgálatról fecsegsz itt?

Brutus.

Mondom, mivel tudom.

Coriolanus.

Te?

Menenius.

Ez tehát
Anyádnak tett igéreted?

Cominius.

Könyörgök,
Tudd meg....

Coriolanus.

Nem, én már semmit sem tudok.
Mondják ki a tarpeji szírt-halált, a
Csavargó számüzöttséget, nyuzást,
A börtönt egy szem buzával naponként.....
Nem adnék egy jó szót kegyelmökért,
Nem kéne, a mit adhatnak, habár
Megkapnám azt egy „isten-jó-nap"-ért.

Sicínius.

A mért koronként tőle telhetőleg
Iparkodott a népet megrabolni
Hatalmától, és most is úgy viselte
Magát, mint ellen, s nem csupán a tisztes
Törvény iránt, de még azokhoz is, kik
Azt végrehajtják: a népnek nevében
S tribún-hatalmunknál fogvást ezennel
Száműzzük őt a városból, s kikötjük,
Mihelyt bejő Rómának kapuján,
Lelökjük őtet a tarpeji szirtről.
A nép nevében mondom: úgy legyen!

Polgárok.

Úgy légyen, úgy, úgy! számkivetjük őt, úgy
Kell lennie!

Comínius.

Urak, barátaim, hallgassatok rám.

Sicínius.

Nem, el van már itélve.

Comínius.

Hadd beszéljek.
Consul valék, s Rómának elleni
Nyomot hagyának rajtam. Szeretem
Hazám javát gyöngédebb tisztelettel,
Szentebben s mélyebben, mint éltemet
És drága nőmet s méhének gyümölcsit,
Ágyékom kincseit. Ha mondanám, hogy ....

Sicínius.

Mit mondanál hát? tudjuk, hányadán vagy.

Brutus.

Níncs mit beszélned. Ő számüzve van, mint
A népnek és hazának ellene.
Ugy lészen.

Polgárok.

Ugy lesz, ugy kell lennie!

Coriolanus.

Hitvány kutyák! kiknek lélekzetét
Úgy gyűlölöm, mint a büzhödt mocsárt,
S kegyét becsülöm, mint a temetetlen
Halott maradványát, mely légemet

Megrontja: én száműzlek titeket!
Maradjatok itt ingó lelketekkel!
Remegjen minden neszre szívetek!
Az ellenség tollának lebbenése
Ejtsen kétségbe! Legyen hatalmatok
Mindig, védőtöket száműzni, s végre
Butaságtok (mely nem lát, a míg nem érez)
Nem tartóztatva bennetek (levén
Ten ellenségtek) tégyen nyomorú
Szolgáivá olyan nemzetnek, a mely
Egy kardcsapás nélkül hódíta meg!
Megvetve a várost miattatok,
Hátat fordítok.... széles a világ.

Coriolanus, Comínius, Menenius, senatorok és patriciusok el.

Aedíl.

Elment a népnek ellensége, elment!

Polgárok.

Ellenségünk számüzeték! hahó!

Sicinius.

Kisérjétek ki őt a kapukig, mint
Ő megvetéssel kisért titeket,

S boszantsátok, miként érdemli. Minket
Kövessen őrség át a városon.

P o l g á r o k.

Jerünk, jerünk, nézzünk ki a kapun.
Nemes tribúnainkat óvj' az ég!

Mind el.

NEGYEDIK FELVONÁS.

I. jelenés. — Ugyanott. A város kapuja előtt.

Jőnek CORIOLANUS, VOLUMNIA, VIRGÍLIA, MENENIUS, COMÍNIUS és néhány ifju patricius.

Coriolanus.

Ne sírjatok.... rövid búcsút.... kiöklel
A sokfejű vadállat. Hát, anyám,
Hol régi bátorságod? hisz te mondtad,
Hogy a lelket viszály próbálja meg,
Hogy apróságot apró ember is bír,
Hogy minden sajka mesterként evez,
Csendes vizen.... midőn a sors leginkább
Ver minket a jó ügyben, ez kiván nagy
Erélyt. Te adtál oly tanácsokat

Nekem, mik győzhetetlenné teszik
A szívet, a mely tudja azokat,

Virgília.

Oh istenek!

Coriolanus.

Kérlek, ne, feleség . . .

Volumnia.

Most érje dögvész Róma czéheit,
S pusztuljon el minden!

Coriolanus.

Mit, ejh! szeretni
Fognak, ha nélkülöznek majd. Anyám,
Légy olyan ismét, mint midőn beszélted:
Ha Herculesnek lettél vón neje,
Végzetted volna hat müvét, kimélni
Férjed veritékét. — Comínius, ne
Csüggedj; anyám, nőm, isten véletek; még
Jó dolgom lesz. Vén, jó Menenius,
Könyűd sósabb, mint ifjabb emberé,
S méreg szemednek. Egykori vezérem
Komor vagy, és sok szívkeményitő
Látványod volt; mondd e bús asszonyoknak:
Kerülhetlen bajon jajgatni olyan
Bolondság, mint nevetni, Anyám, hiszen
Merényem mindig vigaszod vala,

S hidd el (bár most magam megyek, miként
Magános sárkány, melyet rettegetté
Tesz elhiresztelt s nem látott tanyája,)
Fiad túllép a köznapin, ha ármány
Nem ejti őt el.

Volumnia.

Kedves gyermekem,
Hová mégy? vidd magaddal egy darabra
Comíniust; határozott irányt végy,
S ne a vad véletlenre bízd magad,
Mely véled szembe jő.

Coriolanus.

Oh istenek!

Comínius.

Egy hónapig kisérlek, és kikötjük,
Hol fogsz maradni, hogy halljuk hirét
Egymásnak; így, ha visszahívatásod
Előkerül, nem kell a nagy világba
Szétküldenünk, keresni egyes embert,
És elveszítnünk a kegyelmet, a mely
Mindig hűl, hogyha távol az, kinek
Szüksége van rá.

Coriolanus.

Isten véletek....

Rajtad nagy a kor, s jobban jól lakál a
Csatákkal, hogysem ép erőmmel a
Bolygást kibírd. Csak a kapun kisérj ki.
Jer, édes nőm s te drága jó anyám s ti
Próbált barátim, mondjatok bucsút,
Ha távozom, s mosolygjatok. Jerünk.
A míg a földön járok, hallani
Fogtok felőlem, és mindig hasonlót
Előbbi tettimhez.

Menenius.

Különbet ennél
Nem hallhat fül. Jertek, ne sirjatok.
Ha csak hét évet ránthatnék le e vén
Kezek s lábakról, a jó istenekre,
Nyomodban járnék.

Coriolanus.

Add kezed. Jerünk. Mind el.

II. jelenés. — Ugyanott. Utcza, közel a kapuhoz

Jön SICINIUS, BRUTUS és a edíl.

Sicínius.

Oszoljanak szét; ő elment; elég ez:
Megtörve a nemesség, mely magát
Elvonta tőle.

Brutus.

Hatalmunk megmutattuk;
Legyünk szerényebbek most, mint valánk
A tett alatt.

Sicínius.

Hadd menjenek haza,
Mondd, hogy nagy ellenségük elmene,
S megint erősek ők.

Brutus.

Oszoljanak szét.

Aedil el.

Im, anyja jön.

Jön VOLUMNIA, VIRGÍLIA és MENENIUS.

Sicínius.

Kerüljük őt ki.

Brutus.

Mért?

Sicínius.

Mondják, hogy őrült.

Brutus.

Már megláta, hát csak
Maradjunk helyben.

Volumnia.

Itt vagytok, jó; az ég minden csapása
Fizesse vissza szívességteket.

Menenius.

Ne oly fenn szóval.

Volumnia.

Hogyha könnyeimtől
Szólhatnék, hallanál majd valamit,
Hanem hisz így is hallasz.

Brutushoz.

Távozol?

Virgília. Sicíniushoz

Te szinte állj meg!.... bár módomba vón, így
Férjemhez szólnom.

Sicínius.

Embertől eredsz?

Volumnia.

Igen, bolond. Hát szégyen ez? bolond.
Nem férfi vólt apám? s te róka voltál,
Számüzni azt, ki annyi kardcsapást
Tett Rómáért, mennyit te nem beszéltél....

Sicínius.

Oh szent egek!

Volumnia.

Több hősi kardcsapást, mint
Te bölcs beszédet, és a hon javáért.
Egyet mondok.... de menj... nem, nem, maradj még.

Bár vón Arábiában a fiam
Jó kardjával s előtte czéhed.

Sicínius.

Aztán?

Virgília.

Aztán? fajodnak ott végét szakitná.

Volumnia.

Fattyaknak és mindennek. —
Jó férfiú, Rómáért hány sebet hord!

Menenius.

Jer, légy nyugott.

Sicínius.

Bár ugy maradt vón a hon iránt, miként
Kezdé, s ne oldta volna szét a szép
Csomót, melyet kötött.

Brutus.

Bár volna így.

Menenius.

Bár? és ők bujtogaták a csőcseléket,
E macskákat, kik érdemét ugy értik,
Mint én azon rejtelmeket, miket
Az ég a földdel nem tudat.

Brutus.

Jerünk.

Volumnia.

Tehát, urak, kérlek, hogy menjetek; hős
Tettet vivétek végbe. Mielőtt
Mentek, halljátok: a mennyivel magas
A capitol, mint itt a legkisebb ház,
Fiam, kit számüzétek, (férje e
Hölgynek, látjátok,) annyival magasb
Mindnyájatoknál.

Brutus.

Jó, jó, itt hagyunk.

Sicínius.

Mért hallgatnók e féleszü szidalmát?

Volumnia.

Vigyétek el jó kivánságimat.

A tribúnok el.

Ne tennének bár mást az istenek
Átkimnak teljesítésén kivül!
Napjában egyszer jönék össze csak
Velök, könnyűlne szivem a tehertől,
Mely rajta fekszik.

Menenius.

Jól oda beszéltél,
De van miért. Jöttök hozzánk ebédre?

Volumnia.

Haraggal élek, magamat eszem,
S ez éltelnél éhen halok. Jerünk.
Ne nyögj ily bágyadtan, velem panaszkodj'
Haraggal, mint Juno. El, el, jerünk.

Menenius.

Piha, piha, piha.

Mind el.

III. jelenés. — Országut Róma és Antium között.

Egy római s egy volszk jön szemközt.

Római.

Jól ismerlek, uram, te is ismersz engemet; ugy hiszem, Adriánnak hínak.

Volszk.

Ugy van, uram; de én valóban elfeledtelek.

Római.

Én római vagyok, és, valamint te, Róma ellen szolgálok. Ismersz most?

Volszk.

Nicanor, nem?

Római.

Ug yanaz, uram.

V o l s z k.

Szakállasabb voltál, midőn utószor láttalak, de beszéded visszahoz emlékembe. Mi hír Rómában? ki vagyok küldve a volszk állománytól hogy ott fölkeresselek; megkiméltél egy napi uttól.

R ó m a i.

Rómában különös lázadás volt, fölkelt a nép a senatorok, patriciusok és nemesség ellen.

V o l s z k.

Volt? már vége van? kormányunk máskép vélekedik; ez nagyszerű hadi készületeket tesz, s reméli, hogy rajtok üt meghasonlásuk hevében.

R ó m a i.

A láng lelohadt, de valami csekélység ismét föllobbanthatja, mert a nemesek ugy szivökre veszik az érdemes Coriolanus számüzetését, hogy készek a néptől minden hatalmat elvenni s tribúnjaikat örökre letenni. Ez füstölög lassan, s mondhatom, hogy közel van az erőszakos kitöréshez.

V o l s z.

Coriolanust számüzték?

Római.

Számüzték, uram.

Volszk.

E hírrel szívesen látnak, Nicanor.

Római.

Az idő most kedvező rájok nézve. Hallottam, hogy legkönnyebb az asszonyt elcsábitani akkor, ha férjével meghasonlott. Nemes Tullus Aufidiustok kitüntheti magát e háborúban, miután nagy vetélytársa, Coriolanus, nincs hazája szolgálatában.

Volszk.

Minden bizonynyal. Milyen szerencsés vagyok, hogy veled igy véletlenül találkoztam; elvégezted dolgomat, ennél fogva szívesen kisérlek haza.

Római.

Az estebédig igen különös dolgokat beszélek még Rómáról, melyek mind ellenségeik hasznára vannak. Hadseregtek készen áll, mondád?

Volszk.

Királyi hadsereg pedig; a centuriók legényeikkel együtt már zsoldban és elszállásolva

vannak, s egy intésre, egy óra alatt, talpon teremnek.

Róma i.

Nagyon örülök rajta, hegy készen vannak s ugy hiszem, én vagyok az az ember, ki őket tettre hija. Tehát, uram, szivesen üdvezellek, s örvendek társaságodon.

Volsz k.

Megelőzesz, uram; nekem van okom ördeni a tiéden.

Róma i.

Jó menjünk együtt.

Mind a ketten el.

IV. jelenés. — Antium. Aufidius háza előtt.

Jön CORIOLANUS közönséges öltözetben, beburkolva.

Coriolanus.

Derék egy város. Antium, özvegyid
Miattam vannak; hány örökösét
Látám e szép házaknak nyögni a
Csatában és kimúlni. Rám ne ismerj!
A nők nyársakkal s a fiúk kövekkel
Gyilkolnának le törpe-viadalban.

Polgár jön.

Üdvöz légy.

Polgár.

Szinte.

Coriolanus.

Kérlek, hol lakik
A hős Aufídius? itt van Antiumban?

Polgár

Itt, és ma házánál vendégli az
Előkelőket.

Coriolanus.

Mely'k a háza, kérlek?

Polgár.

Ez itt előtted. El.

Coriolanus.

Jól van, köszönöm. —
Sikos, forgó világ!.... Esküdt barátok,
Kik két kebelben egy szivet viseltek,
S osztoztak ágyon, ételen, időn,
Munkán, s mint ikrek válhatatlanul
Együtt valának, pillantás alatt
Kicsinységekre a legkeserübb
Gyülölködésbe esnek. És kegyetlen
Ellenségek, kik indulatjaikban
Álmatlanul terveztek, hogy megejtsék

Egymást, csekély véletlen által, a mi
Nem ér föl egy tojással, hű barátok!
Lesznek s egygyé olvadnak. — Igy vagyok.
Hazámat gyülölöm s szeretem ez
Ellen-várost. — Benézek. Ha megöl,
Igazságot tesz; hogyha befogad,
Szolgálok nemzetének. El.

V. jelenet. — Ugyanott. Terem Aufídius házánál.

Belül zene. Szolga jön.

Első Szolga.

Bort, bort, bort! Milyen szolgálat ez! tán elaludtak a legényeink. El.

Más szolga jön.

Második szolga.

Hol van Cotus? az uram hivatja. Cotus! El.

Coriolanus jön.

Coriolanus.

Derék ház, jó szagu a lakoma,
De én vendéghez nem hasonlitok.

Visszajön az első szolga.

Első szolga.

Mit akarsz, barátom? hova való vagy? itt nincs hely a számodra. Kérlek, ott az ajtó.

Coriolanus.

Nem érdemeltem jobb fogadtatást,
Mert hisz Coriolanus vagyok.

Visszajön a második szolga.

Második szolga.

Hová való vagy uram? Fejében a szeme a kapusnak, hogy ilyen legényeket bebocsát? Kérlek, hord el magad.

Coriolanus

Félre!

Második szolga.

Félre? te lódulj félre!

Coriolanus.

Terhemre kezdesz lenni.

Második szolga.

Olyan vitéz vagy? majd váltok még veled egy szót.

Harmadik szolga jö, az elsővel találkozik.

Harmadik szolga.

Miféle ember ez?

Első szolga.

Olyan furcsa, a milyet még soh'sem láttam. Ki nem tuszkolhatom a házból. Kérlek, hídd ide csak az urat.

Harmadik szolga.

Dolgod van itt, atyafi? kérlek távozzál.

Coriolanus.

Hadd álljak, nem bántom tűzhelyteket.

Harmadik szolga.

Ki vagy?

Coriolanus.

Nemesember.

Harmadik szolga.

Menykő szegény pedig.

Coriolanus.

Valóban az vagyok.

Harmadik szolga.

Megkövetlek, szegény nemesember, keress más szállást magadnak; itt nincsen a te számodra hely. Kérlek pusztulj innét, jer.

Coriolanus.

El a dolgod után, s hizzál a hideg falatokon.

Eltaszítja a szolgát'

Harmadik szolga.

Nem mégy?.... Ugyan mondd meg csak az urnak, milyen különös vendége van itt.

Második szolga.

Azt megteszem. El.

Harmadik szolga.

Hol lakol?

Coriolanus.

Az ég alatt.

Harmadik szolga.

Az ég alatt?

Coriolanus.

Ott.

Harmadik szolga.

Hol van az?

Coriolanus.

A héják és varjak városában.

Harmadik szolga.

A héják és varjak városában? — Ez ám a nagy szamár. — Hát csókákkal is lakol?

Coriolanus.

Nem, én nem szolgálom uradat.

Harmadik szolga.

Ejh földi, hát te az én uramba kapsz?

Coriolanus.

Igen, s ez tisztességesebb, mint ha urnődbe kapnék. Csak fecsegsz, csak fecsegsz. Hordd a tányérokat, takarodj'. Kiveri a szolgát.

Jön AUFIDIUS és a második szolga.

Aufídius.

Hol az az ember?

Második szolga.

Itt, uram, kibotoztam volna, mint a kutyát,
de nem akartam az urakat zavarni ott benn.

Aufídius.

Honnan jösz? mit kívánsz? mi a neved?
Mért nem beszélsz? mondd meg, ki vagy?

Coriolanus leleplezi magát.

Ha most sem
Ismersz rám, Tullus, s látva engemet sem
Tudod, ki légyek? kénytelen leszek
Megmondanom nevem.

Aufídius.

Mi a neved?

Szolgák hátra mennek.

Coriolanus.

Nevem rosz hangu a volszkok fülének
És a tiednek durva.

Aufídius.

Mondd meg azt.
Lényed zordon s arczod parancsoló;
Vitorláid meg vannak tépve bár,
Nemes hajónak látszol. Mondd neved.

Coriolanus.

Készülj hát ránczba szedni homlokod;
Nem ismersz még?

Aufídius.

Nem ismerlek. Neved?

Coriolanus.

Nevem Cajus Marcius, ki néked és
Minden hazádfiának annyi bút
És kárt okoztam, a minek tanuja
Melléknevem, Coriolánus. Nehéz
Munkák, veszélyek s a hálátalan
Hazámért ontott vércseppek jutalma
Csak e melléknév, a miről eszedbe
Juthat gyülölséged, melylyel nekem
Te tartozol.... csak e nevem maradt; a
Kegyetlen nép irígykedése, melyet
A tőlem gyáván elpártolt nemesség
Helyben hagyott, a többit elnyelé.
Megengedék, hogy e rabszolganép
Kilármázzon Rómábul engem. E baj
Hozott házadhoz. Én nem a reményből,
Ne gondold, hogy megmentsem éltemet, (mert
Ha halni félnék, senkit sem kerülnék
Ugy, mint téged,) de daczbul állok itt,
Hogy megtoroljam számüzőimet.

Tehát, ha van szózat szivedben, a mely
Boszút kiván ten megbántásidért,
S a szégyent el kivánod nyomni, mely
Hazádat érte: rajta! vedd ezennel
Inségemnek hasznát, forditsd javadra
Boszúállásom, víni akarok
Az alvilágnak minden haragával
Romlott hazám ellen. De hogyha ezt nem
Mered s már általod kisérteni
Jó sorsod: úgy, egy szó mint száz, nekem
Nem kell tovább az élet, s átadom
Neked s gyülölségednek nyakamat,
Melyet ha el nem vágsz, bolond leszesz,
Mert mindig ellened valék, s honod
Keblébül hordónként ontottam a vért,
S így szégyenedre élék csak, ha nem
Szolgállak téged.

Aufídius.

O Marcius, Marcius,
Az ős irígység egy-egy gyökerét
Tépé ki mindenik szavad szivembül.
Ha Jupiter jósolna e fellegekbül,
És szólna „ugy van“ nem hinnék neki
Jobban, mint, tisztes Marcius, neked.
Oh hadd övezze melledet karom,

Min durva kopjám százszor megtörött
S forgácsot szórt a holdra! Itt fogom
Körül kardomnak üllőjét, s vivok
Szereteteddel oly hőn s nemesen,
Mint egykor nagyravágyásom vivott
Vitézségeddel. Tudd meg, hogy szerettem
A lyányt, ki nőm lett, férfi nem sohajta
Hivebben, mint én.... ámde téged látva itt,
Nemes lény, vígabban dobog szivem, mint
Midón először lépett e küszöbre
Menyasszonyom. Hah, Mars! mondom neked,
Hadunk talpon van, s szándokom vala,
Pajzsod leütni még egyszer karodról
Vagy elveszítni a magam karát.
Tizenkétszer verél meg; éjjelenként
Baj vivásunkról álmodám azóta;
Kinn a sikon voltunk álmomba', téptük
Sisakjainkat, egymást fojtogattuk,
S félholtan édredék a semmitől.
Hős Marcius, ha nem vón más bajunk
Rómával, mint hogy téged számüzött:
Ki csak tizenkét s hetven év között van,
Elővennők, és haddal omlanánk
A háladatlan Róma belsejébe,
Mint vad folyam. Jer, oh jer, fogj kezet

Barátságos senatorinkkal, a kik
Bucsút vesznek tőlem, hogy készülőben
Vagyok hazádat megtámadni, bár
Rómát magát nem.

Corialanus.

Jók az istenek!

Aufídius.

Azért ha mint korlátlan úr akarsz
Eljárni bosszuállásodba', vedd át
Felét az én tisztemnek és határozz
Utad fölött, mint a ki ismered
Hazádnak gyöngeségét s erejét:
Kopogtassunk-e Róma kapuin
Vagy rajt üssünk a tartományokon, hogy
Előbb ijeszszük, aztán rontsuk el?
És most jerünk be, hadd ajánjalak
Azoknak, kik vágyadra majd igennel
Felelnek. Oh üdvez légy! most nagyobb
Barátom vagy, mint egykor ellenem,
S ez, Marcius, sok. Add kezed. Üdvözellek!

Coriolanus és Aufídius el.

Első szolga. Előlép.

Különös változás!

Második szolga.

A kezemre mondom, meg akartam őt agyalni,

de a lelkem azt sugta, hogy öltözete hamis tanubizonyságot tesz ellene.

Első szolga.

Milyen karja van! csak ugy pörgetett a mutató ujjával és hüvelyével, mint a csigát.

Második szolga.

Láttam a képéről, hogy nem az, a ki; olyan képe van látod-e, hogy.... ki sem tudom fejezni milyen.

Első szolga.

A bizony, ugy nézett, mintha.... kössenek föl, ha nem gondoltam, hogy sokkal több, mint gondolom.

Második szolga.

Bizony isten, épen ugy voltam. Ő a legderekabb ember a világon.

Első szolga.

Ühüm, az ám. De csak ismersz különb katonát, mint ő.

Második szolga.

Kít? gazdánkat?

Első szolga.

Igen, már arról szó sincs.

Második szolga.

Hatszorta többet ér.

Első szolga.

Már a nem, hanem hát csak különb katonának tartom nála.

Második szolga.

Látod, hé, arról nem lehet voltaképen beszélni; a mi vezérünk a város védelmezésében nagyon kitünő.

Első szolga.

Igen, és a megtámadásokban is.

Visszajön a harmadik szolga.

Harmadik szolga.

Hejh, rabszolgák, ujságot tudok, ujságot, ficzkók.

Első és második szolga.

Mit? mit? mit? halljuk!

Harmadik szolga.

Minden inkább szeretnék lenni, mint római; inkább elitélt rab.

Első és második szolga.

Miért? miért?

Harmadik szolga.

Azért, mert itt van, a ki vezérünket meg szokta csipkedni.... Cajus Marcius.

Első szolga.

Mit beszélsz? csipkedni vezérünket?

Harmadik szolga.

Nem mondom épen, hogy megcsipkedte, de mindig mérkőzött vele.

Második szolga.

Hagyjuk ezt, pajtások és barátok vagyunk; vezérünk soh'sem birt vele; ezt magától hallottam.

Első szolga.

Ugy van biz az igazság szerint, soh'sem birt vele; Corioli előtt ugy meg agyabugyálta, mint a rostélyost.

Második szolga.

S ha épen valami kannibál természetű lett volna, még meg is sütötte és ette volna.

Első szolga.

De hát a többi ujság?

Harmadik szolga.

Hát ugy bánnak ott benn vele, mintha Mars fia és örököse volna. Előre ültették. Egy senator sem kérdez tőle semmit, csak hajadon fővel. Vezérünk is ugy viseli magát irányában, mintha leány volna, kezével áldatja magát, s a szeme fejérét forgatja, ha beszél. De a java ujság az, hogy vezérünk ketté van hasitva, s csak fele annak, a mi tennap volt, mert a másik fele amazé, az egész asztal kérelménél és

engedelménél fogva. Elmegy, aszondja, s fülén rángatja Róma kapujának őrét; mindent lekaszál maga előtt, hogy sima legyen az út.

Második szolga.

És tőle kitelik, jobban, mint akárkitől, a kit csak gondolhatok.

Harmadik szolga.

Hogy megteszi-e? meg bizony, mert, látjátok, annyi a barátja, mint az ellensége; s ezek a barátai legények, (a mint a dolgok állnak,) nem merték (látjátok, legények) magokat barátinak mutatni, (a mint mondjuk) mig ő diskréczióban van.

Első szolga.

Mi az a diskréczió?

Harmadik szolga.

De ha majd látják, fiúk, hogy a taréja megint föláll s ő verben jár, kibujnak lyukaikból, mint eső után a tengeri nyulak, s együtt ujjongatnak.

Első szolga.

De mikor kezdi el?

Harmadik szolga.

Holnap.... még ma.... rögtön. Ma délután meghalljátok a dobszót; ez lesz a csemege

az ebédhez, melyet elköltenek, mielőtt megtörlik szájokat.

Második szolga.

No hiszen hát majd lesz megint zajos világ. Az a béke nem is való egyébre, mint vasat rozsdásitani, szabókat szaporitani és versirókat költeni.

Első szolga.

Már én csak azt mondom, hadd legyen háboru; ugy többet ér a békénél, mint a nappal az éjnél. Akkor van élénkség, virasztás, zaj, akkor van miről beszélni. A béke valóságos ájulás, gutaütés, émelygős, siket, álmos, érzéketlen; több fattyút terem, mint a mennyi férfit a háború elemészt.

Második szolga.

Igazán s a mint a háborút néminemüképen zsiványnak lehet nevezni, nem tagadhatni, hogy a béke sokakat gyávákká tesz.

Első szolga.

Igen és sok gyülölséget okoz.

Harmadik szolga.

Ugy van, mert akkor kevesebb szüksége van egyik embernek a másikra. Csak háborut!

Remélem, hogy a rómaiak olyan olcsók lesznek, mint a volszkok. Fölkelnek ott ben, fölkelnek.

Mind.

Be, be, be, be!

Mindel.

VI. jelenés. — Róma. Nyilvános tér

Jön SICINIUS és BRUTUS.

Sicínius.

Hirét sem halljuk, nincs mit félni tőle;
Erője megfogyott a nép jelen
Békés nyugalmában, mely azelőtt
Vadul zajongott. Igy barátait
Megszégyenítjük, hogy minden helyén van.
Ők jobb szeretnék bár magokra is
Bajt hozna, hogyha zúgó nép zavarná
Az utczákat, mint ezt, hogy mühelyében
A mesterember énekel, s ügyét
Békében végezi.

Jön MENENIUS.

Brutus.

Jól végezénk. — Ez nem Menenius?

Sicínius.

De ő. Nagyon nyájas lett mostanában.
Köszöntlek.

Menenius.

S én mind kettőtöket.

Sicínius.

Coriolanus távollétét csupán
Baráti érzik; a hon áll, s tovább is
Fön állna, bárha még jobban gyülölné.

Menenius.

Minden jól van, s még jobban lenne, ha
Ugy nem tett volna.

Sicínius.

Hol van, nem tudod?

Menenius.

Nem én; sem anyja sem pedig neje
Nem értesül felőle.

Jön nehány polgár.

Polgárok.

Az ég tartson meg mind kettőtöket.

Sicínius.

Adj' isten jó estét, szomszédaink.

Brutus.

Jó estét, jó estét mindnyájatoknak.

Első polgár.

Mi, gyermekink és nőink térdepelve
Imádkozunk érettetek.

Sicínius.

Köszönjük.

Brutus.

Jó szomszédok, bár kedvelt volna úgy
Coriolanus, mint mi, titeket.
Isten velünk.

Polgárok.

Az ég áldása rátok.

A két tribún.

Isten velünk, isten velünk! Polgárok el.

Sicínius.

Ez boldogabb és kedvesebb idő, mint
Midőn rohantak e fiúk az utczán,
Romlást kiáltva.

Brutus.

Cajus Marcius
Derék hadember velt, de elbizott,
Gőgös, képzelhetetlen nagyravágyó,
Önző....

Sicínius.

S korlátlan úr akart saját
Erejéből lenni.

Menenius.

Én ezt nem hiszem.

Sicínius.

Hahogy consul maradt vón, ez leendett
Közfájdalomra a tapasztalás.

Brutus.

Az istenek megóttak tőle s Róma
Most csendes és ép.

Aedíl jön.

Aedíl.

Érdemes tribúnok,
Egy elfogott rabszolga azt beszéli,
Hogy a volszkok külön két hadsereggel
Átléptek Rómának határain,
S a háború dühével útjakon
Pusztítanak mindent.

Menenius.

Aufídius lesz,
Ki hallván Marcius száműzetését,
Szarvát kinyujtja ismét a világba,
Melyet bevont, mig az Rómába' volt,
S nem is mocczant.

Sicínius,

Eh, hagyd el Marciust!

Brutus.

Ostort ama pletykának! — Nem lehet,
Hogy ezt merjék a volszkok.

Menenius.

Nem lehet!
Eszünkbe juthat, hogy nagyon lehet,
Három példája van, mióta élek.
Mielőtt megbüntetnétek e legényt,
Kérdezzétek ki, hol hallotta azt,
Mert majd intőtök kap ki, a követ,
Ki hírül adta, hogy óvakodjatok
Attól, a mit rettegni kell.

Sicínius.

Ne szólj,
Tudom, hogy nem lehet.

Brutus.

Hisz képtelenség.

Követ jön.

Követ.

Tanácskozásra gyült mind a nemesség.
Egy ujság jött, mely megzavarta őket.

Sicínius.

Ez a rabszolga; menj s a nép előtt
Korbácsolják meg. Ő koholta ezt.
Mindég ez a hír!

Követ.

Ugy van, tisztes úr.

A szolga nem hazudt; sőt rémitőbbek
Sűlnek ki még.

Sicínius.

Mit, milyen rémitőbbek?

Követ.

Nyiltan beszéli több zaj, (nem tudom,
Mily mértékben való?) hogy Marcius
Aufidiussal frígyesülve hoz
Hadat Rómára, és határtalan
Boszút esküt.

Sicínius.

Nagyon valószinű!

Brutus.

Szíszó; hogy a gyöngébb rész Marciust
Megint előkivánja.

Sicínius.

Ez a fogás.

Menenius.

Ez nem lehet;
Aufidiussal ő nem egyesűlhet,
Ők a legszélsőbb ellentételek.

Más követ jön.

Követ.

Tanácsgyűlésbe hínak bennetek;
Rémes had, melyet Cajus Marcius

Aufidiussal társultan vezérel,
Dühöng határitok között; utat
Tört már magának, és mindent emészt
Tűzzel vassal, mi csak előtte van.

Jön COMINIUS.

Comínius.

Igen szép dolgot tettetek.

Menenius.

Mi ujság?

Comínius.

Elhurczolják leányaitokat,
Koponyáitokra ónt olvasztanak,
És meggyalázzák asszonyaitokat,
S mind ezt magatok szereztétek.

Menenius.

Mi ujság?

Comínius.

Talpig leégnek templomaitok,
Kiváltságaitok fúrólyukba is
Be fognak férni.

Menenius.

Kérlek, mondd, mi hír?
Hejh, rosz fa ég a tűzön.... szólj, mi ujság?
Ha Marcius a volszkokkal egyesült....

Comínius.

Ha!
Ő istenök; mint olyan lény vezérli
Őket, kit nem természet alkotott, de
Nagyobb erő, s azok jőnek vele
Reánk tacskókra olyan bizalommal,
Mint a gyerek pillét üz, vagy legyet
Öl a mészáros.

Menenius.

Szépet tettetek
Ti s társitok; hogy hetvenkedtetek
E mesteremberek voksával, e
Foghagyma-rágókkal.

Comínius.

Rómátokat
Hogy rázza meg fülön!

Menenius.

Mint Hercules
Az értt gyümölcsöt rázta. Szép dolog!

Brutus.

Igaz tehát?

Cominius.

Az, és sápadni fogtok,
Látván, hogy nincs különben. Birtokink
Vigan lázadnak föl, s ki ellenáll,
Mint balga höst gúnyolják, s elesik,
Mint hű bolond. És gáncsolhatjuk-e?
Az ellenségek most látják, ki ő.

Menenius.

Ha nem kegyelmez a nemes,
Végünk vagyon.

Cominius.

S ki fog könyörgeni?
Azt a tribúnok szégyelnék; a nép
Kegyelmet tőle akkép érdemel, mint
Juhásztul a farkas; barátai
Ha mondanák: „légy jó Rómához", ugy
Terhelnék, mint azok, kiket gyülöl, s ők
Ellenségei lennének szinte.

Menenius.

Ugy van.
Ha üszköt vetne a házamra, hogy
Meggyujtsa, nem vón lelkem, mondani:
„Kérlek, ne bántsd!" Szép dolgot tettetek
Ti s czimboráitok! gyönyörű dolog!

Cominius.

Ùgy megráztátok Rómát, hogy soha
Sem volt ily gyógyithatlan.

Tribúnok.

Ránk ne háritsd.

Menenius.

Mi tettük hát? mi szerettük őt, de mint
Barmok, gyáván helyt engedt a nemesség
A ti csoportotoknak, és ez őt
A városból kikurjogatta.

Cominius.

Félek,
Megint beordítják. Aufidius,
A második hős, enged néki, mintha
Szolgálja volna. A kétségb'esés
Erőnk, eszélyünk, védelmünk, mivel
Eléje allhatunk.

Egy csapat polgár jön

Menenius.

Itt a rakás.
S Aufidius véle van? — Ti rontottátok el
A léget, a midőn büdös, zsiros
Sapkátokat hajgálva zúgtatok
Száműzetéseért. Most visszajön,
S a harczosok minden hajszála egy

Korbács lesz; voksotok jutalmaúl
Majd annyi tökfejet kaszál le, a hány
Kucsmát akkor földobtatok. De jól van,
Ha porrá égnénk is mindannyian,
Megérdemeltük.

Polgárok.

Rosz híreket hallánk.

Első polgár.

Részemrül én
Mingyárt mondtam, hogy kár száműzni öt.

Második polgár.

Azt mondtam én is.

Harmadik polgár.

Én magam is; és igazat szólva, ezt sokan mondták közűlünk. A közjóért tettük, a mit tettünk! és ámbár szívesen bele egyeztünk számüzetésébe, ez még is akaratunk ellen történt.

Comínius.

Derék legények vagytok!

Menenius.

Szép dolog,
A mit tevétek! — A capitólba menjünk?

Comíniu s.

Igen; mit is tehetnénk egyebet?

Comínius és Menenius el.

Sicínius.

Bátorság, társak! menjetek haza.
Azon párt ez, mely azt ohajtja, hogy
Megtörténjék, mitől rettegni látszik.
Ne féljünk semmit. Menjetek haza.

Első polgár.

Legyenek irántunk jók az istenek! Jertek társaim, menjünk haza. Mindig mondtam, hogy nincs igazunk, mikor őt száműztük.

Második polgár.

Mindnyájan ezt mondtuk. De menjünk haza.

Polgárok el.

Brutus.

Ez a hir nem tetszik nekem.

Sicínius.

Nekem sem.

Brutus.

El a capitólba. Birtokom felét od'
Adnám, ha ez hazug hir volna.

Sicínius.

Menjünk. Elmennek.

VII. jelenés. — Tábor közel Rómához.

Jön AUFIDIUS és egy tiszt.

Aufidius.

A rómaihoz futnak mindegyre még?

Tiszt.

Én nem tudom, mily bü-hatalma van, de
Legényeidnek ő ebéd előtt
S után imája és közben beszéde,
S uram, te elhomályosíttatál még
Ten embereid előtt is.

Aufidius.

Most ezen
Segítni nem lehet, vagy legfölebb
Csak oly eszközzel, a mi terveinket
Sántítaná meg. Ő irántam is
Kevélyebb, mint véltem, hogy lesz, midőn
Először üdvezlém. De ebben ő
Változhatatlan; mentem, a mi nem
Javitható.

Tiszt.

De kivánnám, uram,
(Magadra nézve) bár ne egyesültél
Vón véle; mért nem vetted által az
Egész ügyet? vagy biztad volna ő rá.

Aufidius.

Jól értelek, s hidd el, ha számolunk,
Nem sejti, hogy szorítom majd meg őt.
Habár ugy tetszik, és ő is hiszi,
S azt vélik a közönséges szemek, hogy
Rendén tesz, mindent, s jól gazdálkodik
A volszk ügyekben, mint sárkány csatáz
S végez, mihelyt kardját kirántja: egy
Nincs téve még, mi majd nyakát szegi
Vagy az enyémet koczkáztatja, ha
Kenyértörésre kerül a dolog.

Tiszt.

Uram, hiszed, hogy elfoglalja Rómát?

Aufidius

Minden hely meghódol, még meg se' szállja,
Övé Rómának minden nemese,
Senator és patricius kedveli,
Harczhoz nem értők a tribúnok, a nép
Oly kész lesz visszahíni őt, a mily
Hamar kiüzte. Ő Rómának az, mi
A halnak a sas, mely megfogja azt
Felsőségénél fogva. Egykor ő
Nemes szolgájok volt, de nem viselheté
Szerényen érdemét.... mi vagy kevélység,
Mely nagy szerencsében mindig kísérti

A boldogot; vagy itélethiány,
Hogy nem tudá használni a körülményt,
A melyen ur volt; vagy természete,
Hogy mindig ugy legyen.... párnára nem
Ment a sisaktól, békén egyaránt oly
Szigorral és komolysággal parancsolt,
Mint háborúban.... egy ezek közűl
(Mind ebbül bír egy részt, nem az egészet,
Elismerem,) félelmessé tevé öt,
Gyülöltté s számüzötté. Érdeme
Szélsőségekbe fül. Igy magyarázza
Erényeinket a kor; s az erő,
A mely magát ajánlja, biztosabb sirt
A szónokszéknél nem talál, a hol
Magasztaltatnak tettei.
Tüzet tűz olt, szöget szög ver ki, jog
Jogot dönt, és erőt erő emészt. Jer.
Cajus, ha Rómát bírod, mily szegény lészsz!
Mert nem sokára akkor az enyém lészsz.

El.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

I. jelenés. — Róma. Nyilvános tér.

Jőnek MENENIUS. COMINIUS, SICINIUS, RRUTUS s mások.

Menenius.

Én nem megyek; halljátok, egykori
Vezérét, hogy fogadta, a ki öt oly
Nagyon szerette. Engem úgy hívott, hogy
Apám, s mi haszna? Menjetek, kik öt
Elűztétek, térdeljetek le egy
Mérföldre sátrától s így csuszszatok
Kegyébe. Már, ha még Comíniust
Sem vette föl, csak itthonn maradok.

Comínius.

Ismerni sem akart.

Menenius.

Halljátok ezt?

Cominius.

Egyszer mondá nevem. Fölemlegettem
A régi ismeretséget s a vért, mit
Együtt ontánk. Felelni sem akart,
Minden név ellen tiltakozva szólt; ő
Nevetlen semmi, Róma lángiban,
Ottan kovácsol majd nevet magának.

Menenius.

Lám, ilyen dolgot tettetek, tribúnok,
Elgyötrétek Rómáért magatok, hogy
A szén olcsó legyen. Szép híretek lesz!

Cominius.

Mondám, milyen dicső a kegyelem,
Hol azt nem várják. Válaszolta, hogy
Ez puszta szózat a házától ahhoz,
Kit az megbüntetett.

Menenius.

Való igaz;
Kevesbet válaszolhatott-e?

Cominius.

Azon valék, hogy jó barátait
Kimélje. Igy felelt: nem szedheti
Őket ki a penészes undorító

Rakás gazból, s egy két szegény magért
Bolondság lenne föl nem gyujtani
S tovább szagolni ezt.

Menenius.

Egy két szegény magért?
Egy én vagyok. Anyja, nője és fia
S e bajnok társ, mi a magok vagyunk,
S ti a penészes gaz; felbűzlötök
A holdig.... égnünk kell miattatok.

Sicínius.

Légy csendesen, kérlek. Ha nem segítesz
E váratlan bajon, ne hányd szemünkre
Inségünket. Ha kedved lenne szólni
Ez ügyben, hidd, inkább föltartaná
Jó nyelved, mint a had, mit gyüjthetünk,
Hazánkfiát.

Menenius.

Nem, én ezt nem teszem.

Sicínius.

Eredj hozzája kérlek.

Menenius.

S mit tegyek?

Brutus.

Próbáld meg, Marciusnál mit tehet
Szived Rómáért.

Menenius.

Jó, s ha Marcius, mint
Comíniust, majd elküld engem is,
Ki sem hallgatva, aztán?.... Több legyen
Egy bús barátjával, kit szigora
Megsérte? akkor?

Sicínius.

Jó szándékodat
Köszöni fogjuk, oly mértékbe', mint
Iparkodál.

Menenius.

Megpróbálom tehát.
Tán meghallgat. De hogy száját harapta
S Comíniussal ugy bánt, ez lever.
Roszkor ment hozzá, még ebéd előtt. Ha
Erünk üres, vérünk hideg, haragszunk
Még a reggelre, nincs inyünkre adni
És megbocsátni; de ha megtömők e
Csatornáit vérünknek ételekkel
S borral, hajlékonyabbak lelkeink, mint
Vallási böjtölésben. Kilesem,
Ha kérelmemhez illőn jól lakik,
Aztán utána látok.

Brutus.

Tudod, hogy' kell megnyerni a szivét,
Nem tévedhetsz el.

Menenius.

Rá adom fejem.
A mint lesz, ugy lesz. Meglátjuk, miképen
Végződik. El.

Comínius.

Rá sem fog hallgatni.

Sicínius.

Nem?

Comínius.

Aranyban űl, mondám; ugy ég szeme,
Mintha Rómát akarná gyujtani,
S kegyét sérelme fogva tartja. Térdre
Esém; halkan szólt: „kelj föl", s elbocsátott
Némán, kezével. A mit megtesz, azt
Irásban küldte meg, s mit nem teszen,
Azt eskü tiltja végbevinnie.
S igy nincs remény, csak
Tisztes szülője és nejében, a kik
Mint hallom, kérni készek őt, hogy
Kegyelmezzen honának. El tehát,
Vegyük reá, hogy gyorsan menjenek.

Elmennek.

II. jelenet. — Volszk táborszem Róma előtt. Helyeiken az őrök.

Jön hozzájok MENENIUS.

Első őr.

Megállj, honnan jösz?

Második őr.

Vissza!

Menenius.

Ti derék
Őrök vagytok, de engedelmetekkel
Országos ügyben jöttem Marciussal
Beszélni.

Első őr.

Honnan?

Menenius.

Róma városából.

Első őr.

Térj vissza, nem mehetsz át, mert vezérünk
Azokról többé tudni sem akar.

Második őr.

Előbb látod Rómádat égni, mint
Beszélhetsz Marciussal.

Menenius.

Jó, barátim.
Ha hallátok Rómáról szólani
S barátiról vezérteket, fogadni
Merek, megemlitett engem; nevem
Menenius.

Első ör.

Mindegy, csak vissza, mert
Nevednek itt nincs becsülete.

Menenius.

Mondom, fiú, vezéretek barátom;
Vitézségének könyve én valék,
Hasonlíthatlan hirét én belőlem
Olvasták s tán nagyitva.... barátimat (s ő
Az első köztök) én dicsérni szoktam,
A mint csak az igazság engedi,
Söt néha, mint golyó a sík uton,
Még túl is ugrám, s dicséretet
Megtoldottam füllentésekkel is...
Azért ereszsz öcsém.

Első ör.

Már, uram, ha annyi hazugságot mondtál is az ő javára, hány szót most magadéra, még se mégy itt keresztül, nem itt, ha olyan érdem

volna is a hazugság, mint a szeplőtelen élet. Annak okáért csak vissza!

Menenius.

Kérlek, fiú, jusson eszedbe, hogy nevem Menenius, s mindig vezéred pártján voltam.

Második ör.

Ha te hazudozója voltál (mint magad vallod) én olyan vagyok szolgálatában, hogy igazat beszélek, s azt mondom, nem mehetsz át. Azért fordulj vissza.

Menenius.

Nem tudod, megebédelt-e már? mert csak ebéd után szeretnék vele beszélni.

Első ör.

Római vagy, ugy-e bár?

Menenius.

Az vagyok a mi vezéred.

Első ör.

Akkor gyűlölnöd kéne Rómát, mint ő gyülöli. Gondolhatjátok-e, hogy miután kilöktétek kapuitokon ezeknek valódi védelmezőjét, s a feldühült nép butasága által az ellenségnek adtátok át paizsotokat, gondolhatjátok-e, hogy majd ellenálltok boszujának sopánkodó vén asszonyok sohajával, leányaitok szüzi kézkulcsolásaival,

vagy köszvényes közbenjárásával ilyen megaszott, elévült embernek, a milyennek te látszol? Képzelhetitek, hogy a szándékolt tüzet, melyben városotok el fog égni, elolthatjátok ilyen gyönge lélekzettel? Nagyon csalatkoztok.... azért csak eredj víssza Rómába, s készüljetek a halálra; el vagytok ítélve, s vezérünk megesküt, hogy se' halasztás se' kegyelem.

Menenius.

Ficzkó, ha kapitányod tudná, hogy itt vagyok, tisztelettel bánnék velem.

Második őr

Hagyd el, kapitányunk nem ismer téged.

Menenius.

A vezért értem.

Első őr.

Törődik is veled vezérünk!.... vissza, mondom, vissza mert még lecsapolom azt a kis maradék véredet.... ennél egyebet nem remélhetsz. Vissza.

Menenius.

Hanem hát atyámfia....

Jön CORIOLANUS és AUFÍDIUS.

Coriolanus.

Mi a baj?

Menenius.

No, legény, ide vigyázz; majd meglátod, milyen becsülésben állok, látni fogod, hogy ilyen fajankóféle strázsa nem rekeszthet el engem az én Coriolanus fiamtól: gyanítani fogod beszélgetésünk módjáról, hogy közel jutottál az akasztófához vagy valami távulabb halálhoz, a mi ennél még kegyetlenebb. Most hát ide nézz, s elgondolván jövődet, ájulj el. — A dicsőséges istenek tartsanak óránként gyűlést kirekesztőleg a te jólléted végett, s ne szeressenek kevésbbé, mint vén apád Menenius szeret. Oh fiam, fiam, tüzet készítesz számunkra; nézd, itt a víz, azt eloltani. Nehezen vehettek rá, hogy hozzád jőjek, de meg levén győződve, hogy kivűlem senki sem indíthat meg, sóhajokkal fújtak ki a kapukon; kérlek, kényszerítlek, kegyelmezz Rómának s esedező hazádfiainak. A jó istenek csendesítsék le haragodat, s annak söprejét ontsák e gazemberre itt, ki mint valami tuskó, gátolta hozzád-jöttemet.

Coriolanus.

Félre!

Menenius.

Hogyan félre?

Coriolanus.

Szülő, nő, gyermek, én nem ismerem.
Másnak szolgálok. Bár magam kivánok
Boszút, elengedése annak a volszk
Szivekben van. Hogy egykor jól valánk
Egymással, inkább hálátlan felejtés
Törölje el, mint följegyezze részvét.
Menj hát. Fülem könyörgéseitek ellen
Erősb, mint seregem ellen kaputok.
De vedd ezt, mert szerettelek; érted írtam,

levelet ad neki.

S elküldtem vón. Ne szólj, Menenius,
Nem hallgatok rád. — Ő, Aufídius,
Barátom volt Rómában, s ime látod.

Aufídius.

Renditheteten vagy.

El Coriolanus és Aufídius.

Első ör.

Nos, uram, Menenius a neved?

Második ör.

Ez, a mint látod, nagy hatalmú varázsige. Tudod már, merre az út haza felé?

Első ör

Hallottad, hogy tönkre tettek bennünket, a mért uraságodat föltartóztattuk?

Második őr.

Ugyan mondd meg csak, mért ájuljak el?

Menenius.

Nem gondolok sem a világgal, sem vezéretekkel; ti pedig? alig képzelhetem, hogy léteztek, olyan hitványságok vagytok. A ki önnön keze által kész meghalni, nem fél a mástól jövő haláltól. Tegyen vezértek akármit. A mi titeket illet, legyetek sokáig azok, a mik vagytok, s éveitekkel gyarapodjék nyomorúságtok! Azt mondom nektek, a mit nekem mondtak: félre! El.

Első őr,

Derék legény, meg kell vallanom.

Második őr.

Vezérünk a derék legény. Ő szikla, tölgy, melyet meg nem ráz a szél.

Elmennek.

III. jelenés. — Coriolanus sátra.

Jőnek CORIOLANUS, AUFÍDIUS és mások.

Coriolanus.

Hadunkkal holnap Róma előtt tanyázunk.
Beszéld el aztán, háborúi társam,

A volszk uraknak, mily jól jártam el
Ez ügyben.

Aufídus.

Mindig hasznukat tekintéd,
Rómának minden esdeklésire
Siket valál, és titkos suttogást
El nem fogadtál oly barátaidtól
Sem, a kik bíztak benned

Coriolanus.

Ez öreg,
A kit Rómába tört szivvel bocsáték,
Atyámnál jobban szeretett... imádott,
Valóban. Végreményük volt az ő
Hozzám jövése. Kedveért (habár
Fanyar valék iránta) megujitám
Az első föltételt, mit megtagadtak,
S el nem fogadhatnak most.... kedveért, ki
Többet remélt végezni, eugedék egy
Kevéskét. Uj követség- s kérelemre,
Sem a kormánytól, sem barátaimtól,
Nem hallgatok többé. — Hah, mily rivalgás!

Jön gyászruhában VIRGÍLIA, VOLUMNIA, vezetve az ifju MARCIUST, VALERIA és kiséret.

Elől nőm, aztán a tisztelt alak,
A melyben én formáltatám, s kezén
Vérének másod íze. — Félre, szív!
Természet minden láncza és joga,
Eltéplek! a makacsság lesz erényem.
Oh e meghajlás, e galambszemek,
Mik isteninket hitszegésre bírnák!
Elolvadok, csak oly gyarló anyagból
Vagyok, mint más. Anyám hajol, miként h' az
Olymp hajolna vakandturás előtt
Kérőleg; s kis fiamnak közbe'járó
Arczárul a nagy természet kiált rám,
Hogy „ne tagadd meg!" — Eh, hadd szántsa Rómát
A volszk, hadd dúlja szét Itáliát,
Nem hajtok én golyhóként ösztönömre,
Magam vagyok magamnak alkotója,
S nem ismerek rokont.

Virgília.

Férjem s uram!

Coriolanus.

Beh más szemem van, mint Rómába' volt!

Virgília.

A bú, mely minket megváltoztatott,
Ez ámit el.

Coriolanus.

Feledtem szerepem,
Mint lomha színész, és ugy benn akadtam,
Hogy szégyen. Oh legjobb vérem, bocsásd meg
Zsarnokságom, de azért bocsánatot
Ne kérj Rómának. — E csók.... hosszu, mint
Számüzetésem s édes, mint boszúm!
Az ég féltékeny úrnőjére, ezt
Tőled nyerém, s hű ajkam szüzileg
Őrzé azóta. — Hah, én fecsegek,
És a világnak legnemesb szülőjét
Nem üdvözlem.... hajolj a földre, térdem,
S mutasd mélyebb nyomat a tiszteletnek,
Mint más fiú. Letérdel.

Volumnia.

Oh, kelj megáldva föl!
S én térdelek, nem lágyabb vánkoson,
Mint a tüzkő, mutatva a hibás
Alázatot, mit eddig félreérte
Egymás közt gyermek és szülő. Latérdel.

Coriolanus.

Mi ez?

Te térdelsz? a bűnös fiú előtt.
Hadd sujtsa puszta parton a kavics hát
A csillagot, hadd dobja lázadó szél
A büszke czédrust a tűz-napba föl,
S a képtelenséget megölve könnyü
Szerrel tegyen lehetlent.

Volumnia.

Te az én
Vitézem vagy; megtérítlek, remélem.
Ismered e hölgyet?

Coriolanus.

Publicola
Nemes testvére, Róma holdja; tiszta,
Mint a jégfürt Diana templomán a
Legtisztább hóbul. Jó Valeria!

Volumnia.

Magadnak egy kicsiny tartalma ez s ha
A kor kifejti teljesen hasonló
Leszen hozzád.

Coriolanus.

A hősök istene,
Nagy Zeus segélyével, tanitsa minden
Nemesre lelked, hogy szégyen soha
Ne sértsen, s hadban tengerparti jel

Gyanánt állj, a vészszel daczolva, s óvjad,
A kik rád néznek.

Volumnia.

Térdepelj le, ficzkó.

Coriolanus.

Derék fiam te!

Volumnia.

Ő, hitvesed s e hölgy és én magam, mint
Kérők vagyunk itt...

Coriolanus.

Kérlek, csendesen; vagy
Előbb, mint szólsz, gondold meg: a mire
Megesküvém, hogy nem teszem, ne vedd azt
Elutasitásnak. Ne kérj hadam
Szétküldésére, vagy hogy alkudozzam
Ama kézművesekkel ujra. Azt se
Mondd, hogy természetellenes vagyok. Ne
Kivánd dühöm s boszumat csillapitni
Higgadt okokkal.

Volumnia.

Oh megállj, ne többet!
Az mondtad, hogy semmit nem teljesitesz
Mert más kivánságunk nincs, mint a mit
Már megtagadtál: és mégis könyörgünk....
Ha hasztalan lesz, úgy essék a vád

Keménységedre. Hallgass meg tehát.

Coriolanus.

Aufídius s volszkok, figyeljetek,
Semmit sem hallok Rómáról magam. — Szólj.

Volumnia.

Ha szótlanok volnánk is, e ruhákról
S arczunk szinéről láthadnád, hogy' éltünk
Számüzetésed óta? Sejtheted
Magad, hogy mennyivel boldogtalanbak
Vagyunk, mint minden élő hölgy, ide
Jövén.... képed, szemünk örömkönyüi
És sziveink vig tombolása helytt
Bú-könnyet s félő reszketést okoz,
Mert látja a szülő, a nő s a gyermek,
Hogy a fiu, a férj és az apa
Honát széttépi. S ránk árvákra nézve
Dühöd legsulyosabb.... elzárja az
Égtől imánkat... ez közös vigasz,
Csak a miénk nem.... oh, mert mond, hogyan
Imádkozhatnánk a honért, habár
Ez tartozásunk? s győzedelmedért is
Mi szinte az? Vagy elvesz a haza,
E drága dajkánk, vagy te, a ki benne
Reményünk voltál. Minket csak csapás ér,
Ha teljesül is a kivánatunk

S bármelyik rész nyer, mert vagy lánczokon
Vezetnek át, mint pártos idegent,
Az utczákon, vagy győzedelmesen
Tiprod hazádnak omladékait, s a
Pálmát viszed, hogy nagy vitézül ontád
Fiad s nőd vérét. A mi engem illet,
Fiam, nem várom én a jó szerencsét
A harcz végéig. Ha rá nem vehetlek,
Hogy inkább mind a két részhez kegyes légy,
Mint eltörölj egyet: nem fogsz előbb
Hazádon dulni, (nem fogsz, hidd el azt,) mig
Anyádnak méhét meg nem gázolod,
Mely a világra szült!

Virgilia.

S engem, kitől e
Fiút nyeréd, hogy a jövőben is
Éljen neved.

Fiú.

Rám nem hág; elfutok,
S aztán vivok, ha majd nagyobb leszek.

Coriolanus.

Ne nézzünk gyermek és asszony szemébe,
Mert, mint az asszony, oly gyöngék leszünk.
Soká ülék. Föláll.

Volumnia.

Nem, ekkép el ne hagyj.
Ha kérelmünk Rómát megmenteni
Irányoztatnék a volszk vesztivel,
A kit szolgálsz: úgy érne minket a vád,
Hogy megmérgezzük a becsületed. Nem,
Mi arra kérünk, békitsd össze őket;
Hadd mondja a volszk: „mi kegyelmet adtunk,“
És Róma ezt: „mi nyertünk,“ s mind a két rész
Téged dicsőit, mondván: „Békeszerzőnk,
Légy áldva!“ Nagy fiam, tudod, hogy a harcz
Bizonytalan végü; de bizonyos:
Ha meg fogod Rómát hódítni, a dij,
A melyet ott aratsz, oly név leszen, mit
Átkozva emlegetnek majd, s a könyvek
Igy irnak róla: „Bajnok férfi volt,
De vég-merénye mindent letörölt,
Honát földúlta, s utálatul hagyá
Nevét a késő kornak.“ Szólj, fiam,
Czélod volt a leggyöngédebb becsület,
Hogy mérkezzél az istenek kegyével,
Hogy mennydörögve tépd a messze léget,
S villámaiddal még is tölgyeket
Hasits csak. Mért hallgatsz? azt gondolod,
Nemes lélekhez méltó, nem feledni

A bántalmat? — Lyányom, beszélj, könyüid
Nem illetik meg. Szólj te, kis fiú, tán
Gyermekséged jobban meghatja, mint
Okoskodásunk. Nincsen ember, a ki
Anyjának oly adósa lenne, mint ő,
S itt hagy fecsegni még is, mint rabot.
Soh' sem voltál te jó anyád iránt
Nyájas, s ő (a szegény tyúk!) nem törődve
Uj fajjal, hadba csalt, s ha megjövél
Dícscsel tetézett. Mondd, hogy helytelen
Kérelmem, s rúgj el; ámde hanem az,
Te becstelen vagy, s megver majd az ég,
Hogy megtagadtad tőlem azt, a mi
Anyákat illet. Elfordul.... le, hölgyek,
Hadd szégyenitsék őt meg térdeink.
Coriolanushoz illőbb a kevélység,
Mint kérelmünk meghallgatása. Térdre!
Ez a végső.... így, most Rómába térünk,
S a többivel halunk meg. — Nézz ide,
E gyermek nem mondhatja, mit kiván,
De térdel és kezét föltartja, vélünk,
És több erő van kérelmébe', mint
Makacságodban. — Keljünk föl, jerünk; ez
Embernek anyja volszk, Corioliban
Van nője, s e gyermek véletlenül

Hasonlit hozzá. — El vagyunk eresztve,
Elhallgatok.... ha majd a város ég,
Ismét beszélek!

Coriolanus.

Oh anyám, anyám!

Némán tartja Volumnia kezeit.

Mit tettél? Nézd megnyilt a menny, s lenéznek
Az istenek s e természettelen
Látványt kaczagják. Oh anyám, anyám! Oh,
Rómának boldog győzelmet nyerél, de
Fiadra nézve.... hidd, oh hídd el azt,
Nagyon veszélyes a te diadalmad,
Sőt tán halálos is.... de hadd legyen.
Aufídius, bár nem harczolhatok, de
Illő békét kötök. Nos jó Aufídius,
Helyemben nem hallgattál volna az
Anyára? nem tettél vón ennyit érte?

Aufídius.

Megilletődtem.

Coriolanus.

Esküszöm reá: meg!
S az nem csekélység, hogyha szemeim
Megindulástul nedvesek. Barátom,
Tudasd velem, milyen békét akarsz? Én

Rómába nem megyek, veled leszek,
S kérlek, segits ez ügyben.— Oh anyám! nőm!

Aufídius magában.

Jó, hogy sajnálatod s becsületed
Igy meghasonlott; ezzel visszaszerzem
Régibb jó sorsomat.

A hölgyek intenek Coriolanusnak.

Coriolanus.

Mingyárt; előbb
Együtt igyunk, aztán a puszta szónál
Különb bizonyságot visztek haza,
Mit kölcsönösen megpecsételünk
Illő föltételekkel. Jőjetek,
Hölgyek, ti nektek méltó templomot
Épitni, mert Itáliának és
A frigyeseknek minden kardja e
Békét nem eszközölte volna ki.

Mind el.

IV. jelenés. — Róma. Nyilvános tér.

Jön MENENIUS és SICINIUS.

Menenius.

Látod azt a párkányt a capitoliumon, azt a sarokkövet?

Sicinius.

Nos aztán?

Menenius.

Ha lehetséges, hogy azt elmozdithatod a helyéről a kis ujoddal, ugy van némi reménység, hogy rá beszélik őt a római hölgyek, különösen anyja. De mondom, arról szó sincs; gégéink el vannak itélve, s közel a halál.

Sicínius.

Lehetséges tehát, hogy ily rövid idő alatt ennyire változzék az ember?

Menenius.

Különbség a hernyó és a pillangó, és lám a pillangó hernyó volt. Ez a Marcius emberből sárkány lett, szárnyai nőttek; több ő a csúszómászó állatnál.

Sicinius.

Mennyire szerette anyját!

Menenius.

Engemet is! és most oly kevéssé emlékszik anyjára, mint a kilenczed-fű ló. Fanyar képe megsavanyitja az érett szőlőt. Ha járkál, ugy mozog, mint valami gép, s a föld összezsugoro-

dik lépteitől. Pánczélt képes szemével keresztülszúrni, beszéde halálharang és ümmögése csatazaj. Ugy ül ott fönségében, mintha Sándort ábrázolná. A mit parancsol, hogy tegyen, már megvan, mire parancsát végzi. Semmije sem hiányzik, hogy isten legyen, csak az örökkévalóság és az ég, hogy benne uralkodjék.

Sicinius.

De igen, a kegyelem is, ha hiven festedtted őt.

Menenius.

Élethíven festettem őt. Majd meglátod milyen kegyelmet hoz tőle anyja. Nincs benne több kegyelem, mint a hímtigrisben tej, és ezt tapasztalni fogja szegény városunk, s ez mind tőletek származik.

Sicínius.

Az istenek irgalmazzanak!

Menenius.

Most az egyszer nem fognak az istenek irgalmazni, mert nem gondoltunk velök, midőn őt száműztük, s most, midőn nyakunkat szegni visszajő, ők nem gondolnak velünk.

Követjön.

Követ.

Uram hogy meg mentsd élted, fuss haza,
A nép elfogta tribúnustársadat,
S föl és alá hurczolja, s esküszik,
Ha Róma hölgyei vigasztalást
Nem hoznak, ízenként hal meg.

Más követ jön.

Sicinius.

Mi ujság?

Követ.

Jó ujság, jó; a hölgyek győztenek,
A volszkok elvonulnak s Marcius megy;
Vigabb napot nem látott Róma még, nem,
Mióta Tarquint elveré.

Sicinius.

Barátom,
Való-e ez? tudod jól hogy való?

Követ.

Olyan való, mint hogy tűzből van a nap.
Hol leskelődtél, hogy kételkedel?
Nem zúg ugy át a hídon a vad árviz,
Mint a kapun át a vigasztaltak. Íme,
kivül harsona, tárogató, dob, örömzaj,
Síp, tárogató, hárfák és harsonák,

Dobok, czimbalmok s a kurjongató nép
Megtánczoltatják a napot. Uj rivalgás.

Menenius.

Dicső hír!
A hölgyekhez megyek. Volumnia
Egész egy város consul és senator
S patriciusnál többet ér, s egész
Föld és tenger tribúnoknál, minők
Ti vagytok. Jól imádkoztunk. Ma reggel
Nem adtam volna tíz ezer nyakért
Egy rosz petákot. Hallga, mily öröm!

Örömzaj és zene.

Sicinius.

Áldjon meg hirmondásodért az ég.
S fogadd hálám.

Követ.

Hálára nagy okunk van,
Uram mindnyájunknak.

Sicinius.

Közelgenek?

Követ.

Ezennel bent lesznek.

Sicinius.

Menjünk eléjök,
S vegyünk részt jó kedvökben. Indul.

Jönek a hölgyek, velök senatorok, patriciusok s a nép. Keresztülmennek a szinpadon.

Első senator.

Im védeink, Rómának élete!
Híjátok össze a népet, isteninket
Dicsérni, rakjatok diadaltüzet,
Utjokra hintsetek virágokat,
Zúgjátok túl a zajt, mely Marciust
Számüzte, és híjátok vissza őt
Az üdvözlettel, melylyel anyja hija;
Kiáltsátok: köszöntünk hölgyeink!

Mind

Köszöntünk, hölgyeink, köszöntünk!

Dobok és harsonák. Mind el.

V. jelenés. — Antium. Nyilvános tér.

Jön AUFÍDIUS és kisérete.

Aufídius.

Mondjátok főnökinknek itt vagyok, s ez
Irást adjátok át; ha olvasák,
A térre jöjenek, kérem, hol én
Bizonyságot teszek nyilvánosan, hogy
Való, mi ebben van. Bevádlom őt, ki
Most jött be a városba s szándoka

Kiállani a népség elé, remélvén:
Szóval kimenti majd magát. Hamar.

Kiséret el.

Jön nehány Aufídius részéről összeesküttt.

Isten hozott!

Első összeesküttt.

Hogy vagy, vezér?

Aufídius.

Csak ugy, mint
Kit megmérgez saját jótéteménye,
S kit szivessége öl meg.

Második összeesküttt.

Nemes úr,
Ha áll szándékod melyben részesidnek
Kivántál minket, ugy megszabadulsz
A nagy veszélytől.

Aufídius.

Még nem mondhatom.
A milyen a nép lesz, majd úgy tegyünk.

Harmadik összeesküttt.

A nép bizonytalan, míg ti együtt
Vitáztok; ha egyiktek elvesz, az
Élő örökli mindenét.

Aufídius.

S a szín, mely alatt lesujtom öt,

Szépíthető. Én tettem őt s hitemmel
Kezeskedém hűségeért. Midőn így
Fönn lett, hizelgés harmatával önté
Le uj növényeit, s elcsábitá
Barátimat s végtére meghajolt, ki
Oly durva hódíthatlan és szabad volt.

Harmadik összeeskütt

A dacz, midőn a consulságra készült,
Mit elveszített, mert meg nem hajolt...

Aufídius.

Erről akartam épen szólani.
Ezért számüzetvén, házamba jött,
S nyakát nyújtá késemnek. Befogadtam,
Kenyeres társammá tettem s vágyainak
Utat nyiték, ki hagytam válogatni
Az ő tervének végbevitelére
Legjobb legényim, még magam segítém;
Együtt arattuk a hírt, mit magának,
Tulajdonít, büszkélkedém, magam
Megkárosítni.... végre zsoldosának
Látszottam és nem társának, s velem
Oly pártfogóilag bánt, mintha csak
Szolgája volnék.

Első összeeskütt.

Ez való, uram s a

Sereg csodálkozott rajt'. És midőn már
Rómát birá, mi által annyi hírt
Reméltünk, mint zsákmányt....

Aufídius.

Ez az, miért
Erőmet megfeszítem ellene.
Nehány asszonykönyért, mi olyan olcsó,
Mint a hazugság, munkák fáradalmát
S vérét eladta. Meg kell halnia,
S bukása engem föltámaszt. De hallga!

Dobok, harsonák, a nép örömrivalgása.

Első összeesküdt.

Mint a futár, megüdvezletlenül
Jövél hazádba, s ím, hogy ő jön, a zaj
Léget hasít.

Második összeeskütt.

A bárgyu nép, a melynek
Fiait megölte, szétrepeszti torkát
Az ő dicsére.

Harmadik összeeskütt.

Mint hasznod kívánja:
Előbb, hogy szól, s a nép meghatva lesz
Beszéditől, érezze kardodat;
Mi majd segitünk. Hogyha elesett,

Szerinted értelmezzük szavait.
S ő véle együtt okait is eltemetjük.

Aufídius.

Elég, elég; itt jőnek az urak.

Jőnek a város urai.

Urak

Üdvezlünk.

Aufídius.

Ezt nem érdemeltem én; de,
Tisztelt urak átnéztétek gondosan,
Mit nektek írtam?

Urak.

Át.

Első úr.

S fájt hallanunk.
Előbbi vétkeit jóvá teendé
Kis büntetés is; ám a kezdeten
Végezni, és eldobni seregünk
Hasznát, minket saját költségeinkkel
Dijazni és a hóditás helyett
Szerződést kötni: már ez menthetetlen.

Aufídius:

Im itt közelg, majd meghalljátok őt.

Jön CORIOLANUS dobszóval és zászlókkal, vele egy csapat polgár.

Coriolanus.

Üdv nektek! visszatértem, katonátok,
És nem ragadt rám több honszeretet, mint
Midőn menék! folyvást nagyságtokat
Szolgálom. Tudnotok kell, hogy sikerrel
Harczoltam s véres nyomdokon vezettem
Tábortokat Rómának kapujáig.
Zsákmányt szereztünk, mely egy harmadával
Fölülhaladja a költségeket.
Békét köténk az antiumbelik
Dicsőségére s Róma szégyenére.
Itt nyujtom át a szerződést, a melyet
Aláirt a consul s patríciusság,
És rajta a tanács pecsétje van.

Aufídius.

Ne olvassátok el, tisztelt urak,
De mondjátok ki, hogy ez áruló
Hatalmatokkal szörnyen visszaélt.

Coriolanus.

Mit! áruló?

Aufídius.

Az Marcius.

Coriolanus.

Marcius!

Aufídius.

Az Március, Cajus Marcius; azt hiszed,
Ragadmányoddal díszítlek? neveddel,
A melyet loptál Corioliban! —
Urak s ország nagyok ti, hütlenül
Elárult bennetek', s od'adata nehány
Sós cseppekért Rómát, városokat
(Igen, városokat) anyjának s nejének,
Eltépve eskét és határzatát, mint
Rothadt selyemszálat, s hadi tanácsot
Soh'sem tartván. Dajkája könnyivel
Elsírta, bőgte diadaltokat....
Ficzkók pirúltak s érett emberek
Bámulva nézték egymást.

Coriolans.

Hallod ezt, Mars?

Aufídius.

Ne hidd ez istent síró gyermek....

Coriolanus.

Hah!

Aufídius.

Egyéb sem vagy.

Coriolanus.

Határtalan hazug,
Oly nagygyá tetted szívem, hogy be nem fér
Keblembe. Gyermek!.... Oh rabszolga te!....
Urak, bocsánat, első alkalom, hogy
Pörölnöm kell. Itéljetek komoly fők,
Hogy e gaz dög hazud.... saját hite
(Hisz rája vésvék vagdalásaim s e
Veréseket a sirba fogja vinni)
Hazugságát az is képébe dobja.

Első ur.

Békét, békét, halljátok szavamat....

Coriolanus.

Szaggassatok szét, volszkok; vének, ifjak,
Vagdaljatok. — Gyermek! — Csalárd kutya!
Ha krónikátok hű, ugy benne van, hogy
Mint a galambokat a sas, titeket
Ugy üldözélek Corioliban,
Én, egy magam. — Gyermek!

Aufídius.

Tisztelt urak,
Ő vak szerencséjét fölhányja, mi
Szégyentek, a hetvenkedő pimasz,
Itt mindnyájunk láttára, hallatára!

Összeessüdtek.

Haljon meg érte!

Polgárok összevissza.

Szaggassuk őt szét, most mingyárt..... megölte fiamat.... leányomat.... megölte Marcus bátyámat.... megölte apámat....

Második ur.

Békét.... ne gyalázkodjunk.... hó, csendesen.
Nagy férfi ő, a földet átövedzi
Dicsőségével. Vétkét ellenünk
Törvény ítélje el. Megállj, Aufidius,
Ne bántsd a békét.

Coriolanus.

Volna csak kezemben!
S hat ilyen még, s több, minden perepútya,
S velem jó kardom!

Aufídius.

Orczátlan bitang!

Összeesküdtek.

Öljük meg! öljük meg!

s megölik Coriolanust, ki elesik s Afídius rá lép.

Urak.

Megálljatok.

Aufídius.

Tisztelt urak, halljátok szóm....

Első ur.

O Tullus!

Második ur.

Könyűket ejt tettedre a vitézség.

Harmadik ur.

Ne lépj reá. — Békében legyetek,
Hüvelybe a kardot.

Aufídius.

Urak, ha látni fogjátok (mi a
Dühöngésben, mit ő okozott, lehetlen)
A nagy veszélyt, a melyet életétől
Várhattatok, még hálálkodni fogtok,
Hogy végit érte. Méltóztassatok
Tanácsba híni, bizonyságát adom majd,
Hogy hű szolgátok voltam, és ha nem:
Büntessetek bármint.

Első ur.

Vigyétek el
Testét, s gyászoljuk meg. Tekintsük ugy, min
A legnemesb holtat, ki valaha
A hamvvederhez hirnök elkisért.

Második úr.

Saját föllázadó természete
Aufídius vádját könnyebiti.
Forditsuk jóra.

Aufídius.

Elmult haragom,
S bú száll reám. Emeljétek fel öt,
Három legjobb vitézem; negyedik
Magam leszek. Te ugy verd a dobot,
Hogy gyászt beszéljen. A kopják a földön
Vonassanak. — Bár e városban ő
Miatta oly sok özvegy s árva van,
Kik most is veszteségöket siratják:
Csak tisztelettel emlegessük öt.
Segitsetek.

Kiviszik Coriolannus holttestét. Gyászzene

Sajtóhibák.

14.	lap	3.	sor	fel.	*szered*	hely. ol.	*szereted.*
23.	„	10.	„	„	*legjobb a kötelezvény*	„ „	*legjobb kötelezvény*
26.	„	6.	„	alul.	*eljti*	„ „	*elejti*
74.	„	8.	„	„	*la*	„ „	*le*
83.	.	2.	„	fel.	*hoz-*	„ „	*hozzám*
85.	„	1.	„	„	*egyebet*	„ „	*egyebed*
85.	„	15.	„	„	*féle*	„ „	*felé*
113.	„	10.	„	„	*nem igen nem beszél*	„ „	*nem igen beszél*
118.	„	1.	„	alul.	*e*	„ „	*el*
119.	„	4.	„	„	*a*	„ „	*e*
164.	„	6.	„	fel.	*feszits*	„ „	*feszitsd*
168.	„	6.	„	„	*vised*	„ „	*viseld*
168.	„	3.	„	alul.	*s a küld*	„ „	*s küld*
169.	„	10.	„	„	*szánalmomom*	„ „	*szánalmamon*
175.	„	6.	„	fel.	*télnek*	„ „	*itélnek*
200.	„	2.	.	„	*elismerésüket*	„ „	*elismerésünket*
200.	„	3.	„	„	*sokság*	„ „	*sokaság*
221.	„	2.	„	alul.	*ez az ingatag*	„ „	*ez ingatag*
221.	„	1.	„	„	*hizeleg*	„ „	*hizelgek*
223.	„	2.	„	„	*folytsa*	„ „	*fojtsa*
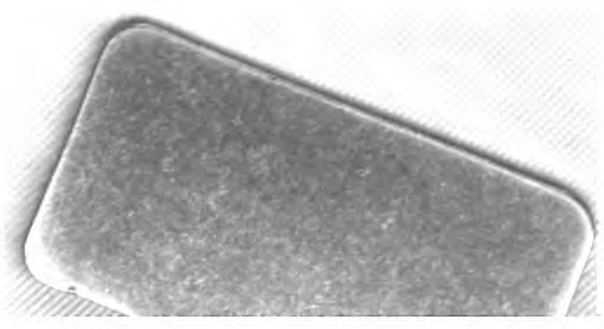
245. lap	7.	sor	fel.	*senatas*	hely.	ol.	*senatus*
250. „	6.	„	„	*gyálölségével*	„	„	*gyülölségével*
268. „	6.	„	„	*magas*	„	„	*magasb*
271. „	9.	„	„	*kitüntheti*	„	„	*kitüntetheti*
272. „	9.	„	„	*ördeni*	„	„	*örvendeni*
280. „	9.	„	„	*álta'od*	„	„	*átalod*
297. „	11.	„	alul.	*szolgálja*	„	„	*szolgája*
297. „	9.	„	„	*allhatunk*	„	„	*állhatunk*
304. „	9.	„	„	*házátul*	„	„	*hazátul*
309. „	7.	„	„	*s dicséretet*	„	„	*s a dicséretet*
323. „	12.	„	fel.	*hanem*	„	„	*ha nem*
327. „	4.	„	„	*tegyen*	„	„	*legyen*
327. „	9.	„	„	*festedtted*	„	„	*festetted*
336. „	8.	„	„	*od'adata*	„	„	*od'adta*
336. „	5.	„	alul.	*hidd ez istent*	„	„	*hídd ez istent,*
338. „	2.	„	„	*s megölik*	„	„	*Aufidius és az összeesküdtek kardot rántanak s megölik. . .*
339. „	3.	„	„	*min*	„	„	*mint*
339. „	2.	„	„	*ki*	„	„	*kit.*